

BIBLËN MUND TA KUPTOSH EDHE TË!

***Udhëtimi i katërt misionar i
Palit: 1 Timoteut, Titit, 2
Timoteut***

BOB UTLEY
PROFESOR I HERMENEUTIKËS
(INTERPRETIMIT BIBLIK)

PËRKTHEU: BLERTA MYRTEZA

*SERITË E KOMENTARËVE ME UDHËZUES STUDIMORË
DHIATA E RE, VËLL. 09*

BIBLE LESSONS INTERNATIONAL, MARSHALL, TEXAS

TABELA E PËRMBAJTJES

Shkurtime të përdorura në këtë komentari	5
Një fjalë nga autori: Si mund të të ndihmojë ky komentari?	7
Udhëzues për leximin e mirë biblik: Kërkim personal për të vërtetën e verifikueshme	9
Komentari:	
Hyrje për 1&2 Timoteut dhe Titit	15
1 Timoteut 1	21
1 Timoteut 2	46
1 Timoteut 3	66
1 Timoteut 4	
1 Timoteut 5	
1 Timoteut 6	
Hyrje për Titit	
Titit 1	
Titit 2	
Titit 3	
2 Timoteut 1	
2 Timoteut 2	
2 Timoteut 3	
2 Timoteut 4	
Shtojca një: Përcaktime të termave gramatikore greqisht	
Shtojca dy: Kritika e tekstit	
Shtojca tre: Fjalorth	
Shtojca katër: Deklaratë doktrinare	

TABELA E PËRMBAJTJES PËR TEMAT E VEÇANTA TE 1 TIMOTEUT, TITIT DHE 2 TIMOTEUT

1 Timoteut

Mesia, 1:1.	23
Timoteu, 1:2.	24
Atë, 1:2.	25
Ndërtoj, 1:4.	28
Zemra, 1:5	28
Pikëpamjet e Palit për Ligjin e Moisiut,1:8	30
Veset dhe virtytet në DHR, 1:9	30
Homoseksualiteti, 1:10	32
Falënderimi, 1:12	34
Përdorimi nga ana e Palit e fjalëve të përbëra me <i>Huper</i> , 1:14.	37
Përdorimi nga Pali i fjalës <i>Kosmos</i> , 1:7	38
Besim, besoj ose zë besë(<i>Pistis</i> [emër], <i>Pisteuō</i> , [folje], <i>Pistos</i> [mbiemër]), 1:16	39
Përjetë (idiomë greke), 1:17	42
Profecia në DHR, 1:18	42
Lutja ndërmjetësuese, 2:1	42
Qeveria njerëzore, 2:2	50
E vërteta në shkrimet e Palit, 2:4	53
Monoteizmi, 2:5.	54
Shpërblej/Shpengoj 2:6	56
Lutja e pakufizuar, por edhe kufizuar, 2:8	59
Gratë në Bibël, 2:12.	61
Qëndrimet biblike ndaj alkoolit dhe alkoolizmit, 3:3.	
Kisha (<i>Ekklesia</i>), 3:5	
Satani, 3:6.	
Gjykimi (A duhet ta gjykojnë njëri-tjetrin të krishterët?), 3:7	
Plani i Perëndisë për shpengimin “Misteri”, 3:9	

Kualifikimet për punëtoret e krishtera (femra), 3:12
Mishi (<i>sarx</i>), 3:16
Ngjitja në qiell, 3:16
Një Ardhje e Dytë e vonuar, 4:1.
Femohimi/Apostazia (<i>aphistēmi</i>), 4:1.
Demonikja (frymërat e ndyra), 4:2
Mëkati që çon në vdekje, 4:2
Perëndishmëria, 4:7.
Plani i përjetshëm shpengues i YHWH, 4:10
Forma (<i>tupos</i>), 4:12
Vënia e duarve, 4:14
Nevoja për të këmbëngulur, 4:16
Plak, 5:1
Mosha, 5:1
Shenjtorët, 5:10
Nxitjet e Palit për skllëvërit, 6:1
Pasuria, 6:8
Terma grekë për sprovimin dhe nënkuptimet e tyre, 6:9
Zgjedhja/paracaktimi dhe nevoja për balancë teologjike, 6:12
Amen, 6:16
Kjo epokë dhe epoka e ardhme, 6:17
Titit	
Gnosticizmi, 1:1.
Shpresa, 1:2
Mosha dhe formimi i tokës, 1:2
Nënshtrimi (<i>hupotassō</i>), 2:5
Paracaktimi (Kalivinizmi) përkundër vullnetit të lirë njerëzor (Arminianizmi), 2:11
Drejtësia, 2:12

Terma të DHR për kthimin e Krishtit, 2:13	
Lavdi (<i>doxa</i>), 2:12	
Autoriteti (<i>exousia</i>), 2:15	
<i>Archē</i> , 3:1.	
Pagëzimi, 3:5	
Trinia, 3:6	
<u>2 Timoteut</u>	
Emrat për Hyjninë, 1:1	
Pse vuajnë të krishterët?, 1:8.	
Shpëtimi (kohët e foljeve në greqisht), 1:9	
Të thirrur, 1:9	
Anuloj dhe shfuqizoj (<i>katargeō</i>), 1:10.	
Siguria, 1:12	
Atë ditë, 1:12	
Personaliteti i Frymës, 1:14	
Ortodoksia e Letrave Pastorale, 1:14	
Besëlidhja, 2:1.	
Këmbëngulja, 2:11	
Mbretërimi në Mbretërinë e Perëndisë, 2:12.	
Karakteristikat e Perëndisë së Izraelit, 2:19	
Guri i qoshes, 2:19.	
Vula, 2:19.	
Emri i Zotit, 2:19	
Pendimi në Dhiatën e Vjetër, 2:25	
<i>Kerygma</i> e kishës së hershme, 3:15	
Ku janë të vdekurit?, 4:1.	
Mbretëria e Perëndisë, 4:1	
Fryma (<i>Pneuma</i>) në DHR, 4:22	

SHKURTIME TË PËRDORURA NË KËTË KOMENTAR

AB	Anchor Bible Commentaries, ed. William Foxwell Albright and David Noel Freedman (<i>Komentaret e Biblës Ankor</i> , red. Uilliam Foksuell Ollbrajt dhe Dejvid Noel Fridman)
ABD	Anchor Bible Dictionary (6 vols.), ed. David Noel Freedman (<i>Fjalori i Biblës Ankor</i> (6 vëll.) red. Dejvid Noel Fridman)
AKOT	Analytical Key to the Old Testament by John Joseph Owens (<i>Çelësi analitik i Dhiatës së Vjetër</i> nga Xhon Xhozef Ouens)
ANET	Ancient Near Eastern Texts, James B. Pritchard (<i>Tekste të lashta të Lindjes së Afërme</i> , Xhejms B. Priçard)
BAGD	A Greek-English Lexicon of the New Testament and Early Christian Literature, Walter Bauer, 2nd edition by F. W. Gingrich and Fredrick Danker (<i>Leksik greqisht-anglisht i Dhiatës së Re dhe Literaturës së hershme të krishterë</i> , Uollter Bauer, botimi i 2-të nga F. U. Gingriç dhe Fredrik Danker)
BDB	A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament by F. Brown, S. R. Driver and C. A. Briggs (<i>Leksik hebraisht dhe anglisht i Dhiatës së Vjetër</i> nga F. Braun, S. R. Drajver dhe Ç. A. Brigs)
BHS	Biblia Hebraica Stuttgartensia, GBS, 1997 (<i>Bibla hebraike e Shtutgartit</i>)
IDB	The Interpreter's Dictionary of the Bible (4 vols.), ed. George A. Buttrick (<i>Fjalori i Biblës i Interpretuesit</i> (4 vëll.), red. Xhorxh A. Butrik)
ISBE	International Standard Bible Encyclopedia (5 vols.), ed. James Orr (<i>Enciklopedia Ndërkombëtare Standarde e Biblës</i> (5 vëll.), red. Xhejms Orr)
JB	Jerusalem Bible (<i>Bibla e Jerusalemit</i>)
JPSOA	The Holy Scriptures According to the Masoretic Text: A New Translation (The Jewish Publication Society of America) – <i>Shkrimet e Shenjta sipas Tekstit Masoretik: Një përkthim i ri</i> (Shoqëria hebreje e botimeve e Amerikës)
KB	The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament by Ludwig Koehler and Walter Baumgartner (<i>Leksiku hebraisht dhe aramaisht i Dhiatës së Vjetër</i> nga Ludvig Kohler dhe Uolltër Baumgartner)
LAM	The Holy Bible From Ancient Eastern Manuscripts (the Peshitta) by George M. Lamsa – <i>Bibla e Shenjtë nga dorëshkrime të lashta lindore (Peshita)</i> nga Xhorxh M. Lamsa
LXX	Septuaginta (Greqisht-Anglisht) nga Zondervan, 1970
MOF	A New Translation of the Bible by James Moffatt (<i>Një përkthim i ri i Biblës</i> nga Xhejms Mofat)
MT	Masoretic Hebrew Text (<i>Teksti Hebre Masoretik</i>)
NAB	New American Bible Text (<i>Teksti i Biblës së Re Amerikane</i>)
NASB	New American Standard Bible (<i>Bibla e Re Standarde Amerikane</i>)
NEB	New English Bible (<i>Bibla e Re Anglisht</i>)

NET	NET Bible: New English Translation, Second Beta Edition ii (<i>Bibla NET: Përkthimi i Ri Anglisht, Botimi i Dytë Beta ii</i>)
NIDNTT	New International Dictionary of New Testament Theology and Exegesis (5 vols.), ed. Willem A. VanGemeren (<i>Fjalori i ri ndërkombëtar i teologjisë dhe eksegjës së Dhiatës së Re</i> (5 vëll.), red, Vilem A. VanGemeren)
NRSV	New Revised Standard Bible (<i>Bibla e Re Standarde e Rishikuar</i>)
NIV	New International Version (<i>Versioni i Ri Ndërkombëtar</i>)
NJB	New Jerusalem Bible (<i>Bibla e Re e Jerusalemit</i>)
OTPG	Old Testament Parsing Guide by Todd S.Beall, William A. Banks and Colin Smith (<i>Udhëzues i analizës gramatikore për Dhiatën e Vjetër nga Tod S.Bioll, Uilliam A. Benks dhe Kolin Smith</i>)
REB	Revised English Bible (<i>Bibla e Rishikuar Anglisht</i>)
RSV	Revised Standard Version (<i>Versioni i Rishikuar Standard</i>)
SEPT	Septuaginta (Greqisht-Anglisht) nga Zondervan, 1970
TCNT	The Twentieth Century New Testament (<i>Dhiata e Re e Shekullit të Njëzetë</i>)
TEV	Today's English Version from United Bible Societies (<i>Versioni i Sotëm Anglisht nga Shoqëritë e Bashkuara Biblike</i>)
YLT	Young's Literal Translation of the Holy Bible by Robert Young (<i>Përkthimi i Fjalëpërfjalshëm i Jang i Biblës së Shenjtë nga Robert Jang</i>)
ZPBE	Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia (5 vols.), ed. Merrill C. Tenney (<i>Enciklopedia Biblike Zondervan me Figura</i> (5 vëll.), red. Merill Ç. Teni)

NJË FJALË NGA AUTORI

SI MUND TË TË NDIHMOJË KY KOMENTAR?

Interpretimi biblik është një proces arsyetues dhe shpirtëror që përpiket të kuptojë një shkrimtar të lashtë të frymëzuar, në mënyrë të tillë që mesazhi i dhënë nga Perëndia të mund të kuptohet dhe të zbatohet në kohën tonë.

Procesi shpirtëror është kyç, por i vështirë për t'u përcaktuar. Ai kërkon qëndrim të dorëzuar dhe të hapur ndaj Perëndisë. Duhet të kesh uri (1) për Perëndinë, (2) për ta njohur atë dhe (3) për t'i shërbyer. Ky proces përfshin lutjen, rrëfimin dhe gatishmërinë për të ndryshuar mënyrën e jetesës. Fryma është kyç në procesin interpretues, por mbetet mister pse të krishterët e sinqertë dhe të perëndishëm e kuptojnë Biblën ndryshe nga njëri-tjetri.

Procesi arsyetues është më i lehtë për t'u shpjeguar. Duhet të jemi konsekuentë dhe të ndershëm me tekstin, dhe të mos ndikohemi nga anësitë tona personale apo denominacionale. Të gjithë jemi të kushtëzuar historikisht. Askush prej nesh s'është interpretues objektiv dhe asnjans. Ky komentuar ofron një proces të kujdesshëm arsyetues që përmban tri parime interpretuese, që janë strukturuar për të na ndihmuar të tejkalojmë anësitë tona.

Parimi i parë

Parimi i parë është të vërejmë sfondin historik ku u shkrua libri biblik, si dhe shkasit e veçantë historik për autorësinë e tij. Autori fillestar donte të përçonte një synim, një mesazh. Teksti nuk mund të ketë për ne një kuptim që nuk e pati kurrë për autorin fillestar, të lashtë e të frymëzuar. Çelësi është synimi i autorit, jo nevoja jonë historike, emocionale, kulturore, personale, apo denominacionale. Zbatimi është partner i pandashëm i interpretimit, por interpretimi i drejtë duhet t'i paraprijë gjithmonë zbatimit. Duhet ritheksuar se çdo tekst biblik ka një kuptim të vetëm dhe jo më tepër. Ky kuptim është ai që synonte t'i përçonte kohës së vet autori biblik fillestar përmes udhëheqjes së Frymës. Ky kuptim i vetëm mund të ketë shumë zbatime të mundshme për kultura dhe situata të ndryshme. Këto zbatime duhen lidhur me të vërtetën qendrore të autorit fillestar. Për këtë arsye, ky komentuar studimi udhëzues synon që të sigurojë një hyrje për secilin libër të Biblës.

Parimi i dytë

Parimi i dytë është të identifikojmë njësitë letrare. Secili libër biblik përbën një dokument të unifikuar. Interpretuesit nuk kanë të drejtë të izolojnë njërin aspekt të së vërtetës duke përjashtuar të tjerët. Prandaj, duhet të rrekemi të kuptojmë synimin e gjithë librit biblik përpara se të interpretojmë njësitë e veçanta letrare të tij. Pjesët e veçanta (kapitujt, paragrafët, apo vargjet) nuk mund të kenë një kuptim ndryshe nga ai i gjithë njësisë në tërësi. Interpretimi duhet të zhvendoset nga qasja deduktive ndaj tërësisë drejt qasjes induktive ndaj pjesëve. Për këtë arsye, ky komentuar studimi udhëzues synon të ndihmojë studiuesin që të analizojë strukturën e secilës njësi letrare sipas paragrafëve. Ndarjet sipas paragrafëve apo kapitujve nuk janë të frymëzuara, por na ndihmojnë që të identifikojmë njësitë e mendimit.

Interpretimi në nivelin e paragrafit (jo në nivelin e periudhës, fjalisë, frazës apo fjalës) është çelësi për të ndjekur kuptimin e synuar të autorit biblik. Paragrafët bazohen në një tematikë të unifikuar, shpesh e quajtur tema, ose fjalë të mëdha. Çdo fjalë, frazë, fjali dhe periudhë e paragrafit lidhet në njëfarë mënyre me këtë temë të unifikuar. Ato e kufizojnë, zgjerojnë, shpjegojnë dhe/ose e vënë në pikëpyetje. Një çelës i vërtetë për interpretimin e saktë është të ndjekim mendimin e autorit fillestar paragraf për paragraf përmes njësive të veçanta letrare që përbëjnë librin biblik. Ky komentuar studimi udhëzues synon të ndihmojë studiuesin që ta bëjë këtë duke krahasuar përkthimet e sotme në gjuhën angleze. Këto përkthime janë përzgjedhur për shkak se përdorin teori të ndryshme përkthimi:

1. Teksti greqisht i United Bible Society (Shoqëria e Bashkuar Biblike) është botimi i katërt i rishikuar (UBS⁴). Ky tekst është ndarë në paragrafë nga studiues të sotëm teksti.
2. Versioni New King James (NKJV) është një përkthim i fjalëpërfjalshëm i bazuar në traditën e dorëshkrimeve greqisht të njohur si *Textus Receptus*. Ndarjet e paragrafëve të tij janë më të gjata se në përkthimet e tjera. Këto njësi më të gjata e ndihmojnë studiuesin që të shohë temat e unifikuara. [Kur autori i komentarit citon nga NKJV, përkthyesit në shqip citojnë nga versioni LIM, i cili i përket të njëjtës familje tekstuale si NKJV. Shënim i përkthyesit.]

3. Versioni New Revised Standard (NRSV) është një përkthim i fjalëpërfjalshëm, por i modifikuar. Ai përbën një pikë të ndërmjetme mes dy versioneve të mëposhtme moderne. Ndarjet e tij të paragrafëve janë tejet të dobishme për identifikimin e temave.
4. Versioni Today's English (TEV) është një përkthim ekuivalent dinamik i botuar nga Shoqëria e Bashkuar Biblike. Ai përpiket ta përkthejë Biblën në mënyrë të tillë që çdo lexues ose folës modern i anglishtes të mund të rrokë kuptimin e tekstit greqisht. Shpesh, sidomos në ungjijtë, ai i ndan paragrafët sipas folësve, jo sipas temës, në të njëjtën mënyrë si NIV. Për synimet e interpretuesit, kjo nuk është e dobishme. Është interesante të vërejmë se, si UBS⁴, ashtu dhe TEV, janë botuar nga e njëjta organizatë, e megjithatë ndarja e paragrafëve të tyre ndryshon.
5. Bibla e New Jerusalem (NJB) është një përkthim ekuivalent dinamik i bazuar në përkthimin katolik francez. Është shumë i dobishëm për krahasimin e ndarjes së paragrafëve nga pikëvështrimi evropian.
6. Teksti i shtypur është ai i New American Standard Bible (NASB), i përditësuar në vitin 1995, i cili është një përkthim i fjalëpërfjalshëm. Paragrafët e tij ndiqen nga komentet e mia varg për varg. **[Në shqip, përkthyesi ka përkthyer drejtpërdrejt NASB-në sa herë që përdoret në komentat. Shënim i përkthyesit.]**

Parimi i tretë

Parimi i tretë është ta lexojmë Biblën në përkthime të ndryshme me qëllim që të kapim gamën më të gjerë të mundshme kuptimore (fusha semantike) që mund të kenë fjalët ose frazat biblike. Shpesh, fraza ose fjala greqisht mund të kuptohet në një sërë mënyrash. Këto përkthime të ndryshme i nxjerrin në pah këto alternativa dhe ndihmojnë në identifikimin dhe shpjegimin e varianteve në dorëshkrimet greqisht. Këto nuk ndikojnë në doktrinë, por, gjithsesi, na ndihmojnë në përpjekjen për t'u kthyer te teksti origjinal i shkruar nga shkrimtari i frymëzuar në lashtësi.

Ky komentat ofron një mënyrë të shpejtë që studiuesi të kontrollojë interpretimet e veta. Ai nuk synon që të thotë fjalën e fundit, por të jetë informues dhe të nxisë mendimin. Shpesh, interpretimet e tjera të mundshme na ndihmojnë që të mos bëhemi tepër të provincialë, dogmatikë dhe denominacionalë. Interpretuesve u nevojitet një gamë më e gjerë alternativash interpretuese për të kuptuar sesa i vagullt mund të jetë teksti i lashtë. Është tronditëse sesa pak konsensus ekziston mes të krishterëve që pretendojnë se burimi i tyre i së vërtetës është Bibla.

Këto parime më kanë ndihmuar të tejkaloj një pjesë të mirë të kushtëzimit tim historik, pasi më kanë detyruar të "përleshem" me tekstin e lashtë. Shpresoj se kjo gjë do të jetë bekim edhe për ty.

Bob Utley
 East Texas Baptist University
 27 qershor 1996

UDHËZUES PËR LEXIMIN E MIRË BIBLIK: KËRKIM PERSONAL PËR TË VËRTETËN E VERIFIKUESHME

A mund ta njohim të vërtetën? Ku gjendet? E verifikojmë dot logjikisht? A ekziston autoriteti absolut? A ka vlera absolute që mund të na udhëheqin jetën dhe botën tonë? A ka kuptim jeta? Pse jemi këtu? Ku po shkojmë? Këto pyetje (pyetje që përsiasin të gjithë njerëzit e logjikshëm) e kanë përndjekur mendjen njerëzore që nga agji i kohës (Pred. 1:13-18; 3:9-11). Më kujtohet kërkimi im vetjak për një qendër integruese në jetën time. Unë u bëra besimtar në Krishtin në moshë të re, kryesisht në bazë të dëshmisë së disa personave të rëndësishëm në familjen time. Me rritjen drejt pjekurisë, m'u rritën edhe pyetjet për veten dhe botën time. Klishetë e thjeshta kulturore dhe fetare nuk u jepnin kuptim përjetimeve për të cilat lexoja dhe me të cilat ndeshesha. Ishte një kohë pështjellimi, kërkimi, përmallimi dhe, shpesh, e një mungese shprese përballë botës së pandjeshme dhe të ashpër ku jetoja.

Shumë pretendonin se kishin përgjigje për këto pyetje absolute, por, pas hulumtimeve dhe përsiatjeve, vërejtja se përgjigjet e tyre bazoheshin në (1) filozofi personale, (2) mite të lashta, (3) përjetime personale, ose (4) projeksione psikologjike. Kisha nevojë për njëfarë mase verifikimi, njëfarëlloj prove, një logjikë mbi të cilën të bazoja botëkuptimin tim, qendrën time integruese, arsyen për të jetuar.

Këto i gjeta në studimin e Biblës. Fillova të shqyrtoja për prova për vërtetësinë e saj, të cilat i gjeta në (1) besueshmërinë historike të Biblës, e vërtetuar nga arkeologjia, (2) saktësinë e profecive të Dhiatës së Vjetër, (3) unitetin e mesazhit të Biblës gjatë një mijë e gjashtëqind viteve të prodhimit të saj, dhe (4) dëshmitë personale të njerëzve të cilëve iu ndryshoi jeta një herë e përgjithmonë nga kontakti me Biblën. Krishterimi, si sistem i unifikuar besimi dhe bindjesh, ka aftësinë që të trajtojë pyetjet e koklavitura të jetës njerëzore. Kjo jo vetëm që më siguroi një kornizë logjike, por aspekti përjetues i besimit biblik më solli edhe gëzim e qëndrueshmëri emocionale.

Mendova se e gjeta qendrën integruese për jetën time: Krishtin, siç kuptohet përmes Shkrimeve. Ishte një përjetim ngazëllues, një çlirim emocional. Megjithatë, ende më kujtohet tronditja dhe dhimbja që pata kur fillova të kuptoja se sa shumë interpretime të ndryshme të këtij libri propagandoheshin, nganjëherë edhe brenda të njëjtave kisha dhe shkolla mendimi. Pohimi i frymëzimit dhe vërtetësisë së Biblës nuk ishte fundi, por vetëm fillimi. Si t'i vërtetoj ose mohoj interpretimet e larmishme dhe të kundërta të pasazheve të shumta e të vështira në Bibël, që ofroheshin nga ata që besonin në autoritetin dhe vërtetësinë e saj?

Kjo detyrë u bë synimi i jetës sime dhe shtegtimi i besimit tim. E dija se besimi në Krishtin (1) më kishte sjellë paqe dhe gëzim të madh. Mendja ime kërkonte me ngulm disa vlera absolute në mes të relativitetit të kulturës sime (postmodernizmit); (2) dogmatizmi i sistemeve të kundërta fetare (feve botërore); dhe (3) arroganca denominacionale. Në kërkimin tim për qasje të vlefshme për interpretimin e literaturës së lashtë, u habita kur zbulova dhe vetë anësitë e mia historike, kulturore, denominacionale dhe përjetuese. Shpesh, Biblën e kisha lexuar për të përforcuar pikëpamjet e mia. E përdorja si burim dogme për të sulmuar të tjerët dhe për të ripërkrahur vetë pasiguritë dhe mangësitë e mia. Sa të dhimbshëm e pata këtë ndërgjegjësim!

Ndonëse nuk mund të jem kurrë plotësisht objektiv, mund të bëhem lexues më i mirë i Biblës. Mund t'i kufizoj anësitë e mia duke i identifikuar dhe duke pranuar praninë e tyre. Ende nuk jam i çliruar prej tyre, por jam përballur me dobësitë e mia. Shpesh, interpretuesi është armiku më i keq i leximit të mirë biblik!

Më lejo të rendis disa nga presupozimet që sjell në studimin tim të Biblës në mënyrë që ti, si lexues, t'i shqyrtosh bashkë me mua:

I. Presupozime

1. Unë besoj se Bibla është e vetmja vetëzbulesë e frymëzuar e të vetmit Perëndi të vërtetë. Si rrjedhojë, duhet interpretuar në dritën e synimit të autorit fillestar hyjnor (Frymës) përmes shkrimtarit njerëzor në një sfond të veçantë historik.
2. Unë besoj se Bibla është shkruar për njeriun e zakonshëm – për të gjithë njerëzit! Perëndia na u përshtat për të na folur qartazi brenda një konteksti historik dhe kulturor. Perëndia nuk e fsheh të vërtetën – ai dëshiron të kuptojmë! Si rrjedhojë, Bibla duhet interpretuar në dritën e kohës së vet, jo sonës. Për ne, Bibla nuk duhet të ketë kurrë një kuptim të ndryshëm nga ajo që kuptuan ata që e lexuan dhe dëgjuan për herë të parë. Ajo është e kuptueshme nga mendja e zakonshme njerëzore dhe përdor forma e teknika normale të komunikimit njerëzor.
3. Unë besoj se Bibla ka një mesazh dhe synim të unifikuar. Ajo nuk bie në kundërshti me veten, ndonëse vërtet përmban pasazhe të vështira dhe paradoksale. Kështu, interpretuesi më i mirë i Biblës është vetë Bibla.

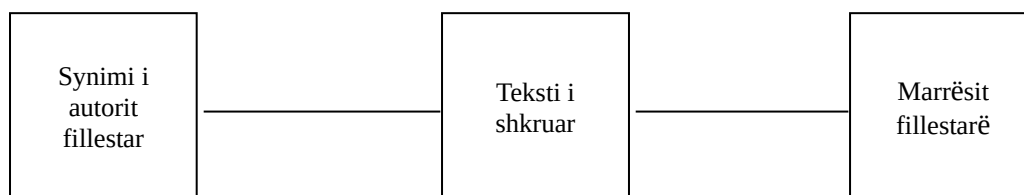
4. Unë besoj se çdo pasazh (përjashto profecitë) ka vetëm një kuptim, i bazuar në synimin e autorit të frymëzuar fillestar. Ndonëse s'mund të jemi kurrë absolutisht të sigurt se e njohim synimin e autorit fillestar, shumë tregues na dëftojnë në drejtimin e tij:
 - a. Gjinia (lloji letrar) e zgjedhur për të shprehur mesazhin
 - b. Sfondi historik dhe/ose shkasi i veçantë që solli në ekzistencë shkrimin
 - c. Konteksti letrar i gjithë librit, si dhe i çdo njësie letrare
 - d. Modeli (përvijimi) tekstual i njërive letrare në mënyrën si lidhen me gjithë mesazhin
 - e. Tiparet e veçanta gramatikore që janë përdorur për të komunikuar mesazhin
 - f. Fjalët e zgjedhura për të paraqitur mesazhin
 - g. Pasazhet paralele

Studimi i secilës prej këtyre zonave bëhet objekti i studimit tonë të pasazhit. Përpara se të shpjegoj metodologjinë time për leximin e mirë të Biblës, më lejoni të përvijoj disa nga metodat e papërshtatshme që po përdoren sot, të cilat kanë shkaktuar kaq shumë larmi interpretimesh dhe që, si rrjedhojë, duhen shmangur:

II. Metoda të papërshtatshme

1. Anashkalimi i kontekstit letrar të librave të Biblës dhe përdorimi i çdo periudhe, fjalie, madje dhe fjalësh të veçanta si pohime të së vërtetës pa lidhje me synimin e autorit ose kontekstin më të gjerë. Shpesh, ky quhet “përdorim i teksteve si provë”.
2. Anashkalimi i sfondit historik të librave duke e zëvendësuar me një sfond të hamendësuar historik që ka pak ose aspak mbështetje nga vetë teksti.
3. Anashkalimi i sfondit historik të librave dhe leximi i tyre si gazetën lokale të mëngjesit, të shkruar kryesisht për të krishterët e sotëm si individë.
4. Anashkalimi i sfondit historik të librave duke alegorizuar tekstin në një mesazh teologjiko-filozofik tërësisht pa lidhje me dëgjuesit e parë apo me synimin e autorit fillestar.
5. Anashkalimi i mesazhit fillestar duke e zëvendësuar me sistemin tonë të teologjisë, ndonjë doktrinë që e kemi për zemër, apo me ndonjë çështje bashkëkohore pa lidhje me synimin dhe mesazhin e shprehur të autorit fillestar. Shpesh, ky fenomen vijon pas leximit fillestar të Biblës si mënyrë për të mbështetur autoritetin e folësit. Rëndom, ky quhet “reagim i lexuesit” (interpretim i llojit “çfarë më thotë teksti mua?”).

Në çdo komunikim njerëzor me shkrim mund të gjenden tre përbërës të lidhur me njëri-tjetrin:

Në të shkuarën, teknikat e ndryshme të leximit janë fokusuar në njërin nga këta tre përbërës. Por, për të pohuar vërtet frymëzimin unik të Biblës, do të ishte më i përshtatshëm një diagram i ndryshuar:

Në të vërtetë, në procesin interpretues duhen përfshirë të tre këta përbërës. Për qëllime vërtetimi, interpretimi im fokusohet në dy përbërësit e parë: autori fillestar dhe teksti. Ndoshta, po reagoj ndaj keqpërdorimeve që kam përmendur: (1) alegorizimi ose shpirtërizimi i teksteve dhe (2) interpretimi i “reagimit të lexuesit” (ç’kuptim ka teksti për mua). Keqpërdorimi mund të ndodhë në secilën fazë. Duhet t’i kontrollojmë

gjithmonë motivet, anësitë, teknikat dhe zbatimet tona. Por si t'i kontrollojmë nëse nuk ka asnjë kufi, cak, apo kritere për interpretimet? Pikërisht këtu, synimi autorial dhe struktura e tekstit më sigurojnë disa kritere për t'ua kufizuar gamën interpretimeve të vlefshme të mundshme.

Në dritën e këtyre teknikave të përshtatshme leximore, cilat janë disa qasje të mundshme për leximin dhe interpretimin e mirë të Biblës, të cilat na ofrojnë një shkallë vërtetimi dhe konsistence?

III. Qasje të mundshme për leximin e mirë të Biblës

Në këtë pikë, nuk po diskutojmë për teknikat unike të interpretimit të gjinive të veçanta, por për parimet e përgjithshme hermeneutike që janë të vlefshme për të gjitha llojet e teksteve biblike. Një libër i mirë për qasjet sipas gjinive të ndryshme është *How To Read the Bible For All Its Worth (Si ta lexosh Biblën për gjithë vlerën që ka)*, nga Gordon Fee dhe Douglas Stuart, botuar nga Zondervan.

Metodologjia ime fokusohet fillimisht te fakti se lexuesi duhet t'i lejojë Frymës së Shenjtë që të hedhë dritë mbi Biblën përmes katër ciklesh personale leximi. Kjo i jep Frymës, tekstit dhe lexuesit vend parësor, jo dytësor. Po kështu, kjo e mbron lexuesin që të mos ndikohet në mënyrë të panevojshme nga komentuesit. Kam dëgjuar se dikush ka thënë: "Bibla hedh shumë dritë mbi komentaret". Ky nuk synohet si koment zhvlerësues për ndihmat studimore, por si thirrje për përdorimin e tyre në kohën e duhur.

Duhet të jemi në gjendje që interpretimet t'i mbështesim me vetë tekstin. Tri zona sigurojnë të paktën një vërtetim të kufizuar:

- A. Autori fillestar
 1. sfondi i tij historik
 2. konteksti letrar
- B. Zgjedhja nga ana e autorit fillestar e
 1. strukturave gramatikore (sintaksës)
 2. përdorimit të fjalëve të kohës
 3. gjinisë letrare
- C. Të kuptuarit nga ana jonë e
 1. pasazheve të përshtatshme paralele
 2. marrëdhënies mes doktrinave (paradoksi)

Duhet të jemi në gjendje të japim arsytet dhe logjikën e interpretimeve tona. Bibla është burimi ynë i vetëm për besimin dhe praktikën. Mjerisht, shpesh, të krishterët nuk bien dakord për ato që mëson ose pohon ajo. Është vetëkundërshtuese që ne besimtarët të pohojmë frymëzimin e Biblës dhe, pastaj, të mos jemi në gjendje të biem dakord se çfarë na mëson dhe kërkon ajo!

Katër ciklet e leximit synojnë të na sigurojnë të dhënat interpretuese të mëposhtme:

1. Cikli i parë i leximit
 - a. Lexo gjithë librin njëherësh. Lexoje sërish me një përkthim tjetër, ndoshta me një teori të ndryshme përkthimi
 - (1) fjalë për fjalë (NKJV, NASB, NRSV)
 - (2) ekuivalencë dinamike (TEV, JB)
 - (3) parafrazim (Living Bible, Amplified Bible)
 - b. Kërko qëllimin qendror të gjithë shkrimit. Identifiko idenë e tij kryesore.
 - c. Izolo (nëse është e mundur) një njësi letrare, kapitull, paragraf, apo fjali që shpreh qartë qëllimin ose idenë e tij qendrore.
 - d. Identifiko gjininë mbizotëruese letrare
 - (1) Dhiata e Vjetër
 - a) Narrativa hebraike
 - b) Poezia hebraike (letërsi urtësie, psalm)
 - c) Profecia hebraike (prozë, poezi)
 - d) Kodet e ligjit
 - (2) Dhiata e Re
 - a) Narrativa (ungjijtë, Veprat)
 - b) Shëmbëlltyra (ungjijtë)
 - c) Letra
 - d) Letërsia apokaliptike

2. Cikli i dytë i leximit
 - a. Lexo sërish gjithë librin, duke u përpjekur të identifikosh temat ose subjektet kryesore.
 - b. Përvijoj temat madhore dhe shpreh shkurtimisht përmbajtjen e tyre me një pohim të thjeshtë.
 - c. Kontrolllo pohimin e synimit dhe përvijimin tënd të përgjithshëm me anë të ndihmave studimore.
3. Cikli i tretë i leximit
 - a. Lexo sërish gjithë librin, duke u përpjekur të identifikosh sfondin historik dhe shkasit e veçantë për shkrimin e tij, duke u bazuar në të dhënat e vetë këtij libri biblik.
 - b. Rendit elementet historike që përmenden në librin biblik
 - (1) Autori
 - (2) Data
 - (3) Marrësit
 - (4) Arsyeja e veçantë për shkrimin e tij
 - (5) Aspekte të sfondit kulturor që lidhen me qëllimin e shkrimit
 - (6) Përmendje të njerëzve dhe ngjarjeve historike
 - c. Zgjeroje përvijimin tënd në nivel paragrafi për atë pjesë të librit biblik që po interpreton. Gjithmonë identifikoj dhe përvijoj njësinë letrare. Kjo mund të përbëhet nga një sërë kapitujsh ose paragrafesh. Kjo gjë të mundëson të ndjekësh logjikën dhe modelin tekstual të autorit fillestar.
 - d. Kontrolllo sfondin historik duke përdorur ndihma studimore.
4. Cikli i katërt i leximit
 - a. Lexo sërish njësinë e veçantë letrare në disa përkthime
 - (1) Fjalë për fjalë (NKJV, NASB, NRSV)
 - (2) Ekuivalencë dinamike (TEV, JB)
 - (3) Parafrazim (Living Bible, Amplified Bible)
 - b. Gjej strukturat letrare ose gramatikore
 - (1) Fraza të përsëritura, Efe. 1:6, 12, 14
 - (2) Struktura të përsëritura gramatikore, Rom. 8:31
 - (3) Koncepte të kundërta
 - c. Rendit elementet e mëposhtme
 - (1) Terma të rëndësishëm
 - (2) Terma të pazakontë
 - (3) Struktura të rëndësishme gramatikore
 - (4) Fjalë, fjali dhe periudha tejet të vështira
 - d. Gjej pasazhet e duhura paralele
 - (1) Gjej pasazhin më të qartë mësimor për temën tënde duke përdorur
 - a) Libra “të teologjisë sistematike”
 - b) Bibla me referenca
 - c) Përkues biblikë
 - (2) Gjej një çift të mundshëm paradoksal brenda temës tënde. Shumë të vërteta biblike paraqiten në çifte dialektike; shumë konflikte denominacionale vijnë nga mbështetja e njëanshme të gjysma e një tensioni biblik. Gjithë Bibla është e frymëzuar, ndaj duhet të përpiqemi të gjejmë mesazhin e saj të plotë në mënyrë që t’i sigurojmë një drejtpeshim biblik interpretimit tonë.
 - (3) Kërko për paralele brenda të njëjtit libër, të njëjtit autor, ose të njëjtës gjini letrare; Bibla është interpretuesja më e mirë e vetes, pasi ajo ka një autor të vetëm, Frymën.
 - e. Përdor ndihmat studimore për të kontrolluar vëzhgimet e tua për sfondin dhe shkasit historik
 - (1) Bibla studimore
 - (2) Enciklopedi, manualë dhe fjalorë biblikë
 - (3) Hyrje biblike
 - (4) Komentarë biblikë (në këtë pikë në studimin tënd, lejo komunitetin besimtar, të kaluar dhe të tashëm, që të të ndihmojë në studimin tënd personal dhe të ta korrigjojë).

IV. Zbatimi i interpretimit të Biblës

Në këtë pikë, i kthehemi zbatimit. Ke kaluar kohë për të kuptuar tekstin në sfondin e vet fillestar; tani, duhet ta zbatosh në jetën dhe kulturën tënde. Unë e përcaktoj autoritetin biblik si “të kuptuarit e asaj që po i thoshte autori fillestar biblik kohës së vet dhe zbatimin e asaj të vërtete në kohën tonë”.

Zbatimi duhet të ndjekë interpretimin e synimit të autorit fillestar si nga ana kohore, ashtu dhe ajo logjike. Nuk mund ta zbatojmë pasazhin biblik në kohën tonë pa kuptuar se çfarë po thoshte ai në kohën e vet! Pasazhi biblik nuk duhet të ketë një kuptim që nuk e pati kurrë vetë!

Si udhërrëfyes do të kesh përvijimin tënd të detajuar në nivelin e paragrafit (cikli i tretë i leximit). Zbatimi duhet bërë në nivelin e paragrafit, jo fjalës. Fjalët kanë kuptim vetëm në kontekst; fjalitë kanë kuptim vetëm në kontekst; periudhat kanë kuptim vetëm në kontekst. I vetmi person i frymëzuar, që është i përfshirë në procesin interpretues, është autori fillestar. Ne ndjekim vetëm udhëheqjen e tij me anë të përndritjes së Frymës së Shenjtë. Por përndritja nuk është frymëzim. Për të thënë, “kështu thotë Zoti”, duhet t’i qëndrojmë besnikë synimit të autorit fillestar. Zbatimi duhet të ketë lidhje të veçantë me synimin e përgjithshëm të gjithë shkrimit, me njësinë e veçantë letrare dhe me zhvillimin e mendimit në nivelin e paragrafit.

Mos lejo që problematikat e kohës sonë të interpretojnë Biblën; lër Biblën të flasë vetë! Kjo mund të na kërkojë që t’i nxjerrim parimet nga teksti. Kjo është e vlefshme nëse teksti mbështet një parim të caktuar. Fatkeqësisht, shumë herë, parimet tona janë thjesht të tilla, parime “tonat” – jo parime të tekstit.

Në zbatimin e Biblës, është e rëndësishme të kujtojmë se (përveçse në rastin e profecisë) vetëm një kuptim i vetëm është i vlefshëm për një tekst të caktuar biblik. Ai kuptim lidhet me synimin e autorit fillestar teksa trajtonte një krizë apo nevojës të kohës. Nga ky kuptim i vetëm mund të nxirren shumë zbatime të mundshme. Zbatimi do të bazohet në nevojat e marrësve, por duhet të ketë lidhje me kuptimin e autorit fillestar.

V. Aspekti shpirtëror i interpretimit

Deri tani, kam diskutuar për procesin logjik dhe tekstual që ka të bëjë me interpretimin dhe zbatimin. Tani, më lejoni të diskutoj shkurtimisht për aspektin shpirtëror të interpretimit. Lista e mëposhtme më ka rezultuar e dobishme:

1. Lutu për ndihmën e Frymës (shih 1 Kor. 1:26-2:16).
2. Lutu për falje dhe pastrim personal nga mëkatet e njohura (shih 1 Gjonit 1:9).
3. Lutu për një dëshirë më të madhe për të njohur Perëndinë (shih Psa. 19:7-14; 42:1 e më tej; 119:1 e më tej).
4. Çdo mësim të ri zbatohet menjëherë në jetë.
5. Vazhdo të jesh i përgjithshëm dhe i mësueshëm.

Është shumë e vështirë të ruash ekuilibrin mes procesit logjik dhe udhëheqjes shpirtërore të Frymës së Shenjtë. Citimet e mëposhtme më kanë ndihmuar t’i ekuilibroj këto të dyja:

1. nga James W. Sire, *Scripture Twisting (Shtrembërimi i Shkrimit)*, f. 17-18:

“Përndritja i vjen në mendje popullit të Perëndisë – jo vetëm elitës shpirtërore. Nuk ka asnjë klasë *guru*-sh në krishterimin biblik, asnjë *iluminati*, as njerëz përmes të cilëve duhet të vijë çdo interpretim i saktë. Prandaj, ndonëse Fryma e Shenjtë jep dhunti të veçanta urtësie, njohurie dhe mprehtësie shpirtërore, ai nuk i cakton këta të krishterë të dhuntishëm që të jenë të vetmit interpretues të autoritetshëm të Fjalës së tij. Është në dorën e secilit individ të popullit të tij që të mësojë, të gjykojë dhe të dallojë në lidhje me Biblën, e cila qëndron si autoritet edhe mbi ata të cilëve Perëndia u ka dhënë aftësi të veçanta. Si përmbledhje, supozimi që shpreh në gjithë këtë libër është se Bibla është zbuluesja e vërtetë e Perëndisë për gjithë njerëzimin, se ajo është autoriteti ynë absolut për të gjitha çështjet për të cilat flet, dhe se ajo nuk është mister i plotë, por mund të kuptohet mjaftueshëm nga njerëzit e zakonshëm në çdo kulturë”.

2. për Kirkegardin, gjetur në Bernard Ramm, *Protestant Biblical Interpretation (Interpretimi biblik protestant)*, f. 75:

Sipas Kirkegardit, studimi gramatikor, leksikor dhe historik i Biblës është hap i nevojshëm, por paraprak, drejt leximit të vërtetë të Biblës. “Për ta lexuar Biblën *si fjalë të Perëndisë*, njeriu duhet ta lexojë me emocion të madh, në majtë gishtave, me pritshmëri të madhe, në kuvendim me Perëndinë. Nëse Biblën e lexon shkel e shko, pa kujdes, apo në mënyrë akademike, apo profesionale, nuk po e lexon si Fjalë të Perëndisë. Kur njeriu e lexon Biblën siç lexon një letër dashurie, atëherë po e lexon si Fjalë të Perëndisë”.

3. H. H. Rowley në *The Relevance of the Bible (Natyra aktuale e Biblës)*, f. 19:

“Asnjë kuptim thjesht mendor i Biblës, sado i plotë, s’mund t’ia zotërojë dot të gjitha thesaret asaj. Ajo nuk e përçmon këtë lloj kuptimi, sepse ai është thelbësor për të shkruar drejt të kuptuarit të plotë. Por kjo duhet të të çojë në një të kuptuar shpirtëror të thesareve shpirtërore të këtij libri, në mënyrë që të plotësohet. Dhe, për këtë të kuptuar shpirtëror, është e nevojshme diçka më tepër sesa vigjilenca mendore. Gjërat shpirtërore dallohen shpirtërisht, ndaj studiuesit të Biblës i nevojitet një qëndrim

shpirtëror pranues, një zell për të gjetur Perëndinë që t'i dorëzohet atij, në mënyrë që të kalojë, përtej studimit të tij shkencor, në trashëgiminë më të pasur të librit më madhështor në botë”.

VI. Metoda e këtij komentari

Komentari studimor udhëzues synon të të ndihmojë në procedurat interpretuese në mënyrat vijuese

1. Një përvijim i shkurtër historik shërben si hyrje e çdo libri. Pasi të kesh kryer “ciklin tre të leximit”, kontrollo këtë informacion.
2. Mësimet kontekstuale gjenden në fillim të secilit kapitull. Kjo do të të ndihmojë të kuptosh sesi është strukturuar njësia letrare.
3. Në fillim të çdo kapitulli ose njësie letrare kryesore, kam dhënë ndarjet e paragrafëve dhe titujt e tyre përshkruar nga një sërë përkthimesh moderne:
 - a. Teksti greqisht i United Bible Society, botimi i katërt i rishikuar (UBS⁴)
 - b. The New American Standard Bible, përditësimi i vitit 1995 (NASB)
 - c. The New King James Version (NKJV)
 - d. The New Revised Standard Version (NRSV)
 - e. Today's English Version (TEV)
 - f. The Jerusalem Bible (JB)

Ndarjet sipas paragrafëve nuk janë të frymëzuara. Ato duhen vërtetuar nga konteksti. Duke krahasuar disa përkthime moderne që nisen nga teori të ndryshme përkthimi dhe pikëvështrime të ndryshme teologjike, jemi në gjendje të analizojmë strukturën e hamendësuar të mendimit të autorit fillestar. Secili paragraf përmban nga një të vërtetë kryesore. Kjo është quajtur “fjalja temë”, ose “ideja qendrore e tekstit”. Ky mendim unifikues është çelësi për interpretimin e duhur historik dhe gramatikor. S’duhet kurrë të interpretojmë, të predikojmë, ose të japim mësim nga më pak se një paragraf! Gjithmonë kujto se çdo paragraf ka lidhje me paragrafët rrethues. Ja pse është kaq e rëndësishme të bësh një përvijim të të gjithë librit në nivelin e paragrafëve. Duhet të jemi në gjendje të ndjekim rrjedhën logjike të temës që po trajtohet nga autori i frymëzuar fillestar.

4. Shënimet e Bobit ndjekin një qasje interpretimi “varg për varg”. Kjo na shtrëngon të ndjekim mendimin e autorit fillestar. Shënimet sigurojnë informacion për pikat e mëposhtme:
 - a. kontekstin letrar
 - b. të dhënat historike dhe kulturore
 - c. informacione gramatikore
 - d. studime fjalësh
 - e. pasazhe paralele të rëndësishme
5. Në pika të ndryshme gjatë këtij komentari, tekstit të shtypur të New American Standard Version (përditësimi i vitit 1995) do t’i shtojmë edhe përkthimet e një sërë versionesh të tjera moderne:
 - a. The New King James Version (NKJV), i cili ndjek dorëshkrimet tekstuale të “Textus Receptus”.
 - b. The New Revised Standard Version (NRSV), i cili është një rishikim “fjalë për fjalë” i Revised Standard Version, i kryer nga Këshilli Kombëtar i Kishave (National Council of Churches).
 - c. The Today's English Version (TEV), i cili është një përkthim ekuivalent dinamik i Shoqërisë Biblike Amerikane.
 - d. The Jerusalem Bible (JB), i cili është një përkthim anglisht i bazuar në një përkthim ekuivalent dinamik nga ana e katolikëve francezë.
6. Për ata që s’lexojnë greqisht, krahasimi i përkthimeve anglisht mund t’i ndihmojë në identifikimin e problemeve në tekst:
 - a. variantet në dorëshkrime
 - b. kuptimet e ndryshme të fjalëve
 - c. tekstet dhe strukturat që janë të vështira nga ana gramatikore
 - d. tekstet e paqartaNdonëse përkthimet anglisht nuk i zgjidhin dot këto probleme, gjithsesi i shigjetojnë si pjesë që kanë nevojë për një studim më të thellë dhe më tërësor.
7. Në përmbyllje të çdo kapitulli, jepen pyetje të vlefshme diskutimi, të cilat përpiqen të shigjetojnë çështjet kryesore interpretuese të atij kapitulli.

HYRJE PËR LETRAT PASTORALE

1 & 2 TIMOTEUT dhe TITIT

DEKLARATA HYRËSE

- A. Vendet gjeografike të përmendura tek 1 Timoteut, Titit, dhe 2 Timoteut nuk përputhen me kronologjinë e Veprave dhe as të letrave të tjera të Palit.
- vizita në Efes (krh. 1 Tim. 1:3)
 - vizita në Troadë (krh. 2 Tim. 4:13)
 - vizita në Milet (krh. 2 Tim. 4:20)
 - misioni në Kretë (krh. Titit 1:5)
 - misioni në Spanjë (nga Klementi i Romës, viti 95 pas Krishtit dhe hyrja e Kanonit Muratorian, viti 180-200 pas Krishtit)

Prandaj, unë mendoj se Pali u lirua nga burgu (nga fillimi apo mesi i viteve 60-të, gjë që dokumentohet tek I Clement 5, shkruar rreth 95 pas Kr.) dhe ndërmori një udhëtim të katër misionar, u arrestua në atë kohë dhe u vra përpara vitit 68-të (viti i vetëvrasjes së Neronit).

- B. Qëllimi i këtyre letrave në përgjithësi është menduar se ka qenë administrativ (organizimi i kishës). Megjithatë, në *New International Biblical Commentary*, [Komentarin e Ri Biblik Ndërkombëtar] Vëll. 13, mbi I dhe 2 Timoteut dhe Titit, Gordon Fee më bind që rasti i shkrimit të letrave ishte mësimi i rremë që po dilte brenda kishave shtëpi të Efesit (1 Timoteut) dhe në ishullin e Kretës (Titit).
- C. Në disa mënyra Letrat Pastorale caktojnë një model administrativ të ngjashëm me *Manualin e Disiplinës së Esenëve*. Këto udhëzime ishin edhe më të nevojshme nën dritën e shmangies së hershme dhe të shpërhapur nga forma dhe mësimet apostolike.
- D. Ngjashmëria midis Letrave Pastorale dhe fjalorit të Lukës te Luka dhe Veprat mund të jetë ngaqë Pali e përdori atë si shkruer (krh. C. F. C. Moule, *The Problem of the Pastoral Epistles: A Reappraisal* [Problemi i letrave pastorale: një rivlerësim]). S. G. Wilson madje ka shprehur në librin *Luke and the Pastoral Epistles* [Luka dhe Letrat Pastorale] që këta tre libra mund të kenë qenë përpjekja e Lukës për të shkruar një vëllim të tretë ku të përvijohet lëvizja e ungjillit përtej Romës.
- E. Pse grupohen bashkë këta tre libra? A është e mundur që ata të kenë të bëjnë me kohëra/ vende/çështje të ndryshme? Vetëm 1 Timoteut dhe Titit kanë të bëjnë me organizimin e kishës. Ajo që në të vërtetë i grupon bashkë këta libra është (1) fjalori i tyre; (2) mësuiesit e rremë; dhe (3) fakti që ata nuk gjejnë vend lehtë në kronologjinë e Veprave (nëse merren së bashku).

AUTORI

- A. Letrat vetë pretendojnë të jenë nga Pali Apostulli (krh. 1 Tim. 1:1; 2 Tim. 1:1; dhe Titit 1:1) drejtuar dy përfaqësuesve të tij apostolikë, Timoteut dhe Titit.
- B. Çështja e autorësisë së Letrave Pastorale filloi të debatohej në shekujt e 19-të dhe 20-të. Kundërshtimi i autorësisë së Palit bazohet zakonisht në
- organizimi të zhvilluar kishtar (cilësitë për udhëheqësit)
 - Gnosticizmi i zhvilluar (i dokumentuar në shekullin e dytë)
 - një teologji e zhvilluar (besoret)
 - një ndryshim në fjalor dhe stil (një e treta e fjalëve nuk janë përdorur në shkrimet e tjera të Palit)
- C. Këto dallime mund të shpjegohen
- këto janë shkrimet e fundit të Palit, duke përdorur ndoshta Lukën si shkruer
 - fjalori dhe stili varen nga rasti
 - idetë Gnostike ishin një zhvillim i mendimit judaik të shekullit të parë (krh. Rrotullat e Detit të Vdekur)
 - Pali ishte një teolog i shkëlqyer dhe shkrimtar krijues me një fjalor të gjerë

- D. Ka një të kuptuar në rritje të precedentit historik
1. Përdorimi nga Pali i një shkruesi të krishterë profesionist (në këtë rast, ndoshta Luka)
 2. Përdorimi nga Pali i bashkautorëve (d.m.th., pjesë e skuadrës së tij misionare, krh. 2 Tim. 4:11)
 3. Përdorimi nga Pali i citimeve liturgjike ose himnike (një përmbledhje e mirë gjendet në *[Fjalori i Palit dhe i letrave të tij] Dictionary of Paul and His Letters*, redaktuar nga Hawthorne dhe Martin, botuar nga IVP, fq. 664).

Sugjerimet që disa pjesë të Letrave Pastorale janë citime nga burime të tjera ndihmojnë në shpjegimin e numrit të *hapax legomena* (fjalëve të përdorura vetëm një herë në DHR), idiomave jo-Paliane, dhe përdorimit unik të termave Paliane.

- a. doksologji (krh. 1 Tim. 1:17; 6:15-17)
 - b. listë vesesh (krh. 1 Tim. 1:9-10)
 - c. sjellja e duhur për bashkëshortet (krh. 1 Tim. 2:9-3:1a)
 - d. cilësitë për shërbëtorët e krishterë (krh. 1 Tim. 3:1b-13)
 - e. rrëfimet himnike (krh. 1 Tim. 2:5-6; 3:16; 2 Tim. 1:9-10; Titit 3:3-7)
 - f. himnet (krh. 1 Tim. 6:11-12,15-16; 2 Tim. 2:11-13; Titit 2:11-14)
 - g. *midrash* i DHV (krh. 1 Tim. 1:9-10; 2:9-3:1a; 5:17-18; 2 Tim. 2:19-21; Titit 3:3-7)
 - h. formula
 - (1) "kjo fjalë është e sigurt/e besueshme" (krh. 1 Tim. 1:15; 2:9-3:1a; 2 Tim. 2:11-13; Titit 3:3-8)
 - (2) "duke ditur këtë që" (krh. 1 Tim. 1:9-10; 2 Tim. 3:1-5)
 - (3) "këto gjëra" (krh. 1 Tim. 4:6,11; 2 Tim. 2:14; Titit 1:15-16; 2:1)
 - i. citim nga një poet grek (krh. Titit 1:12 [Epimenidi dhe/ose Euripidi])
- E. Është e habitshme që një "Palinist" gjoja i shekullit të dytë të përmendte detaje të tilla specifike si emra njerëzish (p.sh., Himeneu, 1 Tim. 1:20; 2 Tim. 2:17; Aleksandri, 1 Tim. 1:20; Zena, Titit 3:13) dhe ngjarje (Trofimi i sëmurë në Milet, 2 Tim. 4:20; apo roli i të vejave, 1 Tim. 5:9) që nuk përmenden tjetërkund në shkrimet e Palit. Këto gjëra nuk përputhen me supozimin e pseudograficitetit (autorësisë së rreme, shën i përkth).
- Për një artikull të mirë mbi pseudonimitetin e lidhur me letrat e DHR, shih *An Introduction to the New Testament*, [Hyrje në Dhiatën e Re] nga Carson, Moo, dhe Morris, fq. 367-371.

DATA

- A. Nëse është e vërtetë që Pali u lirua nga burgu (pas mbylljes së librit të Veprave, ndoshta nga vitet 59-61 pas Kr.), atëherë a ka ndonjë traditë të hershme të veprimtarive të tij të pas burgut (d.m.th., predikimi në Spanjë, krh. Rom. 15:24,28)?
1. Letrat Pastorale (krh. 2 Tim. 4:10)
 2. I e Klementit 5
 - a. Pali predikoi në lindje dhe në perëndim (d.m.th., Spanjë)
 - b. Pali u vra nën "prefektët" (d.m.th., Tigelinin dhe Sabinin, që ishin në detyrë në vitin e fundit të mbretërimit të Neronit, viti 68 pas Kr.)
 3. hyrja e Fragmentit Muratorian (një listë me libra kanonikë nga Roma që u përket viteve 180-200 pas Kr.)
 4. *Historia e Kishës* e Eusebit 2:22:1-8, thotë që Pali u lirua nga burgu në Romë
- B. Duket se 1 Timoteut dhe Titit u shkruan afër me njëra-tjetrën përpara riarrestimit të Palit. 2 Timoteut është shkrimi dhe lamtumira e fundit e Palit nga burgu.
- C. Kronologji e mundshme e shkrimeve të Palit sipas F. F. Bruce dhe Murry Harris me përshtatje të vogla.

<u>Libri</u>	<u>Data</u>	<u>Vendi i shkrimit</u>	<u>Lidhja me Veprat</u>
1. Galatasve	48	Antiokia e Sirisë	Veprat 14:28; 15:2

2. 1 Thesalonikasve	50	Korint	Veprat 18:5
3. 2 Thesalonikasve	50	Korint	
4. 1 Korintasve	55	Efes	Veprat 19:20
5. 2 Korintasve	56	Maqedoni	Veprat 20:2
6. Romakëve	57	Korint	Veprat 20:3
7.-10. Letrat e burgut			
Kolosianëve	fillimi i viteve 60	Romë	
Efesianëve	fillimi i viteve 60	Romë	
Filemonit	fillimi i viteve 60	Romë	
Filipianëve	fundi i viteve 62-63	Romë	Veprat 28:30-31
11.- Udhëtimi i katërt misionar			
13. 1 Timoteut	63 (ose më vonë	Maqedoni	
Titit	63 por përpara	Efes (?)	
2 Timoteut	64 vitit 68 pas Krishtit)	Romë	

MARRËSIT

- A. Emri, Letrat Pastorale, vjen nga komentari i D. N. Berdot i vitit 1703. Ai flet për karakterin dhe përmbajtjen e tyre unike. Timoteu dhe Titi, megjithatë, nuk janë pastorë, por të dërguar apostolikë.
- B. Këto letra u shkruan për kishat, por nën formën letrare të letrave ndaj bashkëpunëtorëve të Palit, Timoteut dhe Titit. Pali u adresohet bashkësive ndërsa i adresohet skuadrës së tij udhëheqëse. Shenja të audiencës më të gjerë të Palit janë
 1. hyrjet formale që përmendin apostullimin e tij
 2. shumësi "ju" në mbylljen e të trija letrave
 3. mbrojtja që i bën Pali thirrje së tij (krh. 1 Tim. 2:7)
 4. fakti që Pali i shkruan Timoteut për gjëra që ai do t'i kishte ditur tashmë nga koha e tij me Palin (krh. 1 Tim. 3:15)

RASTI/QËLLIMI

- A. Qëllimi kryesor ishte të luftoheshin herezitë që po dilnin (krh. 1 Tim. 1:3-7). Herezia specifike mund të ishte një kombinim i prirjeve judaike dhe gnostike (si mësuesit e rremë të Efesianëve dhe Kolosianëve). Ndoshta ishin dy grupe të dallueshme.
- B. DHV përmban udhëzime specifike për organizimin e komunitetit të besimit. DHR nuk përmban udhëzime specifike në lidhje me organizimin ose qeverisjen e kishës. Letrat Pastorale (1 Timoteut, 2 Timoteut, dhe Titit) janë forma më e afërt e udhëzimeve të tilla që gjendet në DHR.
- C. 1 Timoteut u shkrua
 1. për t'i kërkuar Timoteut të qëndronte në Efes (krh. 1 Tim. 1:3)
 2. për t'u marrë me mësuesit e rremë (krh. 1 Tim. 1:19-20; 4:1-5; 6:4-5,20-21)
 3. për të ndihmuar me organizimin e udhëheqjes (krh. 1 Tim. 3)
- D. Titit kishte një detyrë të ngjashme për Titin, për t'u marrë me herezinë dhe organizimin në Kretë (krh. Titit 1:5)
- E. 2 Timoteut e gjen Palin në burg me shpresë të pakët për lirim (krh. 2 Tim. 4:6-8, 16-18)
- F. Ka një ndjesi të fortë të "mësimi të shëndoshë" (d.m.th., doktrinë së drejtë) që tingëllon përgjatë këtyre letrave (krh. 1 Tim. 1:10; 4:6; 6:3; 2 Tim. 1:13; 4:3; Titit 1:9; 2:1) ose "të shëndoshë në besim" (krh. Titit 1:13; 2:2). Perëndia ia besoi këtë "mësim të shëndoshë" Palit (krh. 1 Tim. 1:11); Pali ia besoi Timoteut (krh. 1 Tim. 6:20), dhe Timoteu duhej t'ia besonte atë njerëzve besnikë (krh. 2 Tim. 2:2).

MËSUESIT E RREMË

- A. Është e vështirë të diskutosh mësuesit e rremë për shkak të mungesës së informacionit specifik të shekullit të parë. Pali po u shkruan atyre që i njihnin këta mësues të rremë personalisht. Prandaj ai nuk e diskuton plotësisht teologjinë e tyre, por zakonisht dënon motivet dhe mënyrën e tyre të jetesës (siç bën edhe Juda).
- B. Çështja kryesore interpretuese lidhet me faktin nëse ata ishin
1. hebrenj
 2. grekë
 3. një kombinim i të dyjave
- Mësuesit e rremë dukej se ishin një përzjerje e elementëve judaikë dhe gnostikë. Por si u bashkuan këto lëvizje fetare krejt të kundërta?
- a. Judaizmi gjithmonë kishte në vetvete disa elementë dualistë (krh. Rrotullat e Detit të Vdekur)
 - b. Gnosticizmi i shekullit të dytë i zhvilloi këto motive teologjike/filozofike të përbashkëta të Lindjes së Mesme
 - c. Judaizmi i diasporës ishte më shumë eklektik¹ sesa e imagjinonin më parë studiuesit e sotëm
 - d. ka një precedent të shekullit të parë për një herezi judaiko-gnostike në librin e Kolosianëve
- C. Disa nga elementët e mësuesve të rremë
1. aspektet judaike
 - a. mësues të rremë
 - (1) mësues të Ligjit (krh. 1 Tim. 1:7)
 - (2) grupi i rrethprerjes (krh. Titit 1:10)
 - b. mësuesit e rremë paralajmërohen në lidhje me përrallat judaike (krh. 1 Tim. 3:9; Titit 1:14)
 - c. mësuesit e rremë preokupohen me ligjet ushqimore (krh. 1 Tim. 4:1-5)
 - d. mësuesit e rremë preokupohen me gjenealogjitë (krh. 1 Tim. 1:4; 4:7; 2 Tim. 4:4; Titit 1:14-15; 3:9)
 2. aspektet gnostike (Shih Temën e Veçantë at Titit 1)
 - a. asketizëm që ndalon dhe përjashton
 - (1) ndalon martesën (krh. 1 Tim. 2:15; 4:3)
 - (2) përjashton disa ushqime (krh. 1 Tim. 4:4)
 - b. shfrytëzim seksual (krh. 1 Tim. 4:3; 2 Tim. 3:6-7; Titit 1:11,15)
 - c. theksi mbi njohurinë (krh. 1 Tim. 4:1-3; 6:20)

KANONICITETI

- A. Letrat e Palit u mblodhën së bashku në një vëllim me titullin "Apostulli" dhe pastaj u qarkulluan midis kishave. I vetmi dorëshkrim në greqisht i letrave të Palit që nuk e ka I dhe 2 Timoteut dhe Titit (gjithashtu 2 Thesalonikasve dhe Filemonit) është një dorëshkrim në papirus nga vitet 200, i quajtur P⁴⁶ (nga papiruset Chester Beatty). Edhe ky është hamendësim, sepse dorëshkrimet i mungojnë disa faqe në fund. Të gjithë dorëshkrimet e tjerë në greqisht përmbajnë ato që u quajtën me kalimin e kohës "Letrat Pastorale."
- B. Burime të lashta që citojnë, i referohen, ose përmendin Letrat Pastorale
1. udhëheqësit e kishës së hershme
 - a. Pseudo-Barnaba (70-130 pas Kr.) citon 2 Timoteut dhe Titit
 - b. Klementi i Romës (95-97 pas Kr.) i referohet 1 Timoteut dhe 2 Timoteut dhe citon Titit 3:1
 - c. Polikarpi (110-150 pas Kr.) i referohet 1 Timoteut, 2 Timoteut, dhe Titit
 - d. Hermas (115-140 pas Kr.) citon 1 Timoteut dhe 2 Timoteut
 - e. Ireneu (130-202 pas Kr.) citon shpesh nga 1 Timoteut, 2 Timoteut, dhe Titit
 - f. Diogneti (150 pas Kr.) citon Titit

¹ që bashkon a përzien në mënyrë mekanike e joparimore pikëpamje, teza e ide, shpesh herë të kundërta, të huazuara nga sisteme, rryma a shkolla të ndryshme filozofike, politike, artistike etj. (Fjalori i Gjuhës së Sotme Shqipe)

- g. Tertuliani (150-220 pas Kr.) citon 1 Timoteut, 2 Timoteut, dhe Titit
 - h. Origeni (185-254 pas Kr.) citon 1 Timoteut, 2 Timoteut, dhe Titit
 - 2. lista të librave kanonikë që përfshijnë Letrat Pastorale
 - a. Fragmenti Muratorian (nga Roma rreth 200 pas Kr.)
 - b. Barokokio (206 pas Kr.)
 - c. Lista Apostolike (300 pas Kr.)
 - d. Lista e Çeltenhamit [Cheltenham] (360 pas Kr.)
 - e. Letra e Athanasit (367 pas Kr.)
 - 3. versione të hershme që përmbajnë Letrat Pastorale
 - a. përkthimi në latinishten e vjetër (150-170 pas Kr.)
 - b. përkthimi në gjuhën siriake të vjetër (200 pas Kr.)
 - 4. këshilla të kishës së hershme që pohuan statusin e frymëzuar të Letrave Pastorale
 - a. i Nikesë (325-340 pas Kr.)
 - b. i Hipos (393 pas Kr.)
 - c. i Kartagjenës (397 dhe 419 pas Kr.)
- B. Kanoni u zhvillua nëpërmjet një procesi konsensusi midis bashkësive të hershme të krishtera të Perandorisë Romake. Ky konsensus u ndikua patjetër nga presione të brendshme dhe të jashtme shoqërore. Kriteret bazë për përfshirjen në kanon duket se kanë qenë
- 1. lidhja me një Apostull
 - 2. mesazhi në përputhje me shkrimet e tjera apostolike
 - 3. jetët e ndryshuara të atyre që i lexuan këto shkrime
 - 4. një dakortësi gjithnjë e më e madhe në lidhje me listën e shkrimeve të pranuar midis këtyre kishave të hershme
- C. Nevoja për një kanon doli për shkak të
- 1. vonimit të Ardhjes së Dytë
 - 2. distancës gjeografike midis kishave dhe Apostujve
 - 3. vdekjes së Apostujve
 - 4. daljes së hershme të mësuesve të rremë
 - a. Judaizmi
 - b. filozofitë greke
 - c. përzierja e elementëve judaikë dhe gnostikë (Kolosianëve)
 - d. fetë e tjera greko-romake të misterit (p.sh. Mithra)

Kjo ndodhi ndërsa ungjilli u përhap në kultura të ndryshme.

- 1. Çështja e kanonicitetit është historikisht e lidhur me autorësinë. Kisha e hershme i pranoi Letrat Pastorale si shkrime të Palit. Presupozimet e mia në lidhje me kanonicitetin mbajnë parasysh edhe përfshirjen e Frymës, jo vetëm në formulimin e Shkrimeve, por edhe në mbledhjen dhe në ruajtjen e tyre. Çështja e autorësisë së Palit (që unë e marr të mirëqenë) nuk e ndikon frymëzimin dhe kanonizimin.

CIKLI I LEXIMIT NJË (nga "Një udhëzim për leximin e mirë të Biblës")

Ky është një komentari studimor udhëzues, që do të thotë se ju jeni vetë përgjegjës për interpretimin e Biblës. Secili prej nesh duhet të ecë sipas dritës që ka. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë keni përparësi në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë të drejtë komentuesit.

Prandaj, lexojeni të gjithë librin njëherësh. Formuloje idenë qendrore të të gjithë librit me fjalët tuaja.

- 1. Ideja e të gjithë librit
- 2. Lloji i literaturës (zhanri)

CIKLI I LEXIMIT DY (nga "Një udhëzim për leximin e mirë të Biblës")

Ky është një komentari studimor udhëzues, që do të thotë se ju jeni vetë përgjegjës për interpretimin e Biblës. Secili prej nesh duhet të ecë sipas dritës që ka. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë keni përparësi në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë të drejtë komentuesit.

Prandaj, lexojeni të gjithë librin një herë të dytë njëherësh. Përvijoni temat kryesore dhe shprehini ato në një fjali të vetme.

1. Tema e njësisë së parë letrare
2. Tema e njësisë së dytë letrare
3. Tema e njësisë së tretë letrare
4. Tema e njësisë së katërt letrare
5. Etj.

Copyright © 2013 Bible Lessons International

1 TIMOTEUT 1

NDARJET NË PARAGRAFË TË PËRKTHIMEVE TË SOTME*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Përshëndetje	Përshëndetje	Përshëndetje	Hyrje	Adresim
1:1-2	1:1	1:1	1:1	1:1-2
	1:2a	1:2a	1:2a	
	1:2b	1:2b	1:2b	
Paralajmërim kundër doktrinës së rreme	Asnjë mbrojtje tjetër	Mbrojtja e së vërtetës	Paralajmërim kundër mësimëve të rreme	Ndaloji mësuësit e rremë
1:3-7	1:3-11	1:3-7	1:3-7	1:3-7
1:8-11		1:8-11	1:8-11	1:8-11
Mirënjohje për mëshirën	Lavdi Perëndisë për hirin e Tij		Mirënjohje për mëshirën e Perëndisë	Pali për thirrjen e tij
1:12-17	1:12-17	1:12-17	1:12-17	1:12-17
	Lufto luftën e mirë			Përgjegjësia e Timoteut
1:18-20	1:18-20	1:18-20	1:18-20	1:18-20

Megjithëse nuk janë të frymëzuara, ndarjet e paragrafëve janë kyçe në të kuptuarit e synimit të autorit origjinal. Çdo përkthim i sotëm e ka ndarë dhe përmbledhur kapitullin një. Çdo paragraf ka një temë, të vërtetë apo mendim qendror. Secili version e përmbledh atë temë në mënyrën e vet të dallueshme. Ndërsa lexoni tekstin, bëjini vetes pyetjen cili përkthim përputhet me të kuptuarit tuaj të temës dhe ndarjes së vargjeve.

Në çdo kapitull, ju duhet të lexoni Biblën në fillim dhe të përpiqeni të identifikoni temat (paragrafët) e tij. Pastaj krahasoni të kuptuarit tuaj me përkthimet e sotme. Vetëm pasi një person kupton synimin e autorit origjinal duke ndjekur logjikën dhe prezantimin e tij, ai mund ta kuptojë vërtet Biblën. Vetëm autori origjinal është i frymëzuar – lexuesit nuk kanë të drejtë ta ndryshojnë apo modifikojnë mesazhin. Lexuesit e Biblës kanë përgjegjësinë ta zbatojnë të vërtetën e frymëzuar në kohën dhe jetën e tyre.

Vini re që të gjithë termat teknikë dhe shkurtimet shpjegohen plotësisht në dokumentet e mëposhtme: [Përkufizime të shkurtra të strukturës gramatikore të greqishtes](#), [Kritika tekstuale](#) dhe [Fjalorthi](#).

CIKLI TRE I LEXIMIT (nga [Udhëzues për leximin e mirë të Biblës](#))

NDJEKJA E SYNIMIT TË AUTORIT ORIGJINAL NË NIVELIN E PARAGRAFIT

Ky është një komentari studimor udhëzues, që do të thotë se ju jeni vetë përgjegjës për interpretimin e Biblës. Secili prej nesh duhet të ecë sipas dritës që ka. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë keni përparësi në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë të drejtë komentuesit.

Lexojeni kapitullin njëherësh. Identifikoni temat. Krahasoni ndarjen tuaj të temave me pesë përkthimet e sotme. Ndarja në paragrafë nuk është e frymëzuar, por është kyç për të ndjekur synimin e autorit origjinal, gjë që është zemra e interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një temë.

- A. Paragrafi i parë
- B. Paragrafi i dytë
- C. Paragrafi i tretë
- D. Etj.

STUDIM FJALE DHE FRAZE

TEKSTI I NASB (I PËRDITËSUAR): 1 TIMOTEUT 1:1

¹ Pali, apostull i Krishtit Jezus sipas urdhërimit të Perëndisë Shpëtimtarit tonë, dhe të Krishtit Jezus që është shpresa jonë,

1:1 “Pali” shumica e hebrenjve në kohën e Palit kishin dy emra, një hebre dhe një romak (krh. Veprat 13:9). Emri hebre i Palit ishte Saul. Ai, ashtu si mbreti i lashtë i Izraelit, ishte nga fisi i Beniaminit (krh. Rom 11:1; Fil. 3:5). Emri i tij romak në formën greke, Pal (*Paulos*), do të thoshte “i vogël.” Kjo i referohej

1. trupit të tij fizik, gjë për të cilën aludohet në një libër jo-kanonik të shekullit të dytë, *Veprat e Palit*, në një kapitull të titulluar “Pali dhe Thekla”
2. ndjesisë së tij personale se ishte më i vogli i shenjtoreve, sepse ai në fillim e përndiqte Kishën (krh. 1 Kor. 15:9; Efe. 3:8; 1 Tim. 1:15)
3. thjesht emrit që i kishin vënë prindërit në lindje

Opsioni #3 duket më i mirë.

■ **"apostull"** Kjo rrënjë është një nga foljet e zakonshme greke për "dërgoj." Ky term ka disa përdorime teologjike.

1. Rabinët e përdornin atë për dikë që ishte i thirrur dhe i dërguar si përfaqësues zyrtar i një tjetri, diçka e ngjashme me fjalën tonë "ambasador" (krh. 2 Kor. 5:20).
2. Ungjijtë shpesh përdorin formën foljore të këtij termi për Jezusin që u dërgua nga Ati. Te Gjoni termi merr ngjyrimë Mesianike (krh. Gjoni 4:34; 5:24,30,36,37,38; 6:29,38,39,40,57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3,8,18,21,23,25; 20:21).
3. Përdoret për Jezusin që dërgon besimtarët (krh. Gjoni 17:18; 20:21).
4. Përdoret për një dhunti të veçantë udhëheqësie në DHR.
 - a. rrethi i brendshëm fillestar i dymbëdhjetë dishepujve (krh. Veprat 1:21-22)
 - b. një grup i veçantë ndihmësish dhe bashkëpunëtorësh të Apostujve
 - (1) Barnaba (krh. Veprat 14:4,14)
 - (2) Androniku dhe Juniasi (KJV, Junia, krh. Rom. 16:7)
 - (3) Apoli (krh. 1 Kor. 4:6-9)
 - (4) Jakobi, vëllai i Zotit (krh. Gal. 1:19)
 - (5) Silvani dhe Timoteu (krh. 1 Thes. 2:6)
 - (6) ndoshta Titi (krh. 2 Kor. 8:23)
 - (7) ndoshta Epafroditi (krh. Fil. 2:25)
 - c. një dhunti që vazhdon në kishë (krh. Efe. 4:11)
5. Pali e përdor këtë titull për vete në shumicën e letrave të tij si mënyrë për të pohuar autoritetin hyjnor të tij si përfaqësues i Krishtit (krh. 1 Kor. 1:1; 2 Kor. 1:1; Efe. 1:1; Kol. 1:1; 2 Tim. 1:1). Edhe në një letër personale si 1 Timoteut, ky autoritet është i rëndësishëm.
 - a. autoriteti i tij i jep autoritet Timoteut
 - b. ai po lufton mësuesit e rremë
 - c. letra e tij me sa duket i lexohej të gjithë kishës

■ **"i Krishtit Jezus"** Këta terma janë pjesë e titullit më të plotë "Zotit Jezu Krisht." Këta tre tituj kanë secili domethënie dhe rëndësi individuale.

1. "Krisht" është përkthimi në greqisht i fjalës hebraike *Mesia* (I Vajosuri). Ai pohon statusin e Jezusit sipas Dhiatës së Vjetër si i premtuari i Perëndisë i dërguar për të vendosur epokën e re të drejtësisë.
2. "Jezus" është emri që iu dha foshnjës në Betlehem nga engjëlli (krh. Mat. 1:21). Ai përbëhet nga dy emra hebraikë: "YHWH," emri besëlidhor për hyjninë, dhe "shpëtim" (krh. Eks. 3:14). Është i njëjti emër hebraik si Jozue. Kur përdoret vetëm shpesh identifikon njeriun, Jezusin e Nazaretit, birin e Marisë (p.sh., Mat. 1:16, 25; 2:1; 3:13,15,16; Veprat 13:23,33; Rom. 8:11; 1 Kor. 11:23; 12:3; Efe. 4:21; Fil. 2:10; 1 Thes. 1:10; 4:14).

- "Zot" (përdorur te 1 Tim. 1:1 në KJV ose te 1 Tim. 1:12) është përkthimi i termit hebraik *adon*, që kishte kuptimin "pronar, bashkëshort, zotëri, ose zot." Hebrejtë kishin frikë ta shqiptonin emrin e shenjtë YHWH se mos e përdornin atë kot dhe shkelnin njërin nga Dhjetë Urdhërimet. Sa herë që lexonin Shkrimet, ata thoshin *Adon* në vend të YHWH. Kjo është arsyeja pse përkthimet tona në anglisht përdorin fjalën Zot me të gjitha gërmat kapitale për YHWH në DHV. Duke ia transferuar këtë titull (*kurios* në greqisht) Jezusit, autorët e DHR pohojnë hyjninë e Tij dhe barazinë e Tij me Atin (e njëjta gjë bëhet nga gramatika e 1 Tim. 1:2 ku e njëjta parafjalë i referohet Perëndisë Atë dhe Jezusit Birit, krh. 1 Thes. 1:1; 2 Thes. 1:1,2).

■ **"sipas urdhërimit të Perëndisë"** Kjo është një tjetër mënyrë e fjalëpërfjalshme e pohimit të autoritetit apostolik të Palit. Shërbesa e Palit ishte "vullneti i Perëndisë" (krh. 2 Tim. 1:1) dhe "urdhërimi i Perëndisë" (krh. Titit 1:3). Kjo ndoshta i referohet thirrjes së Palit në rrugën për në Damask dhe informacionit që iu zbulua përmes Ananias (krh. Veprat 9:1-22; 22:3-16; 26:9-18). Pali nuk doli vullnetar!

■ **"Perëndisë Shpëtimtarit tonë"** Ky është një titull i DHV për përkujdesjen dhe çlirimin e Izraelit nga YHWH (krh. Isa. 19:20; 43:3,11; 45:15,21; 49:26; 60:16; 63:8), veçanërisht përmes Shërbëtorit të Vuajtur që po vinte (krh. Isa. 52:13-53:12). Ky titull përdoret për Perëndinë Atë në Titit 1:3; 2:10 dhe 3:4 dhe për Perëndinë Bir, Jezusin, në Titit 1:4; 2:13 dhe 3:6. Kjo është një tjetër mënyrë për t'i lidhur teologjikisht Atin dhe Birin. Ky ishte një nga titujt e DHR për YHWH që përdorej për Cezarin. Cezarët e kohës së Palit shpallnin e ishin "Zot," "Shpëtimtar," madje "hyjnor." Të krishterët i rezervonin këta tituj vetëm për Jezusin dhe për këtë shkak shiheshin si tradhtarë nga qeveria dhe shoqëria romake dhe u përndoqën e u vranë me mijëra në shekujt e parë dhe të dytë. Shih shënimin e plotë te 2 Tim. 1:10.

■ **"Krishtit"** Shih [TEMË E VEÇANTË: MESIA](#) më poshtë.

[TEMË E VEÇANTË: MESIA](#)

TEMË E VEÇANTË: MESIA (nga Dan. 9:26) (SPECIAL TOPIC: MESSIAH from Dan. 9:26)

Vështirësia në interpretimin e këtij vargu vjen për shkak të kuptimeve të mundshme që shoqërohen me termin Mesia, ose i vajosuri (BDB 603, KB 645). Termi përdorej për vendosjen e një vaji të veçantë mbi një person për të treguar thirrjen dhe pajisjen nga Perëndia për një detyrë të caktuar udhëheqësie.

- përdorur për mbretërit judenj (p.sh., 1 Sam. 2:10; 12:3 24:6,10; 2 Sam. 19:21; 23:1; Ps. 9:51; 132:10,17; Vaj. 4:20; Hab. 3:13; "Princi i Vajosur te Dan. 9:25)
- përdorur për priftërinjtë judenj (d.m.th., "priftërinjtë e vajosur," Eks. 29:7; p.sh., Lev. 4:3,5,16; 6:15; 7:36; 8:12; ndoshta Ps. 84:9-10; dhe 133:2)
- përdorur për Patriarkët dhe profetët (krh. Zan. 26:7; 1 Kron. 16:22; Ps. 105:15, që i referohet popullit të besëlidhjes kolektivisht; ndoshta Hab. 3:13)
- përdorur për profetët (krh. 1 Mbret. 19:16; ndoshta 1 Kron. 29:22)
- përdorur për Kirin (shih Isa. 45:1)
- # 1 dhe # 2 kombinohen me njëri-tjetrin në Psalmi 110 dhe Zakaria 4
- përdorur për Mbretin e ardhshëm e të veçantë Davidik të Perëndisë, i cili do të sillte epokën e re të drejtësisë
 - nga linja e Judës (shih Zan. 49:10)
 - familja e Jeseut (shih 2 Samuelit 7)
 - mbretërim universal (shih Psalmi 2; Isa. 9:6; 11:1-5; Mik. 5:1-4 e më tej)
 - ministry to the needy (krh. Isa. 61:1-3)

Personalisht, mua më tërheq identifikimi i "të vajosurit" me Jezusin e Nazaretit për këto arsye:

- Prezantimi i një Mbretërie të përjetshme në kapitullin 2 gjatë perandorisë së katërt
- Prezantimi i "një biri njeriu" në 7:13, të cilit i jepet një mbretëri e përjetshme
- Fjalitë shpenguese të 9:24, të cilat dëftojnë drejt pikës kulmore të historisë së botës së renë
- Përdorimi që i bën Jezusi librit të Danielit në DHR (shih Mat. 24:15; Marku 13:14)

Duhet pranuar që ky është një titull i rrallë në DHV, ndoshta vetëm te Dan. 9:25. Duhet pranuar gjithashtu që Jezusi nuk përputhet me përshkrimin e përgjithshëm të DHV për Mesian.

- nuk ishte udhëheqës në Izrael

2. nuk u vajos zyrtarisht nga një prift
3. nuk është vetëm shpëtimtari i Izraelit
4. nuk është vetëm "biri i njeriut," por në mënyrë shokuese "Biri i Perëndisë"

■ "shpresa jonë" Shih [TEMË E VEÇANTË: SHPRESA](#) te Titit 1:2.

TEKSTI I NASB (I PËRDITËSUAR): 1 TIMOTEUT 1:2

² Timoteut, birit *tim* të vërtetë në besim: Hir, mëshirë dhe paqe nga Perëndia Ati dhe Krishti Jezus Zoti ynë.

1:2 "Timoteut" Letrat Pastorale ndjekin formën tipike greke për letrat: (1) nga kush; (2) për kë; dhe (3) një lutje/urim.

[TEMË E VEÇANTË: TIMOTEU](#)

TEMË E VEÇANTË: TIMOTEU (SPECIAL TOPIC: TIMOTHY)

- A. Emri i tij do të thotë "dikush që nderon Perëndinë."
- B. Ai ishte fëmija i një nëne hebreje dhe i një babai grek dhe jetonte në Listra (krh. Veprat 16:1). Përkthimi në latinisht i komentarit të Origenit mbi Rom. 16:21 thotë që Timoteu ishte qytetar i Derbës. Kjo vjen ndoshta nga Veprat 20:4.
- C. Ai mori mësim në besimin hebraik (ose besimin e krishterë) nga nëna dhe gjyshja e tij (krh. 2 Tim. 1:5; 3:14-15).
- D. Ai me sa duket i besoi Krishtit gjatë udhëtimit të parë misionar të Palit (krh. Veprat 14:6-7).
- E. Atij iu kërkua të bashkohej me skuadrën misionare të Palit dhe Silës në udhëtimin e dytë (krh. Veprat 16:1-5), me sa duket për të marrë detyrat e Gjon Markut. Ai u konfirmua me profeci (krh. 1 Tim. 1:18; 4:14).
- F. Ai u rrethpre nga Pali me qëllim që të punonte edhe me hebrej, edhe me grekë (krh. Veprat 16:3).
- G. Ai ishte një shoqëruar i përkushtuar i Palit dhe u bë i dërguari i tij Apostolick. Ai është përmendur me emër më shumë sesa të gjithë ndihmësit e tjerë të Palit (17 herë në 10 letra, krh. Rom. 16:21; 1 Cor. 4:17; 16:10; Fil.1:1; 2:19,22; Kol. 1:5; 1 Tim. 1:2; 2 Tim. 1:2; Titit 1:4).
- H. Pali me dashuri e quan atë "fëmija im i vërtetë në besim" (krh. 1 Tim. 1:2); "biri im i dashur" (krh. 2 Tim. 1:2); "fëmija im i vërtetë në besimin e përbashkët" (krh. Titit 1:4). Gjithashtu vini re "fëmija im i dashur dhe besnik në Zotin" te 1 Kor. 4:17.
- I. Ai me sa duket ishte në Romë kur Pali u lirua nga burgu dhe e shoqëroi atë në udhëtimin e tij të katërt misionar (krh. Kol. 1:1; Filemonit 1:1).
- J. Ai quhet "apostull" te 1 Thes. 2:6 në kuptimin e dhuntisë frymërore të vazhduar për kishat (krh. Efe. 4:11).
- K. Dy nga tri Letrat Pastorale i drejtohen atij.
- L. Hera e fundit që përmendet është te Heb. 13:23 (por në mënyrë kronologjike te 2 Tim. 1:2).

Copyright © 2014 [Bible Lessons International](#)

■ "**birit tim të vërtetë**" "tim" nuk është në tekstin greqisht. "Bir" është *teknon*, që do të thotë një fëmijë i ligjshëm. Pali e shihte veten si ati shpirtëror i Timoteut (krh. 2 Tim. 1:2; 2:1). Ai i referohet edhe Titit (krh. Titit 1:4) dhe Onesimit (krh. Filemonit 1:10) me fraza të ngjashme.

■ **"Hir, mëshirë dhe paqe"** Vini re ngjashmëritë dhe dallimet në përshëndetjet hyrëse të Palit:

1. "Hir mbi ju dhe paqe nga Perëndia Atë dhe Zoti Jezu Krisht" (krh. Rom. 1:7; 1 Kor. 1:3; 2 Kor. 1:2; Gal. 1:3; Efe. 1:2; Fil. 1:2; 1 Thes. 1:2; Filemonit 1:3)
2. "Hir mbi ju dhe paqe nga Perëndia Ati ynë" (krh. Kol. 1:2)
3. "Hir mbi ju dhe paqe" (krh. 1 Thes. 1:1)
4. "Hir, mëshirë dhe paqe nga Perëndia Ati dhe Krishti Jezus Zoti ynë" (krh. 1 Tim. 1:2; 2 Tim. 1:2)
5. "Hir dhe paqe nga Perëndia Ati dhe Krishti Jezus Shpëtimtari ynë" (krh. Titit 1:4)

Vini re që ka larmishmëri, por disa elementë janë standard.

- A. "Hir" hap të gjitha përshëndetjet. Kjo është një formë e kristianizuar përshëndetjeje që fokusohet në karakterin e Perëndisë.
- B. "Paqe" është rezultati kur njerëzit besojnë në Perëndinë e denjë për besim.
- C. "Mëshirë" është një mënyrë tjetër për të përshkruar karakterin e Perëndisë dhe është unike në shkrimet e Palit, përdorur vetëm në 1 dhe 2 Timoteut. Ky term u përdor në Septuagintë për të përkthyer termin hebraik *hesed* (d.m.th., besnikëri besëlidhore). Perëndia është i hirshëm dhe i besueshëm.
- D. Ati dhe Biri përmenden në çdo përshëndetje (në 1 Thesalonikasve ata përmenden në frazën e mëparshme). Ata lidhen gjithmonë gramatikisht. Kjo ishte një mënyrë se si shkruesit e DHR pohonin hyjninë e plotë të Jezusit të Nazaretit. Kjo është gjithashtu e vërtetë për përdorimin e titujve të DHV për YHWH që i aplikohen Jezusit (d.m.th., Zot dhe Shpëtimtar).

■ **"Atë"** Bibla përdor kategori njerëzore (antropomorfizma) për të përshkruar hyjninë si ndihmë për njerëzimin mëkatar të kufizuar në kohë. Metaforat më të zakonshme biblike lidhen me familjen:

1. Perëndia si Atë, si prind (nënë dhe atë), si i afërm (*go'el*)
2. Jezusi si Bir, vëlla dhe bashkëshort
3. besimtarët si fëmijë, si fëmijë të birësuar, si nusja

TEMË E VEÇANTË: ATË

TEMË E VEÇANTË: ATË (SPECIAL TOPIC: FATHER)

DHV prezanton metaforën e ngushtë familjare të Perëndisë si Atë:

1. kombi i Izraelit përshkruhet shpesh si "biri" i YHWH (shih Os. 11:1; Mal. 3:17)
2. edhe më herët, në Ligjin e Përtërirë, përdoret analogjia e Perëndisë si Atë (1:31)
3. në LiP. 32, Izraeli quhet "fëmijët e tij", ndërsa Perëndia quhet "ati juaj"
4. kjo analogji shprehet te Psa. 103:13 dhe zhvillohet në Psa. 68:5 (ati i jetimëve)
5. ishte i zakonshëm në profetët (shih Isa. 1:2; 63:8; Izraeli si bir, Perëndia si Atë, 63:16; 64:8; Jer. 3:4, 19; 31:9).

Jezusi fliste aramaisht, që do të thotë se shumë prej pasazheve ku shfaqet "Atë" në greqisht, si Pater, mund të reflektojnë aramaishten *Abba* (shih Marku 14:36). Ky term familjar, "Babi", ose "Baba" pasqyron marrëdhënien e ngushtë të Jezusit me Atin. Fakti se ai ua zbuloi këtë ndjekësve të vet nxit edhe marrëdhënien tonë të ngushtë me atin. Termi "Atë" përdorej rrallë në DHV për YHWH, por Jezusi e përdor shpesh dhe gjerësisht. Kjo është një zbuluesë madhore e marrëdhënies së re të besimtarëve me Perëndinë përmes Krishtit (shih Mateu 6:9).

TEKSTI I NASB (I PËRDITËSUAR): 1 TIMOTEUT 1:3-7

³ Siç të nxita në nisjen time për Maqedoni, qëndro në Efes që të mund të udhëzosh disa burra të mos mësojnë doktrina të çuditshme, ⁴ dhe as të mos u kushtojnë vëmendje përrallave dhe gjenealogjive të pafund, që u hapin rrugë hamendësimeve në vend që të çojnë përpara administrimin e Perëndisë që është me anë të besimit. ⁵ Por synimi i udhëzimit tonë është dashuria nga një zemër e pastër dhe një ndërgjegje e mirë dhe një besim i singërtë. ⁶ Sepse disa njerëz, duke u larguar nga këto gjëra, janë kthyer mënjanë në diskutime të pafrytshme, ⁷ duke dashur të jenë mësues të Ligjit, megjithëse nuk kuptojnë as çfarë thonë, as

1:3 "Efes"

1. Ishte qyteti më i madh i provincës romake të Azisë së Vogël. Nuk ishte kryeqyteti, megjithëse atje jetonte guvernatori romak. Ishte qendër tregtare për shkak të portit të tij të shkëlqyer natyror.
2. Ishte qytet i lirë, që e lejonte të kishte qeverinë e vet lokale dhe shumë liri politike, duke përfshirë mungesën e një garnizoni me ushtarë romakë.
3. Ishte i vetmi qytet që lejohej të organizonte lojëra Olimpike Aziatike dy herë në vit.
4. Ishte vendi i Tempullit të Artemisë (Diana në Latinisht), që ishte një nga shtatë mrekullitë e botës së asaj kohe. Ishte 137 metra me 69 me 127 kolona që ishin 18 metra të larta, nga të cilat 86 ishin të lara me ar (shih librin e Plinit *Hist. Nat.* 36:95 e më tej). Imazhi i Artemisë mendohej se kishte qenë një meteor që i ngjante një figure femërore me shumë gjinj. Kjo do të thoshte që në qytet kishte shumë prostituta kulti (krh. Veprat 19). Ishte një qytet multikulturor, shumë imoral.
5. Pali kaloi më shumë se tre vjet në këtë qytet (krh. Veprat 18:1 e më tej; 20:13). Ai qëndroi atje më gjatë sesa në çdo vend tjetër.
6. Tradita thotë se Efesi u bë shtëpia e Apostullit Gjonit pas vdekjes së Marisë në Palestinë.
7. Pali dhe Timoteu duhet të kenë shkuar atje së bashku pasi Pali u lirua nga burgu në Romë. Është informacioni i parë gjeografik në lidhje me udhëtimin e katërt misionar të Palit. Vini re që ai po shkonte në Maqedoni.
8. Eusebi (një historian i kishës i shekullit të tretë) tregon traditën që Timoteu më vonë u vra me gurë në Efes për shkak të debateve me ndjekësit e Dianës.

■ **"që të"** Kjo është një *hina* (fjali e varur qëllimore), që do të thotë "me qëllim që" (1 Tim. 1:10,18,20; 2:2; 3:15;4:15; 5:7,16,20,21; 6:1,19).

■ **"mund të udhëzosh"** Ky është një term ushtarak "të japësh urdhra të prerë" (krh. 1 Tim. 1:5,18; 4:11; 5:7; 6:13,17). Pali po e drejton Timoteun si të deleguarin e tij Apostolik.

■ **"disa burra të mos mësojnë doktrina të çuditshme"** Normalisht Pali, si të gjithë shkrimtarët e shekullit të parë, do të përfshinte një lutje falenderimi, një element hyrës i zakonshëm në letrat greke. Megjithatë, edhe te Galatasve, edhe te 1 Timoteut situata (d.m.th., kundërshtimi i mësuesve të rremë) kërkonte një devijim nga modeli normal. Sot hamendësohet shumë në shkallë akademike në lidhje me këta mësues të rremë. Ata duket se bashkojnë aspekte të mendimit hebre dhe grek (si mësuesit e rremë të Kolosianëve). Në këtë kontekst (1:3-4) ata karakterizohen nga

1. doktrina të çuditshme
2. vëmendje ndaj përrallave
3. vëmendje ndaj gjenealogjive të pafund
4. thjesht hamendësime

Disa komentues i lidhin këto me pushtetet e Gnosticizmit, ose sferat engjëllore (*plērōma*) midis një perëndie të lartë të mirë dhe perëndive/engjëjve më të ulët, më i vogli i të cilëve formoi materien e keqe. Shih Temën e Veçantë: Gnostikët te Titit 1:1.

Elementi hebraik është i dukshëm në:

1. "mësues të ligjit" (1 Tim. 1:7-10)
2. "përralla judaike" (Titit 1:14; 2 Tim. 4:4)
3. "diskutime për Ligjin" (Titit 3:9)
4. "ata të rrethprerjes" (Titit 1:10)
5. ndoshta origjina e Mesias në Titit 3:9a

NASB	"të mos mësojnë doktrinën tjetër"
NKJV	"të mësojnë doktrinën të ndryshme"
NRSV	"që mësojnë doktrinën të rreme"
TEV	"që mësojnë doktrinën të rreme"
NJB	"të përhapin mësim të gabuar"

Kjo është një PASKAJORE E TASHME e një termi të përbërë *heteros* (një tjetër i një lloji të ndryshëm) plus *didakalin* (gjëja që mësohet). Mbiemri *heteros* është përdorur gjithashtu për të përshkruar mësim të papërshtatshëm në Veprat 17:21; 2 Kor. 11:4; dhe Gal. 1:6-7. 1 Timoteut 6:3 është një paralel i mirë.

Në *The New International Biblical Commentary*, [Komentari i Ri Biblik Ndërkombëtar] fq. xiv, një nga komentatorët e mi të preferuar, Gordon Fee, pohon se ky varg është kyç në interpretimin e qëllimit të 1 Timoteut. Për mendimin e tij letra nuk është kryesisht një "manual i disiplinës kishtarë," por një përgënjeshtim i mësuesve/mësimin të rremë (dhe jam dakord).

1:4 "as të mos u kushtojnë vëmendje përrallave dhe gjenealogjive të pafund" Për shkak të referencave ndaj Ligjit Hebre (1 Tim. 1:7-10 dhe Titit 3:9b), ndaj rrethprerjes (Titit 1:10), dhe përrallave judaike (Titit 1:14 dhe në 2 Tim. 4:4), duket qartë se këto mësimë ishin judaike në natyrë. Është e mundur të jetë fjala për hamendësime mbi origjinat e Mesias (krh. Titit 3:9a).

Ireneu dhe Tertuliani mendonin se Pali po fliste në mënyrë profetike për doktrinat e mëvonshme Gnostike të pushteteve ose niveleve engjëjlore midis perëndisë së shenjtë dhe një perëndie më të vogël (ose *Elohim* /engjëll) i cili formoi materien. Gnosticizmi është një sistem mendimi që njihet nga shkrime prej mesit të shekullit të dytë. Shih Temën e Veçantë: Gnostikët te Titit 1:1. Nga këto shkrime ne dimë për listën e tyre të gjatë të niveleve engjëjlore midis një perëndie të lartë dhe qenieve më të ulëta shpirtërore. Megjithatë, këto lista gnostike nuk karakterizohen kurrë në literaturën bashkëkohore të krishterë, judaike apo gnostike me termat "përralla" ose "gjenealogji."

Tema e gnosticizmit është bërë edhe më e njohur nga zbulimet arkeologjike të teksteve gnostike si ato të Nag Hammadi. Këto shkrime janë tani të disponueshme në anglisht, *The Nag Hammadi Library* [Biblioteka Nag Hammadi] nga James M. Robinson dhe Richard Smith.

NASB	"u hapin rrugë hamendësimeve"
NKJV	"të cilat shkaktojnë grindje"
NRSV	"që nxisin hamendësime"
TEV	"të cilat vetëm prodhojnë grindje"
NJB	"vetëm ushqejnë dyshime"

Është e mundur të përfshihemi aq shumë në studimin e krishterimit në mënyrë akademike sa që të harrojmë pse po e studiojmë Fjalën e Perëndisë (krh. Titit 3:8; Mat. 28:19-20). Thjesht sepse një tekst mund të ketë këtë ose atë kuptim, nuk do të thotë që e ka patjetër atë kuptim. Shikoni sfondin historik dhe kontekstin më të gjerë.

Kjo është pikërisht arsyeja pse Pietizmi doli nga tradita e Reformacionit. Edhe zemra, edhe mendja duhet t'i nënshtrohen Frymës së Perëndisë dhe të fuqizohen prej Tij.

NASB	"në vend që të çojnë përpara administrimin e Perëndisë"
NKJV	"në vend që të ndërtojnë në perëndishmëri"
NRSV	"në vend që të stërvitin në rrugën hyjnore"
TEV	"ato nuk i shërbejnë planit të Perëndisë"
NJB	"në vend që të çojnë përpara planin e Perëndisë"

Ky është termi për "menaxherin e shtëpisë" (*oikonomian*, që gjendet në MSS κ , A, D², F, G) i përdorur për administrimin nga ana e besimtarëve të mesazhit të ungjillit. Ai i referohet planit të hirshëm të Perëndisë për shpëtimin e gjithë njerëzimit përmes besimit në Krishtin (krh. Zan. 3:15; 2 Kor. 5:21; Efe. 2:8-10; 2:11-3:13). Shih Temën e Veçantë: PLANI SHPENGUES I YHWH te 1 Tim. 4:10.

NKJV "ndërtim" (*oikodomēn*) ndjek MS D* dhe tekstet greqisht të përdorura nga Ireneu dhe tekstin latin të përdorur nga Teodori. UBS⁴ i jep "menaxherit të shtëpisë" një vlerësim "A" (të sigurt).

Bibla NET jep 1 Tim. 2:3-6; 2 Tim. 1:9-10 dhe Titit 3:4-7 si elementët teologjikë të planit shpengues të përjetshëm të Perëndisë (fq. 2176).

[TEMË E VEÇANTË: NDËRTOJ](#)

TEMË E VEÇANTË: NDËRTOJ (SPECIAL TOPIC: EDIFY)

Ky term *oikodomeō* dhe format e tij të tjera përdoren shpesh nga Pali. Fjalë për fjalë do të thotë "të ndërtosh një shtëpi" (krh. Mat. 7:24), por më vonë u përdor në mënyrë metaforike për:

1. trupin e Krishtit, kishën, I Kor. 3:9; Efe. 2:21; 4:16
2. ndërtimin e
 - a. vëllezërve të dobët, Rom. 15:1
 - b. fqinjëve, Rom. 15:2
 - c. njëri-tjetrit, Efe. 4:29; I Thes. 5:11
 - d. shenjtorëve për shërbesë, Efe. 4:11
3. ne ndërtojmë me anë të
 - a. dashurisë, I Kor. 8:1; Efe. 4:16
 - b. duke kufizuar liritë personale, I Kor. 10:23-24
 - c. duke shmangur hamendësimet, I Tim. 1:4
 - d. duke kufizuar folësit në shërbesat e adhurimit (këngëtarët, mësuesit, profetët, ata që flasin në gjuhë të tjera dhe interpretuesit), I Kor. 14:3-4,12
4. të gjitha gjërat duhet të ndërtojnë
 - a. autoriteti i Palit, II Kor. 10:8; 12:19; 13:10
 - b. deklaratat përmbledhëse te Rom. 14:19 dhe I Kor. 14:26

■ **"që është me anë të besimit"** Ka një dallim të vërtetë midis "përrallave," "gjenealogjive," "hamendësimeve," dhe besimit. Besimi bazohet në të vërtetën historike të ungjillit, jo në teori. Besimi vjen nga premtimet e Perëndisë (krh. Gal. 3:14,16,17,18,21,22,29), jo nga epërsia filozofike e njerëzve (krh. 1 Kor. 1:18-31). Njëri bazohet në zbulësë, tjetri në hamendësime njerëzore. Njëri nderon Perëndinë dhe tjetri madhëron mendimtarin njerëzor.

Kjo nuk ka për qëllim t'ia ulë vlerën punës studimore të perëndishme, por të dallojë zbulësën hyjnore nga arsyeya, hamendja dhe zbulimi njerëzor. Besimtarët thirren ta duan Perëndinë me "mendjet" e tyre (krh. citimin e Jezusit nga LiP. 6:5 te Mat. 22:36-37; Marku 12:28-30; Luka 10:27) dhe t'ua përcjellin këto të vërteta fëmijëve të tyre (krh. LiP. 6:7,20-25).

1:5 "dashuria nga një zemër e pastër" Synimi i porosisë së Palit ndaj besimtarëve te 1 Tim. 1:5 kishte një përbërës të trefishtë.

1. dashuri nga një zemër e pastër
2. dashuri nga një ndërgjegje e mirë
3. dashuri nga një besim i sinqertë.

Në hebraisht "zemër" përdorej për qendrën e intelektit, emocioneve dhe vullnetit (krh. LiP. 6:5-6). Ajo përfaqësonte të gjithë personin.

TEMË E VEÇANTË: ZEMRA

TEMË E VEÇANTË: ZEMRA (SPECIAL TOPIC: HEART)

Termi grek *kardia* përdoret në Septuagintë dhe në DhR për të pasqyruar fjalën hebraisht *lēb* (BDB 523, KB 513). Ajo përdoret në disa mënyra (shih Bauer, Arndt, Gingrich dhe Danker, *A Greek-English Lexicon [Leksik greqisht-anglisht]*, f. 403-404).

1. qendra e jetës fizike, një metaforë për individin (shih Veprat 14:17; 2 Kor. 3:2-3; Jakobi 5:5)
2. qendra e jetës shpirtërore (pra, morale)
 - a. Perëndia njih zëmren (shih Luka 16:15; Rom. 8:27; 1 Kor. 14:25; 1 Thes. 2:4; Zbu. 2:23)
 - b. përdoret për jetën shpirtërore të njerëzimit (shih Mat. 15:18-19; 18:35; Rom. 6:17; 1 Tim. 1:5; 2 Tim. 2:22; 1 Pjet. 1:22)
3. qendra e jetës mendore (pra, intelekti, shih Mat. 13:15; 24:48; Veprat 7:23; 16:14; 28:27; Rom. 1:21; 10:6; 16:18; 2 Kor. 4:6; Efe. 1:18; 4:18; Jakobi 1:26; 2 Pjet. 1:19; Zub. 18:7; zemra është sinonime me mendjen te 2 Kor. 3:14-15 dhe Fil. 4:7)
4. qendra e vullnetit (shih Veprat 5:4; 11:23; 1 Kor. 4:5; 7:37; 2 Kor. 9:7)

5. qendra e ndjenjave (shih Mat. 5:28; Veprat 2:26,37; 7:54; 21:13; Rom. 1:24; 2 Kor. 2:4; 7:3; Efe. 6:22; Fil. 1:7)
6. vendi unik i veprimtarisë së Frymës (shih Rom. 5:5; 2 Kor. 1:22; Gal. 4:6 [pra, Krishti në zemrat tona, Efe. 3:17])
7. Zemra është mënyrë metaforike për të nënkuptuar gjithë njeriun (shih Mat. 22:37, që citon LiP. 6:5). Mendimet, qëllimet dhe veprimet që i atribuohen zemrës zbulojnë llojin e individit. DhV ka disa përdorime goditëse të këtyre termave
 - a. Zan. 6:6; 8:21, "Perëndia u trishtua në zemër", shih dhe Osea 11:8-9
 - b. LiP. 4:29; 6:5, "me gjithë zemër dhe me gjithë shpirt"
 - c. LiP. 10:16, "zemër e parrethprerë" dhe Rom. 2:29
 - d. Ezek. 18:31-32, "një zemër të re"
 - e. Ezek. 36:26, "një zemër të re" në dallim nga "një zemër guri" (krh. Ezek. 11:19; Zak. 7:12)

■ **"një ndërgjegje e mirë"** Nuk ka një term të DHV që t'i korrespondojë termit grek "ndërgjegje" përveç termit hebraik "kraharor" që mund të nënkuptojë një njohje të vetes dhe të motiveve të saj. Fillimisht termi grek i referohej vetëdijes së lidhur me pesë shqisat. U përdor më vonë për ndjesitë e brendshme (krh. Rom. 2:15). Pali e përdor këtë term dy herë në gjyqet e tij në Veprat (krh. Veprat 23:1 dhe 24:16). Ai i referohet ndjesisë së tij që nuk kishte shkelur me dije ndonjë detyrë ndaj Perëndisë (krh. 1 Kor. 4:4).

Ndërgjegjia është një të kuptuar gjithnjë e në rritje nga ana e besimtarëve e motiveve dhe veprimeve të tyre bazuar në (1) një botëkuptim biblik; (2) Frymën brendabanues; dhe (3) njohjen e fjalës së Perëndisë. Ajo bëhet e mundur nga pranimi personal i ungjillit.

Pali e përdor këtë term dy herë në kapitullin 1, një herë në lidhje me të kuptuarin e tij të zhvilluar të vullnetit të Perëndisë (krh. 1 Tim. 1:5) dhe një herë në lidhje me refuzimin e qëllimshëm të mësuesve të rremë (krh. Titit 1:15), duke përfshirë Himeneun dhe Aleksandrin (krh. 1 Tim. 1:19). Këta mësues të rremë i kanë ndërgjegjet e tyre të damkosura (krh. 1 Tim. 4:2).

■ **"një besim i sinqertë"** Pali e përdor këtë mbiemër tri herë në shkrimet e tij për të përshkruar (1) besimin (krh. 1 Tim. 1:5; 2 Tim. 1:5) dhe (2) dashurinë (krh. 2 Kor. 6:6 dhe gjithashtu 1 Pjet. 1:22). Ai ka kuptimin e diçkaje autentike, reale ose të sinqertë që është e kundërta e "i shtirur" që përshkruan mësuesit e rremë (krh. 1 Tim. 1:19-20).

1:6-7 Këta vargje i karakterizojnë mësuesit e rremë në kategori shumë judaike

1. ata janë larguar nga synimi i mësimeve etike (krh. 1 Tim. 1:5)
2. ata janë kthyer te
 - a. "diskutimet e pafrytshme" (NASB)
 - b. "biseda të kota" (NKJV)
 - c. "biseda pa kuptim" (NRSV)
 - d. "hamendësime boshe" (NJB)
3. ata duan të bëhen mësues të Ligjit
4. ata nuk e kuptojnë Ligjin
5. ata bëjnë pohime të sigurta për gjëra që nuk i kuptojnë
6. vargjet 9c-10 duket se reflektojnë Dhjetë Urdhërimet

Tragjedia e mësuesve të rremë është ose

1. verbëria e tyre shpirtërore, që shpesh shprehet me anë të mungesës së sinqeritetit
2. refuzimi me dashje i dritës nga ana e tyre, jo thjesht padituria
3. ata i udhëheqin të tjerët në gabim dhe në shkatërrim

TEKSTI I NASB (I PËRDITËSUAR): 1 TIMOTEUT 1:8-11

⁸Por ne e dimë që Ligji është i mirë, nëse dikush e përdor atë në mënyrë të ligjshme, ⁹duke kuptuar faktin që ligji nuk është bërë për personin e drejtë, por për ata që janë të paudhë dhe rebelë, për të paperëndishmit dhe mëkatarët, për të pashenjtët dhe profanët, për ata që vrasin etërit dhe nënat e tyre, për vrasësit ¹⁰dhe imoralët dhe homoseksualët dhe rrëmbyesit e personave dhe gënjeshtarët dhe dëshmitarët e rremë, dhe çfarëdo tjetër që është në kundërshtim me mësimin e shëndoshë, ¹¹sipas ungjillit të lavdishëm të Perëndisë së bekuar, i cili më

është besuar.

1:8-11 Kjo është një fjali e gjatë në greqisht. Ajo zbulon qartë një qëllim në vazhdimësi të Ligjit të Moisiut, veçanërisht në lidhje me jetesën morale.

1:8 "Por ne e dimë që Ligji është i mirë" Shih Temën e Veçantë më poshtë.

TEMË E VEÇANTË: PIKËPAMJET E PALIT PËR LIGJIN E MOISIUT

TEMË E VEÇANTË: PIKËPAMJET E PALIT PËR LIGJIN E MOISIUT (SPECIAL TOPIC: PAUL'S VIEWS OF THE MOSAIC LAW)

Ai është i mirë dhe nga Perëndia (krh. Rom. 7:12,16).

- A. Ai nuk është rruga për në drejtësi dhe në praninë nga Perëndia (ai madje mund të jetë një mallkim, krh. Galatasve. 3). Shih Temën e Veçantë: Ligji i Moisiut dhe i krishterit.
- B. Ai është ende vullneti i Perëndisë për besimtarët sepse është vetë-zbulesa e Perëndisë (Pali shpesh e citon DHV për të bindur për mëkat dhe/ose inkurajuar besimtarët).
- C. Besimtarët informohen nga DHV (krh. Rom. 4:23-24; 15:4; I Kor. 10:6,11), por nuk shpëtohen nga DHV (krh. Veprat 15; Romakëve 4; Galatasve 3; Hebrejve). Ai funksionon në shenjtërim, por jo në shfajësim.
- D. Ai funksionon në besëlidhjen e re për të:
 1. treguar mëkatshmeri (krh. Gal. 3:15-29)
 2. udhëhequr njerëzimin e shpenguar në shoqëri
 3. informuar vendimet etike të krishtera

Është ky spektër teologjik i lidhur me Ligjin nga mallkimi (krh. Gal. 3:10-13) dhe aspekti kalimtar në bekim dhe përhershmeri që shkakton problemin kur përpiqemi të kuptojmë pikëpamjen e Palit për Ligjin e Moisiut. Në *A Man in Christ*, James Stewart tregon të menduarit dhe të shkruarit paradoksal të Palit:

"Natyrshtëm do të prisnim që një njeri i cili ishte futur punës për të ndërtuar një sistem mendimi dhe doktrine do t'i fikonte në mënyrë sa më të ngurtë kuptimet e termave që do të përdorte. Do të prisnim që ai të synonte precizion në frazeologjinë e ideve të tij kryesore. Do të kërkonim që një fjalë, pasi të ishte përdorur njëherë nga shkrimtari ynë në një kuptim të caktuar, duhej ta ruante atë kuptim gjithandej. Por nëse do ta kërkojmë këtë te Pali, do të zhgënjehemi. Pjesa më e madhe e frazeologjisë së tij është fluide, jo e ngurtë. . . 'Ligji është i shenjtë,' shkruan ai, 'Unë gjej kënaqësi të madhe në ligjin e Perëndisë sipas njeriut të brendshëm' (krh. Rom. 7:12-13) por është qartësisht një aspekt tjetër i *nomos* që e bën të thotë në një vend tjetër, 'Krishti na ka shpenguar nga mallkimi i ligjit (krh. Gal. 3:13)'" (fq. 26).

■ **"nëse"** Kjo është një fjali kushtore e klasit të tretë që do të thotë veprim i mundshëm, por të varësi të kushteve. Ligji i Moisiut duhet përdorur në mënyrë të përshtatshme dhe jo si një axhendë legaliste (krh. Rom. 2:27-29; 7:6; 2 Kor. 3:6).

1:9 "për ata që janë të paudhë dhe rebelë" Pali përfshin disa lista me mëkate në shkrimet e tij (krh. Rom. 1:29-31; 13:13; 1 Kor. 5:11; 6:9-10; Efe. 5:5; Kol. 3:5; 1 Tim. 6:4-5; 2 Tim. 3:2-4; Titit 3:3). Ato janë të ngjashme me listat e veseve të moralistëve grekë (Stoikët). Kjo listë përshkruan ata për të cilët ende zbatohet Ligji (d.m.th., mëkatarët). Ligji si agjenti i Perëndisë për të bindur për mëkat diskutohet plotësisht te Galatasve 3.

TEMË E VEÇANTË: VESET DHE VIRTYTET NË DHR

TEMË E VEÇANTË: VESET DHE VIRTYTET NË DHR (SPECIAL TOPIC: VICES AND VIRTUES IN THE NT)

Lista me vese dhe virtyte janë të zakonshme në DHR. Shpesh ato reflektojnë edhe lista rabinike, edhe kulturore (helenistike). Listat e DHR të karakteristikave kontrastuese mund të shihen te:

	<u>Vese</u>	<u>Virtyte</u>
1. Pali	Rom. 1:28-32	--
	Rom. 13:13	Rom. 12:9-21
	I Kor. 5:9-11	--
	I Kor. 6:10	I Kor. 6:6-9
	II Kor. 12:20	II Kor. 6:4-10
	Gal. 5:19-21	Gal. 5:22-23
	Efe. 4:25-32	--
	Efe. 5:3-5	--
	--	Fil. 4:8-9
	Kol. 3:5,8	Kol. 3:12-14
	I Tim. 1:9-10	--
	I Tim. 6:4-5	--
	II Tim. 2:22a,23	II Tim. 2:22b,24
	Titit 1:7, 3:3	Titit 1:8-9; 3:1-2
2. Jakobi	Jakobi 3:15-16	Jakobi 3:17-18
3. Pjetri	I Pjet. 4:3	I Pjet. 4:7-11
	II Pjet. 1:9	II Pjet. 1:5-8
4. Gjoni	Zbu. 21:8; 22:15	--

■ **"të paudhë"** Kjo kishte kuptimin "që nuk njihnin autoritet." Këta mësues të rremë i kishin hedhur poshtë aspektet morale të Ligjit të Moisiut. Ata ishin bërë "ligj" për veten (pa ndërgjegje, krh. 1 Tim. 4:2).

■ **"rebelë"** Kjo kishte kuptimin "jo nën autoritet." Ata donin të ishin autoritetet e vetes.

■ **"të paperëndishmit"** Kjo kishte kuptimin "afetarë të ditur." Ata nuk ishin të paditur, por të vetë-verbuar.

■ **"të pashenjët"** Kjo ka kuptimin e kundërta e të perëndishëm. Ata kundërshtojnë gjithçka që përfaqëson dhe bën Perëndia.

■ **"profanët"** Kjo kishte kuptimin "të shkelësh të shenjten." Ata shpallnin se ishin shpirtërorë, por me mënyrën e tyre të jetesës demonstironin që ishin të botës.

■ **"ata që vrasin etërit dhe nënat e tyre"** Nëse kjo listë reflekton Dekalogun, atëherë kjo mund të reflektojë mungesën e nderimit/respektit që u takon prindërve (krh. Eks. 20:12; LiP. 5:16).

■ **"vrasësit"** Në Dekalog kjo i referohet vrasjes jo-ligjore, të paramenduar (krh. Eks. 20:13; LiP. 5:17).

1:10 "imoralët" Kjo kishte kuptimin "seksualisht imoralë" dhe mund t'i referohet Eks. 20:14 dhe LiP. 5:18. Seksualiteti pa kufij i ka karakterizuar gjithmonë mësuesit e remë.

NASB, NJB	"homoseksualët"
NKJV, NRSV	"sodomitët"
TEV	"perversët seksualë"

TEMË E VEÇANTË: HOMOSEKSUALITETI

TEMË E VEÇANTË: HOMOSEKSUALITETI (SPECIAL TOPIC: HOMOSEXUALITY)

Ka shumë presion kulturor për ta pranuar homoseksualitetin si një mënyrë jetese të përshtatshme alternative. Bibla e dënon atë si një mënyrë jetese shkatërruese, jashtë vullnetit të Perëndisë për krijimin e Tij.

1. ai shkel urdhrin e Perëndisë të Zan. 1 për të qenë të frytshëm dhe për t'u shumëzuar
2. ai u gjykua te Zanafilla 19 (krh. 2 Pjet. 2:6-8; Juda 7) and Gjyq. 19
3. ai karakterizon adhurimin dhe kulturën pagane (krh. Lev. 18:22; 20:13; Rom. 1:26-27; dhe Juda 7)
4. ai zbulon një pavarësi nga Perëndia që ka në qendër veten (krh. I Kor. 6:9-10; 1 Tim. 1:10)

Megjithatë, më lejoni të pohoj dashurinë dhe faljen e Perëndisë ndaj të gjitha qenieve njerëzore të rëna. Homoseksualiteti nuk është "mëkati i pafalshëm." Të krishterët nuk kanë të drejtë të veprojnë me urrejtje dhe arrogancë kundrejt këtij mëkati specifik, veçanërisht kur është e qartë që të gjithë ne mëkatojmë, dhe me fjalët e Jezusit në Predikimin në Mal (Mat. 5:27-28) që thotë se mëkati është në mendim po aq sa edhe në veprim, mëkatet seksuale shumëfishohen në mënyrë eksponenciale. Lutja, meraku, dëshmia dhe dhembshuria realizojnë më tepër në këtë fushë sesa dënimi i ashpër. Fjala e Perëndisë dhe Fryma e Tij do të bëjnë punën e duhur nëse i lejojmë. Të gjithë mëkatet seksuale, jo vetëm ky, janë të papëlqyera për Perëndinë dhe çojnë në gjykim. Seksualiteti është një dhuratë e madhe nga Perëndia për të mirën dhe gëzimin e njerëzimit, dhe për një shoqëri të qëndrueshme. Por kjo shtysë që është tek të gjithë dhe është dhënë nga Perëndia shpesh kthehet në një mënyrë jetese të përqendruar te vetja, duke kërkuar kënaqësi dhe "gjithnjë e më shumë për mua" (krh. Rom. 8:1-8; Gal. 6:7-8).

Shpesh njerëzit më thonë, "Perëndia më krijoi në këtë mënyrë." Është e vërtetë që ende nuk e dimë burimin e homoseksualitetit (d.m.th., gjenetik apo shoqëror) por cilido qoftë, Bibla duhet të udhëheqë zgjedhjet tona; zgjedhjet kanë pasoja. Tekstet kanë përparësi mbi ndjenjat dhe preferencat personale. Ne jemi një komunitet besimi që udhëhiqemi nga zbulesa hyjnore, jo nga të drejtat apo liritë e individit.

Një fjalë në mbyllje, si drejtues kishe e di se një përqindje e të krishterëve luftojnë me këtë problem. Problemi nuk është prirja, por veprimi. Disa studentë të mi të seminarit kanë probleme të tjera në fushën seksuale (probleme të tilla janë shumë të fuqishme në këtë fazë të jetës). Ata që zgjedhin t'i kufizojnë dëshirat e tyre (d.m.th., abstinencë) në këtë fushë (d.m.th., dëshirat seksuale) janë patjetër kandidatë për pozicione të shërbesës. Kjo është e vërtetë edhe për ata që kanë probleme me homoseksualitetin. Veprimi, jo mendimi, është problemi i vërtetë. Pse disa tërhiqen nga persona të të njëjtës gjini është një mister. Por ka një zgjedhje në këtë fushë (si në të gjitha fushat). Ne jemi përgjegjës për zgjedhjet tona!

Perëndia i do njerëzit dhe dëshiron shëndetin, lumturinë dhe vitalitetin e të gjithëve që i krijoi në imazhin dhe ngjashmërinë e Tij (Zan. 1:26-27; shih Temën e Veçantë: Seksualiteti njerëzor). Ato gjëra/veprime që e dëmtojnë shëndetin dhe lumturinë individuale si edhe komunitetin, dënohen. Perëndia dëshiron më të mirën për ne! Ne dëshirojmë përmbushje të çastit! Perëndia pastë mëshirë për ne të gjithë!

■ **"rrëmbyesit e personave"** Kjo mund të jetë provë e mëtejshme që e gjithë lista është paralele me Dhjetë Urdhërimet. Ky është një interpretim rabinik i "nuk do të vjedhësh" (krh. Eks. 20:15; LiP. 5:19). Rabinët thoshin se është fjala për rrëmbimin e skllëverve (krh. Eks. 21:16; LiP. 24:7), megjithatë, konteksti i menjëhershëm duket i lidhur me seksualitetin e paligjshëm (d.m.th., përdorimin seksual të një skllaveje, krh. Amos 2:7, ose përdorimin e djemve të vegjël për perversitetet homoseksual).

■ **"dhe gënjeshtarët dhe dëshmitarët e rremë"** Kjo mund të lidhet me urdhërimin "nuk do të bësh dëshmi të rreme kundër të afërmit tënd" (krh. Eks. 20:16; LiP. 5:20).

■ **"dhe çfarëdo tjetër që është në kundërshtim me mësimin e shëndoshë"** Nëse vazhdojmë ta krahasojmë këtë me Dekalogun, atëherë kjo duhet t'i referohet "lakmisë" (krh. Eks. 20:17; LiP. 5:21). Megjithatë, Pali duket se e përfundon listën e tij të mëkateve në Rom. 13:9 dhe Gal. 5:21 në të njëjtën mënyrë të përgjithshme (d.m.th., pa referencë specifike ndaj lakmisë).

■ **"mësimin e shëndoshë"** Fjala "higjienë" vjen nga kjo fjalë greke. Ky term është përdorur në DHR njëmbëdhjetë herë; nëntë janë në Letrat Pastorale. Ai flet për mësimet që i bëjnë besimtarët të shëndetshëm shpirtërisht.

Ky koncept (megjithëse i shprehur me fjalë të tjera) është një temë e përsëritur në Letrat Pastorale (krh. 1 Tim. 1:10; 4:6; 6:3; 2 Tim. 1:13; 4:3; Titit 1:9,13; 2:1,2,7). Në këtë kontekst ai është paralel me "ungjillin e lavdisë" në 1 Tim. 1:11.

Vështirësia në zbatimin e këtij teksti në kohën e sotme ka të bëjë me aftësinë e besimtarëve të sotëm për të përkufizuar "mësuesit e rremë." Si ta bësh dallimin midis çështjeve të preferencës personale dhe të kulturës dhe çështjeve kyçe doktrinare? Përgjigjia duhet të gjendet në predikimin Apostolik të ungjillit, veçanërisht për sa ai lidhet me personin dhe veprën e Krishtit dhe se si e marrin njerëzit dobinë e veprës së Krishtit dhe si jetojnë nën dritën e mandatit të ungjillit për t'u bërë më shumë si Krishti.

"Mësimi i shëndoshë" është një nga disa fjalët dhe frazat që lartësojnë dhe përshkruajnë të vërtetën e Perëndisë.

1. "Fjala e Perëndisë" (krh. 1 Tim. 4:5; 2 Tim. 4:2; Titit 2:5)
2. "fjala e Zotit tonë" (krh. 1 Tim. 6:3; 2 Tim. 1:13)
3. "words of truth" (krh. 2 Tim. 2:15)
3. "fjalët e besimit" (krh. 1 Tim. 4:6)
4. "mësimi" (krh. 1 Tim. 1:10; 11 Tim. 4:3; Titit 1:9, 2:1)
5. "depozita" (krh. 1 Tim. 6:20)
6. "e vërteta" (krh. 2 Tim. 1:14; 2:18, 25; 3:7,8; 4:4)
7. "Ungjilli" (krh. 1 Tim. 1:11; 2 Tim. 2:8, 10, 11)
8. "besimi" (krh. 1 Tim. 6:21; 2 Tim. 4:7)
9. "Shkrimet" (krh. 2 Tim. 2:15-16)

1:11 "ungjilli i lavdishëm" Kjo është fjalë për fjalë "ungjilli i lavdisë së të bekuarit Perëndi." Kjo është paralel me "mësimin e shëndoshë" të 1 Tim. 1:10. Perëndia e ka zbuluar se si të reagojmë ndaj Tij dhe njerëzve në mënyra të duhura (të ungjillit) dhe jo të duhura (legalizmi judaik). Besëlidhja e re në Krishtin është gjyqtari përfundimtar i asaj që është e nevojshme dhe e duhur për besimtarët (krh. Veprat 15).

Termi lavdi (*doxa*) është shumë i vështirë për t'u përkufizuar. Në DHV termi hebraik *kabod*, një term tregtar, ka kuptimin "të jesh i rëndë" dhe dhe si i tillë i çmuar dhe i nderuar. Ai kishte një kuptim të veçantë si rrjedhë kur përdorej për YHWH (krh. Eks. 16:7) në lidhje me renë *shekinah* që përfaqësonte praninë e Tij. Kjo re ishte një shtyllë zjarri. Prandaj, *kabod* mori një ngjyrim të ndritshëm, të shkëlqyer (krh. Eks. 24:17). Inë DHV ajo bëhet një mënyrë e referimit ndaj Perëndisë Vetë (krh. Isa. 59:19). Kjo është arsyeja pse Gjoni 1:14 bëhet kaq domethënës. Jezusi dhe/ose ungjilli i Tij identifikohen plotësisht me Perëndinë e bekuar të DHV, YHWH.

■ **"Perëndisë së bekuar"** Kjo fjalë për "i bekuar" është përdorur për Perëndinë, vetëm këtu dhe në 1 Tim. 6:15. Është i njëjti term i përdorur në Lumturitë e Mat. 5 (d.m.th. "i lumtur," "i kënaqur"). Nënkuptimi i idiomës është që YHWH është i denjë për lavdërim.

■ **"i cili më është besuar"** Kjo është aoriste pësore dëftore e *pisteuō*, termi i përgjithshëm për besim, zënie besë ose besoj në DHR. Këtu është përdorur në kuptimin e "t'i besosh diçka një tjetri" (krh. Luka 16:11; Rom. 3:2; 1 Kor. 9:17; Gal. 2:7; 1 Thes. 2:4; 1 Tim. 1:11; Titit 1:3; 1 Pjet. 4:10).

Pali besonte se Perëndia e kishte bërë atë administrator të ungjillit për të cilin ai do të jepte llogari (krh. 1 Kor. 9:17; Gal. 2:7; 1 Thes. 2:4; Titit 1:3).

TEKSTI I NASB (I PËRDITËSUAR): 1 TIMOTEUT 1:12-17

¹²E falenderoj Krishtin Jezus Zotin tonë, i cili më ka forcuar, sepse Ai më konsideroi besnik, duke më vënë në shërbim, ¹³megjithëse isha më parë blasfemues dhe përndjekës dhe agresor i dhunshëm. Megjithatë m'u tregua mëshirë sepse veprova nga padituria në mosbesim; ¹⁴dhe dhe hiri i Zotit tonë ishte më se i bollshëm, me besimin dhe dashurinë që gjenden në Krishtin Jezus. ¹⁵Kjo është deklaratë e besueshme, që meriton praninë të plotë, që Krishti Jezus erdhi në botë për të shpëtuar mëkatarët, midis të cilëve unë jam i pari i të

gjithëve. ¹⁶Megjithatë, për këtë arsye gjeta mëshirë, që në mua si të parin, Jezu Krishti të demonstronte durimin e Tij të përsosur si shembull për ata që do t'i besonin Atij për jetë të përjetshme. ¹⁷Tani Mbretit të përjetshëm, të pavdekshëm, të padukshëm, të vetmit Perëndi, i qoftë nder dhe lavdi përgjithmonë. Amen.

1:12 "E falenderoj Krishtin Jezus Zotin tonë" Ky është një nga rastet e rralla kur Pali ia drejton lutjen Krishtit në vend të Atit. Ai ndoshta e bënte këtë këtu sepse ishte Jezusi Ai që ai dëgjoi në rrugën e Damaskut (krh. Veprat 9:4-5; 22:7-8; 26:15). Pali besonte se Jezusi

1. e forcoi/e aftësoi/e fuqizoi (krh. Fil. 4:13; 2 Tim. 4:17)
2. e konsideroi besnik/të besueshëm
3. e vuri në shërbesë (krh. Veprat 9:15).

Pjesa tjetër e këtij paragrafi i përkushtohet mahnitjes së Palit që Perëndia mund të donte, falte dhe përdorte një mëkatar si ai. Nëse Perëndia mund ta bënte këtë për Palin, Ai mund ta bënte për këdo, edhe për mësuesit e remë dhe për ata që ishin ndikuar prej tyre.

Ky tip doksologjie që duket sikur e ndërpret kontekstin është karakteristik i shkrimeve të Palit. Shprehja e teologjisë shpesh e bënte Palin të shpërthente në lavdërime dhe falenderime. Pali shpesh përdorte termin grek *eucharisteō* ose *eucharistia* për të shprehur falenderime, por termi këtu është *charin*, që është formuar nga rrënja e termit "hir" (*charis*). Ky term është më i rrallë në shkrimet e Palit (krh. 1 Tim. 1:12; 2 Tim. 1:3). Megjithatë, të dy janë përdorur me sa duket në mënyrë të ndërkëmbyeshme në letrat drejtuar Korintasve, prandaj, ata janë ndoshta sinonimë për Palin, me pak ose aspak dallim.

TEMË E VEÇANTË: FALENDERIMI

TEMË E VEÇANTË: FALËNDERIMI (SPECIAL TOPIC: THANKSGIVING)

I. Hyrje

A. Ky është qëndrimi i duhur i besimtarëve ndaj Perëndisë

1. Ky është burimi i lavdërimit tonë ndaj Perëndisë përmes Krishtit
 - a. 2 Korintasve 2:14
 - b. 2 Korintasve 9:15
 - c. Kolosianëve 3:17
2. Ky është qëllimi i duhur për shërbesë, 1 Kor. 1:4
3. Ky është lajtmotivi i përsëritur i parajsës:
 - a. Zbulesa 4:9
 - b. Zbulesa 7:12
 - c. Zbulesa 11:17
4. Ky është lajtmotivi i përsëritur i besimtarëve
 - a. Kolosianëve 2:7
 - b. Kolosianëve 3:17
 - c. Kolosianëve 4:2

II. Materiali Biblik

A. Dhiata e Vjetër

1. Dy fjalë bazë
 - a. *yadah* (BDB 392, KB 398), që do të thotë lavdërim
 - b. *todah* (BDB 392, KB 1695), që do të thotë falënderim. Ajo zakonisht përdoret për flijimet e ofruara (shih 2 Kro. 29:31; 33:16)
2. Davidi caktoi levitë të veçantë për të lavdëruar dhe falënderuar Perëndinë. Kjo mënyrë u vazhduar nga Salomoni, Ezekia dhe Nehemia
 - a. 1 Kronikave 16:4,7,41
 - b. 1 Kronikave 23:30
 - c. 1 Kronikave 25:32 Kronikave 5:13

- d. 2 Kronikave 7:6
- e. 2 Kronikave 31:2
- f. Nehemia 11:12
- g. Nehemia 12:24,27,31,38,46
- 3. Libri i Psalmeve është përmbledhja e lavdërimeve dhe falënderimeve të Izraelit.
 - a. Falënderime ndaj YHWH për besnikërinë e Tij ndaj Besëlidhjes
 - (1) Psalmi 107:8
 - (2) Psalmi 103:1 e në vazhdim
 - (3) Psalmi 138:2
 - b. Falënderimi ishte pjesë e procesionit për në tempull
 - (1) Psalmi 95:2
 - (2) Psalmi 100:4
 - c. Falënderimi shoqëronte flijimin
 - (1) Psalmi 26:7
 - (2) Psalmi 122:4
 - d. Falënderim i dhënë për veprat e YHWH
 - (1) Çlirim nga armiku
 - (a) Psalmi 7:17
 - (b) Psalmi 18:49
 - (c) Psalmi 28:7
 - (d) Psalmi 35:18
 - (e) Psalmi 44:8
 - (f) Psalmi 54:6
 - (g) Psalmi 79:13
 - (h) Psalmi 118:1,21,29
 - (i) Psalmi 138:1
 - (2) Çlirim nga burgu (metaforë), Psalmi 142:7
 - (3) Çlirim nga vdekja
 - (a) Psalmi 30:4,12
 - (b) Psalmi 86:12-13
 - (c) Isaia 38:18-19
 - (4) Ai ul poshtë të pabesët dhe lartëson të drejtët
 - (a) Psalmi 52:9
 - (b) Psalmi 75:1
 - (c) Psalmi 92:1
 - (d) Psalmi 140:13
 - (5) Ai fal
 - (a) Psalmi 30:4
 - (b) Isaia 12:1
 - (6) Ai siguron për popullin e Tij
 - (a) Psalmi 106:1e në vazhdim
 - (b) Psalmi 111:1
 - (c) Psalmi 136:1,26
 - (d) Psalmi 145:10
 - (e) Jeremia 33:11

B. Dhiata e Re

1. Fjala kryesore e përdorur për falenderim dhe falenderime (disa referenca)
 - a. *eucharisteō* (shih 1 Kor. 1:4,14; 10:30; 11:24; 14:17,18; Kol. 1:3,12; 3:17)
 - b. *eucharistos* (shih Kol. 3:15)
 - c. *eucharistia* (shih 1 Kor. 14:16; 2 Kor. 4:15; 9:11,12; Kol. 2:7; 4:2)
 - d. *charis* (shih 1 Kor. 15:57; 2 Kor. 2:14; 8:16; 9:15; 1 Pjet. 2:19)
2. Shembulli i Jezusit
 - a. Ai falenderonte për ushqimin:
 - (1) Luka 22:17,19 (1 Kor. 11:24)
 - (2) Gjoni 6:11,23

- b. Ai ishte falenderues për përgjigjet ndaj lutjeve, Gjoni 11:41
- 3. Shembuj të tjerë falenderimi
 - a. Për dhuratën e Perëndisë në Krishtin, 2 Kor. 9:15
 - b. Për ushqimin
 - (1) Veprat 27:35
 - (2) Romakëve 14:6
 - (3) 1 Korintasve 10:30; 11:24
 - (4) 1 Timoteu 4:3-4
 - c. Për shërimin, Luka 17:16
 - d. Për paqen, Veprat 24:2-3
 - e. Për çlirimin nga rreziku
 - (1) Veprat 27:35
 - (2) Veprat 28:15
 - f. Për të gjitha rrethanat, Filipianëve 4:6
 - g. Për të gjithë njerëzit, sidomos drejtuesit, 1 Timoteu 2:1-2
- 4. Aspekte të tjera të falenderimit
 - a. Është vullneti i Perëndisë për të gjithë besimtarët, 1 Thesalonikasve 5:18
 - b. Është provë e një jete të mbushur me Frymën, Efesianëve 5:20
 - c. Të lësh atë pas dore është mëkat
 - (1) Luka 17:16-17
 - (2) Romakëve 1:21
 - (3) Është një kundërhelm për mëkatin, Efesianëve 5:4
- 5. Mirënjohja e Palit
 - a. Bekimet e tij ndaj kishës
 - (1) Për shpalljen e ungjillit
 - (a) Romakëve 1:8
 - (b) Kolosianëve 1:3-4
 - (c) Efesianëve 1:15-16
 - (d) 1 Thesalonikasve 1:2
 - (2) Për hirin që u është dhënë
 - (a) 1 Korintasve 1:4
 - (b) 2 Korintasve 1:11; 4:15
 - (3) Për pranimin e ungjillit, 1 Thesalonikasve 2:13
 - (4) Për bashkësinë në përhapjen e ungjillit, Filipianëve 1:3-5
 - (5) Për rritjen në hir, 2 Thesalonikasve 1:3
 - (6) Për njohurinë e zgjedhjes, 2 Thesalonikasve 2:13
 - (7) Për bekimet frymërore, Kolosianëve 1:12; 3:15
 - (8) Për bujarinë në dhënie, 2 Korintasve 9:11-12
 - (9) Për gëzimin për besimtarët e rinj, 1 Thesalonikasve 3:9
 - b. Falënderimi i tij personal
 - (1) Që është besimtar, Kolosianëve 1:12
 - (2) Për çlirimin nga prangat e mëkatit, Romakëve 7:25; 2 Kor. 2:14
 - (3) Për punën sakrifikuuese të besimtarëve të tjerë, Romakëve 16:4; 2 Kor. 8:16
 - (4) Që disa vepra nuk kanë ndodhur, 1 Korintasve 1:14
 - (5) Për dhuntinë personale frymërore, 1 Korintasve 14:18
 - (6) Për rritjen frymërore të miqve, Filemoni 4-5
 - (7) Për fuqinë fizike për shërbesë, 1 Timoteu 1:12

III. Përfundim

- A. Falënderimi është përgjigja jonë kryesore ndaj Perëndisë pasi shpëtohemi. Ai shprehet jo vetëm me fjalë, por edhe me një mënyrë jetese mirënjohëse.
- B. Falënderimi në gjithçka është qëllimi i një jete të pjekur në kujdesin e Perëndisë (shih 1 Thes. 5:13-18).
- C. Falënderimi është një lajtmotiv i përsëritur i të dyja Dhiatave, Dhiatës së Vjetër dhe Dhiatës së Re. A është falënderimi lajtmotiv i jetës tënde?

1:13 "blasfemues" Kjo duhet t'i referohet bindjeve dhe fjalëve të Saulit për Jezusin përpara kthimit të tij në besim.

■ **"përndjekës dhe agresor i dhunshëm"** (krh. Veprat 8:1-3; 9:1,13,21; 22:4,19; 26:10-11; 1 Kor. 15:8-9; Gal. 1:13; Fil. 3:6)

■ **"m'u tregua mëshirë"** Kjo është aoriste pësore dëftore. Perëndia/Krishti pati mëshirë për Saulin, përndjekësin e dhunshëm. Nëse ai mund të marrë mëshirë, çdo njeri mund të marrë mëshirë. Kjo zbulon qartë karakterin e Perëndisë dhe sa larg shkon dashuria dhe mëshira e Tij ndaj mëkatarëve.

■ **"sepse vepra nga padituria në mosbesim"** Në DHV mëkatet nga padituria mund të faleshin me anë të flijimit (krh. Levitiku 16), kurse për mëkatet me paramendim nuk kishte flijim të mundshëm, as edhe në Ditën e Shlyerjes së Mëkateve. Te Romakëve Pali e thotë qartë që Perëndia i mban njerëzit përgjegjës për dritën që kanë. Një shembull i kësaj të vërtete është që përpara Ligjit të Moisiut, Perëndia nuk i mbajti njerëzit përgjegjës për shkeljen e normave të Tij (krh. Veprat 17:30; Rom. 3:20,25; 4:15; 5:13,20; 7:5,7-8; 1 Kor. 15:56). E njëjta e vërtetë shihet edhe te ata që nuk e kanë dëgjuar kurrë ungjillin (krh. Rom. 1:18-2:29). Ata janë përgjegjës për dritën që kanë (nga krijimi, Rom. 1:18-23 dhe dëshmia e brendshme morale, Rom. 2:14-15). Kjo quhet "zbulesa natyrore" për t'u dalluar nga "zbulesa e veçantë" (d.m.th., Bibla).

1:14 "hiri i Zotit tonë" Kyçi në teologjinë e Palit në lidhje me shpëtimin ishte karakteri i Perëndisë, jo veprat e njerëzve. Shpresa e vetme e njerëzve të rënë është në karakterin e qëndrueshëm, të mëshirshëm, të hirshëm të Perëndisë, të shprehur në Krishtin (krh. Efe. 1:3-14; 2:4,8-9).

■ **"më se i bollshëm"** Kjo është fjalë për fjalë "me superbollëk" (*hyperpleonazō*). Është një kompozitë *hapax legomenon* me *huper* e krijuar nga Pali. "Atje ku mëkati u shtua, hiri teproi edhe më shumë" (Rom. 5:2).

TEMË E VEÇANTË: PËRDORIMI NGA PALI I FJALËVE TË PËRBËRA ME "HUPER"

TEMË E VEÇANTË: PËRDORIMI NGA PALI I FJALËVE TË PËRBËRA ME "HUPER" (SPECIAL TOPIC: PAUL'S USE OF "HUPER" COMPOUNDS)

Pali kishte një prirje të veçantë për të krijuar fjalë të reja duke përdorur PARAFJALËN greke *huper*, e cila pak a shumë do të thotë "mbi" ose "i sipërm." Kur përdoret me rasën GJINORE (RRJEDHORE) ka kuptimin "në emër të." Ajo mund të ketë kuptimin "rreth" ose "në lidhje me," si *peri* (krh. II Kor. 8:23; II Thes. 2:1). Kur përdoret me KALLËZOREN ka kuptimin "mbi," "sipër," ose "përtej" (krh. A. T. Robertson, *A Grammar of the Greek New Testament in the Light of Historical Research*, fq. 625-633). Kur Pali donte të theksonte një koncept, ai e përdorte këtë PARAFJALË në një fjalë të përbërë. Më poshtë është një listë me përdorimin e veçantë nga Pali të kësaj PARAFJALË në fjalë të përbëra.

A. *hapax legomenon* (përdorur vetëm një herë në DHR)

1. *Huperakmos*, dikush që e ka kaluar lulen e jetës, I Kor. 7:36
2. *Huperauxanō*, të shtosh shumë, II Thes. 1:3
3. *Huperbainō*, të tejkalosh ose të shkelësh, I Thes. 4:6
4. *Huperkeina*, përtej, II Kor. 10:16
5. *Huperekteina*, shtrihet përtej, II Kor. 10:14
6. *Huperentugchanō*, të ndërhysh, Rom. 8:26
7. *Hupernikaō*, të jesh fitimtar me bollëk, Rom. 8:37
8. *Huperpleonazō*, të kesh bollëk me tepri, I Tim. 1:14
9. *Huperupsoō*, të lartësosh mbi gjithçka, Fil. 2:9
10. *Huperphroneō*, të kesh mendime të larta, Rom. 12:3

B. Fjalë të përdorura vetëm në shkrimet e Palit.

1. *Huperaiomai*, të lartësosh veten, II Kor. 12:7; II Thes. 2:4
2. *Huperballontōs*, mbi masën, me tepri, II Kor. 11:23; (NDAJFOLJE vetëm këtu, por FOLJE në II Kor. 3:10; 9:14; Efe. 1:19; 2:7; 3:19)
3. *Huperbolē*, shtënie me tepri, armatosje e jashtëzakonshme, Rom. 7:13; I Kor. 12:31; II Kor. 1:8; 4:7,17; 22:7; Gal. 1:13

4. *Huperekperissou*, përtej çdo lloj mase, Efe. 3:20; I Thes. 3:10; 5:13
5. *Huperlian*, në shkallën më të lartë ose mbizotëruese, II Kor. 11:5; 12:11
6. *Huperochē*, mbidallim, shkëlqyeshmëri, I Kor. 2:1; I Tim. 2:2
7. *Huperperisseuō*, të teprosh me bollëk, Rom. 5:20 (DIATEZA MESORE, të jesh i mbushur me bollëk, të derdhesh me tepri, II Kor. 7:4)

C. Fjalë të përdorura nga Pali dhe rrallë në shkrimtarë të tjerë të DHR

1. *Huperanō*, shumë lart, Efe. 1:21; 4:10; dhe Heb. 9:5)
2. *Huperehō*, shkëlqyeshmëri, mbidallueshmëri, Rom. 13:1; Fil. 2:3; 3:8; 4:7; I Pjet. 2:13
3. *Huperēphanos*, krenar ose fodull, Rom. 1:30; II Tim. 3:2 dhe Luka 1:51; Jakobi 4:6; I Pjet. 5:5.

Pali ishte një njeri i karakterizuar nga pasion i madh; kur gjërat ose njerëzit ishin mirë, ata ishin shumë mirë dhe kur ishin keq, ata ishin shumë keq. Kjo PARAFJALË e lejonte atë të shprehte ndjenjat e tij sipërore në lidhje me mëkatën, veten dhe Krishtin e Ungjillin.

■ **"me besimin dhe dashurinë që gjenden në Krishtin Jezus"** Ka disa probleme interpretimi të përfshira në këtë varg.

1. A duhet që "Zot" (1 Tim. 1:14) t'i referohet YHWH (krh. 1 Tim. 1:17) apo Jezusit? Në kontekst YHWH është më mirë.
2. A duhet që dhurata e hirit e Perëndisë të lidhet me besimin dhe dashurinë, që janë gjithashtu dhurata në Krishtin (krh. TEV, NJB)?

Sigurisht kthimi në besim i Palit (krh. Veprat 9) ishte një akt hiri. Pali u zgjodh dhe mbi të u veprua. Përgjigjia e tij nuk ishte veprim vullneti të lirë të pandikuar! Nevojat e tij u plotësuan në hirin e Perëndisë dhe veprimet e Jezusit. Pali mori dhuratat e qiellit dhe pastaj i jetoi ato tek të tjerët. Vini re që Perëndia e ka siguruar shpëtimin vetëm përmes Krishtit. Ai është përgjigjia e Perëndisë ndaj nevojave të njerëzimit në çdo fushë (krh. 1 Tim. 1:15-17).

1:15 "Kjo është deklaratë e besueshme, që meriton praninë të plotë" Kjo frazë është përdorur pesë herë në Letrat Pastorale (krh. 1 Tim. 1:15; 3:1, 4:9; 2 Tim. 2:11; Titit 3:8). Ajo është përdorur siç përdor Jezusi "amen, amen" (e përkthyer "vërtet, vërtet" ose "me të vërtetë, me të vërtetë") për të prezantuar deklarata të rëndësishme.

Shumë studiues besojnë se kjo frazë ishte një shenjë dalluese letrare për Palin, citimi i një himni, liturgjie ose katekizmi. Vende të tjera ku ka mundësi që ai citon thënie nga besore të hershme janë 1:17; 3:16; 6:15-16; 2 Tim. 2:11-13.

■ **"Krishti Jezus erdhi në botë"** Kjo nënkupton para-ekzistencën e Jezusit (krh. Gjoni 1:1,15, 8:57-58,16:28, 17:5; 1 Kor. 8:9; Fil. 2:6-7; Kol. 1:17; Heb. 1:3; 10:5-8), që ishte një çështje madhore doktrinare e lidhur me hyjninë e Tij (Ai u mishërua, nuk u krijua, krh. Fja. 8:22). Kjo mund t'iu adresohet aspekteve gnostike të këtyre mësuesve të rremë. Shih Temën e Veçantë: Gnosticizmi te Titit 1:1.

TEMË E VEÇANTË: PËRDORIMI NGA PALI I KOSMOS

TEMË E VEÇANTË: PËRDORIMI I PALIT I FJALËS KOSMOS (BOTË) (SPECIAL TOPIC: PAUL'S USE OF KOSMOS (WORLD))

Pali përdor fjalën *kosmos* në një sërë mënyrash.

1. gjithë rendi i krijuar (shih Rom. 1:20; Efe. 1:4; 1 Kor. 3:22; 8:4,5)
2. ky planet (shih 2 Kor. 1:12; Efe. 1:10; Kol. 1:20; 1 Tim. 1:15; 3:16; 6:7)
3. njerëzit (shih 1 Kor. 1:27-28; 4:9,13; Rom. 3:6,19; 11:15; 2 Kor. 5:19; Kol. 1:6)
4. njerëzit, të organizuar dhe duke funksionuar pa Perëndinë (shih 1 Kor. 1:20-21; 2:12; 3:19; 11:32; Gal. 4:3; Efe. 2:2,12; Fil. 2:15; Kol. 2:8,20-24)
5. strukturat e tanishme të botës (shih 1 Kor. 7:29-31; Gal. 6:14, e ngjashme me Fil. 3:4-9, ku Pali përshkruan strukturat judaike).

Në disa mënyra, këto mbivendosen dhe është e vështirë të kategorizosh secilin përdorim të tyre. Kjo fjalë, ashtu si shumë të tjera në mendimin e Palit, duhen përcaktuar nga konteksti i atypëratyshëm dhe jo nga ndonjë

përcaktim paraprak. Terminologjia e Palit është elastike (shih James Stewart, *A Man in Christ* [Një Njeri në Krishtin]). Ai nuk po përpiqej të formulonte një fjalor teologjik, por të shpallte Krishtin.

■ **"për të shpëtuar mëkatarët"** Ky është qëllimi i ardhjes së Krishtit (krh. Mark 10:45; Luka 19:10; 1 Gjoni 2:2). Gjithashtu ai tregon parimin themelor të ungjillit në lidhje me nevojën e njerëzimit të rënë për hir (krh. Rom. 3:9-18,23; 6:23).

■ **"unë jam i pari"** Sa më e madhe drita, aq më e madhe vetëdija e mëkatit (krh. 1 Tim. 1:16; 1 Kor. 15:9; Efe. 3:8). Pali ndihej fajtor për përndjekjen e kishës (krh. Veprat 7:58; 8:1; 9:1-2; 22:4,19-20; 26:10-11), por ndihej i fuqizuar nga hiri, dashuria dhe sigurimi i Perëndisë për mëkatarët përmes veprës së përfunduar të Krishtit (krh. 1 Tim. 1:16).

1:16

NASB	"durimin e përsosur"
NKJV	"gjithë durimin"
NRSV	"durimin më të madh"
TEV	"durimin e plotë"
NJB	"durimin e pashtershëm"

Ky është një term grek i përbërë (*makros* dhe *thumos*) për "zemërim i përmbajtur." Ky term është përdorur shpesh për Perëndinë në DHV greqisht, të quajtur Septuaginta (krh. Num. 14:18; Ps. 86:15; 103:8; Joel 2:13; Nah. 1:3). Ai karakterizon edhe Perëndinë në DHR (krh. Rom. 2:4; 9:22; 1 Pjet. 3:20; 2 Pjet. 3:15). Ai duhet të karakterizojë edhe fëmijët e Tij (krh. 2 Kor. 6:6; Gal. 5:22; Efe. 4:2; Kol. 1:11; 3:12; 2 Tim. 3:10; 4:2).

■ **"si një shembull"** Dëshmia e shpëtimit e Palit nga një krye-armik i krishtërimin në Apostullin e besuar ndaj johebrenjve nxjerr në pah thellësinë dhe gjerësinë dhe lartësinë e hirit të Perëndisë. Në një kuptim Pali ishte një mësues i rremë i sinqertë për të cilin Perëndia pati mëshirë!

■ **"për ata që do të besonin në Të"** Jezusi lutet për ata që do të besonin në Të te Gjoni 17:20-26. Megjithatë Ungjilli i Gjonit përdor parafjalën *eis* shpesh për të shprehur objektin e besimit njerëzor, Pali zakonisht përdor *epi* (krh. Rom. 4:5,24; 9:33; 10:11; 1 Tim. 1:16; gjithashtu vini re Veprat 9:42; 11:17; 16:31) ose thjesht dhanoren (krh. Gal. 3:6; Veprat 18:8; 27:25). Duket se nuk ka dallim teologjik midis (1) të besosh brenda (*eis*); të besosh në (*en*); të besosh mbi (*epi*); ose përdorimit të rasës dhanore pa parafjalë (krh. 1 Gjoni 5:10).

Pali, si Gjoni, disa herë përdor *hoti* (d.m.th., besoj që), që thekson përmbajtjen e besimit (krh. Rom. 6:8; 1 Thes. 4:14). Ungjilli është (1) një person për ta mirëpritur; (2) të vërteta për t'i besuar; dhe (3) një jetë për të jetuar.

[TEMË E VEÇANTË: Besim, Besoj, ose Zë besë \(Pistis \[emër\], Pisteuō, \[folje\], Pistos \[mbiemër\]\)](#)

TEMË E VEÇANTË: BESIM, BESOJ, OSE KAM BESIM (Pistis [EMËR], Pisteuo [FOLJE], Pistos [MBIEMËR])

SPECIAL TOPIC: Faith, Believe, ose Trust (Pistis [noun], Pisteuō, [verb], Pistos [adjective])

- A. Ky është një term shumë i rëndësishëm në Bibël (shih Heb. 11:1, 6). Është tema e predikimit të hershëm të Jezusit (shih Marku 1:15). Ekzistojnë të paktën dy kërkesa për besëlidhjen e re: pendimi dhe besimi (Marku 1:15; Veprat 3:16, 19; 20:21).
- B. Etimologjia e tij
 1. Termi "besim" në DhV donte të thoshte besnikëri ose besueshmëri dhe ishte përshkrim i natyrës së Perëndisë, jo sonës
 2. Vinte nga një term hebraisht (*emun, emunah*), që donte të thoshte "të jesh i sigurt, ose i qëndrueshëm". Besimi shpëtues është pranim mendor (grup të vërtetash), jetesë morale (stil jetese) dhe, pikë së pari, një përkushtim në marrëdhënie (mirëseardhja e një personi) dhe i vullnetshëm (një vendim) ndaj atij personi.
- C. Përdorimi i saj në DhV
Duhet theksuar se besimi i Abrahamit nuk ishte në një Mesi të ardhshëm, por në premtimin e Perëndisë se do të kishte një fëmijë dhe pasardhës (shih Zanafilla 12:2; 15:2-5; 17:4-8; 18:14). Abrahami iu përgjigj

këtij premtimi duke besuar në Perëndinë. Ai ende kishte dyshime dhe probleme për këtë premtim, për të cilin u deshën trembëdhjetë vjet për t'u përmbushur. Megjithatë, Perëndia ia pranoi besimin e tij të papërsosur. Perëndia është i gatshëm të punojë me qenie njerëzore me të meta, të cilët i përgjigjen atij dhe premtimeve të tij me besim, edhe nëse ky besim ka madhësinë e një fare sinapi (shih Mat. 17:20).

D. Përdorimi i saj në DhR

Termi "besoi" vjen nga fjala greke (*pisteuō*), që mund të përkthehet edhe "besoj", "besim", ose "siguri në diçka". Për shembull, ky EMËR nuk shfaqet në ungjillin e Gjoni, por si FOLJE përdoret shpesh. Në Gjoni 2:23-25 ka pasiguri për vërtetësinë e përkushtimit të turmës ndaj Jezusit të Nazaretit si Mesi. Shembuj të tjerë të këtij përdorimi sipërfaqësor të termit "besoj" gjenden në Gjoni 8:31-59 dhe Veprat 8:13, 18-24. Besimi i vërtetë biblik është më tepër sesa reagim fillestar. Ai duhet pasuar nga procesi i dishepullizimit (shih Mat. 13:20-22, 31-32).

E. Përdorimi i saj me PARAFJALË

1. *eis* do të thotë "në". Ky konstrukt unik thekson faktin se besimtarët e vënë besimin në Jezusin
 - a. në emrin e tij (Gjoni 1:12; 2:23; 3:18; 1 Gjoni 5:13)
 - b. në të (Gjoni 2:11; 3:15,18; 4:39; 6:40; 7:5,31,39,48; 8:30; 9:36; 10:42; 11:45,48; 12:37,42; Mat. 18:6; Veprat 10:43; Fil. 1:29; 1 Pje. 1:8)
 - c. në mua (Gjoni 6:35; 7:38; 11:25,26; 12:44,46; 14:1,12; 16:9; 17:20)
 - d. në Birin (Gjoni 3:36; 9:35; 1 Gjoni 5:10)
 - e. në Jezusin (Gjoni 12:11; Veprat 19:4; Gal. 2:16)
 - f. në Dritën (Gjoni 12:36)
 - g. në Perëndinë (Gjoni 14:1)
2. *en* do të thotë "në", si te Gjoni 3:15; Marku 1:15; Veprat 5:14
3. *epi* do të thotë "në" ose mbi, si te Mat. 27:42; Veprat 9:42; 11:17; 16:31; 22:19; Rom. 4:5,24; 9:33; 10:11; 1 Tim. 1:16; 1 Pjet. 2:6
4. RASA DHANORE pa asnjë PARAFJALË, si te Gal. 3:6; Veprat 18:8; 27:25; 1 Gjoni 3:23; 5:10
5. *hoti*, që do të thotë "besoj se", jep përmbajtjen e asaj që duhet besuar
 - a. Jezusi është i Shenjti i Perëndisë (Gjoni 6:69)
 - b. Jezusi është Unë Jami (Gjoni 8:24)
 - c. Jezusi është në Atin dhe Ati është në të (Gjoni 10:38)
 - d. Jezusi është Mesia (Gjoni 11:27; 20:31)
 - e. Jezusi është Biri i Perëndisë (Gjoni 11:27; 20:31)
 - f. Jezusi u dërgua nga Ati (Gjoni 11:42; 17:8, 21)
 - g. Jezusi është një me Atin (Gjoni 14:10-11)
 - h. Jezusi erdhi nga Ati (Gjoni 16:27, 30)
 - i. Jezusi e identifikoi veten me emrin e besëlidhjes së Atit, "Unë Jam" (Gjoni 8:24; 13:19)
 - j. Ne do të jetojmë me të (Rom. 6:8)
 - k. Jezusi vdiq dhe u ringjall (1 Thes. 4:14)

■ **"jetë të përjetshme"** Jeta e përjetshme (*zōen aiōnion*) është një motiv madhor i përsëritur në teologjinë e Gjoni't. Ajo është një realitet i tanishëm (p.sh., Gjoni 3:16,36; 5:24; 6:47,54) si edhe një shpresë e ardhme që u është dhënë atyre që e njohin Atin duke i besuar Birit (p.sh., Gjoni 17:2-3). Pali e përdor këtë term si një mënyrë për t'iu referuar (1) epokës së re; (2) mbretërisë së Perëndisë; ose (3) jetës së ringjallur (krh. Rom. 2:7; 5:21; 6:22,23; Gal. 6:8; 1 Tim. 1:16; Titit 1:2; 3:7). Vetëm Perëndia është i pavdekshëm; vetëm Perëndia mund të japë jetë. Ai u jep jetë të përjetshme atyre që i besojnë Birit të Tij me anë të besimit.

1:17 "Mbretit" Kjo doksologji është e ngjashme me 6:15-16. Ajo reflekton gjuhën e sinagogës së mëvonshme ("Mbreti i Universit") dhe të hebrenjve të diasporës (termi "i përjetshëm" përdoret për Perëndinë nga Filo i Aleksandrisë). Është krejt e mundur që Pali po citon një besore ose himn të kishës së hershme siç bën te 1 Tim. 3:16; 6:15-16 dhe 2 Tim. 2:11-13.

■ **"të përjetshëm"** Ky është i pari i katër mbiemrave të fuqishëm që janë të njëjtët mbiemra të përdorur në frazën "jeta e përjetshme" në 1 Tim. 1:16 por këtu për të përshkruar Perëndinë. Fjalë për fjalë është "i epokave" (*aiōnion*), që mund të jetë një metaforë për përjetësinë, ose një referencë ndaj konceptit hebraik të dy epokave:

1. një epokë e tanishme e keqe e karakterizuar nga pavarësia dhe rebelimi (i engjëjve dhe i njerëzve)
2. një epokë e ardhshme e premtuar drejtësie e sjellë nga Fryma dhe implementuar nga Mesia.

Tensioni "po vjen, madje ka ardhur" i jetës së përjetshme e karakterizon periudhën e tanishme ku këto dy epoka hebraike mbivendosen për shkak të zbulësës së re në lidhje me dy ardhjet e Mesias, një si Shpëtimtar, tjetra më vonë si Mbret, Zot dhe Gjykatës.

■ **"të pavdekshëm"** Kjo është fjalë për fjalë "i pakalbshëm." I referohet metaforikisht Të Vetmit që jeton përgjithmonë (YHWH nga folja hebraike "jam," krh. Eks. 3:14, shih Temën e Veçantë: Emrat për hyjninë te 2 Tim. 1:2). Vetëm Perëndia ka jetë në Vetvete (krh. Rom. 1:23; 1 Tim. 1:17; 6:16). Çdo jetë tjetër është dhuratë dhe diçka që i besohet dikujt për administrim. Ajo vjen vetëm përmes hirit të Atit, punës së Krishtit (krh. 2 Tim. 1:10), dhe shërbesës së Frymës.

■ **"të padukshëm"** Kjo është përdorur në kuptimin e sferës shpirtërore (krh. Kol. 1:15) ose ndoshta YHWH si Perëndia i padukshëm (nuk ka shembëllime, krh. Eks. 33:20; LiP. 4:15; 1 Tim. 6:16). Perëndia është Fryma i përjetshëm i pranishëm në të gjithë krijimin!

■ **"të vetmit Perëndi"** Kjo i referohet monoteizmit judaik (shih Temën e Veçantë at 1 Tim. 2:5, krh. LiP. 6:4-6; Juda 25). Ky kontekst reflekton botëkuptimin unik biblik. Bibla e prezanton njerëzimin me një perspektivë besimi përtej të pesë shqisave.

1. Ka një dhe vetëm një Perëndi (krh. Gen. 1:1; Eks. 8:10; 9:14; LiP. 4:35-39; 1 Sam. 2:2; 2 Sam. 7:22; 22:32; 1 Mbr. 8:23; Ps. 86:8,10; Isa. 43:11; 44:6,8; 45:6-7,14,18,21-22; 46:5,9; Jer. 2:11; 5:7; 10:6; 16:20).
2. Ai është një Perëndi personal, krijues, shpengues (krh. Zanafilla 1-2; 3:15; Psalmi 103-104).
3. Ai jep premtime shprese dhe rimëkëmbjeje me anë të Mesias (krh. Isaia 53).
4. Besimi në Mesian e riparon të çarën e rebelimit (ungjilli).
5. Kushdo që beson në Mesian mund të ketë jetë të përjetshme (ungjilli).

Textus Receptus, që ndjek dorëshkrimet hreke uncial e κ c , D c , K, L, dhe P, shton "i urtë" (NKJV, "Perëndisë, të vetmit që është i urtë"). Kjo shtesë mungon në dorëshkrimet greke κ^* , A, D* , F, G, dhe H*. Mund të jetë një shtesë e kopistëve nga Rom. 16:27. UBS⁴ i jep tekstit më të shkurtër një vlerësim "A" (i sigurt).

■ **"i qoftë nder dhe lavdi"** Ky është pak a shumë kuptimi i termit të DHV *kabod* (krh. 1 Tim. 1:11). Ai është përdorur disa herë në librin e Zbulësës bashkë me lavdërime të tjera (krh. 1 Tim. 4:9,11; 5:12,13; 7:12). Në DHV fjala më e zakonshme hebraike për "lavdi" (*kabod*) ishte fillimisht një term komercial që i referohej një peshoreje që kishte kuptimin "të jesh i rëndë." Ajo që ishte e rëndë ishte e çmuar ose kishte vlerë të qenësishme. Shpesh koncepti i shkëlqyeshmërisë i shtohet fjalës për shprehur madhështinë e Perëndisë (krh. Eks. 15:16; 24:17; Isa. 60:1-2). Vetëm Ai është i denjë dhe i nderueshëm. Ai është tepër i ndritshëm për sytë e njerëzimit të rënë (krh. Eks. 33:17-23; Isa. 6:5). Perëndia mund të njihet vërtet vetëm përmes Krishti (krh. Jer. 1:14; Mat. 17:2; Heb. 1:3; Jakobi 2:1).

Termi "lavdi" është disi i dykuptimtë.

1. ai mund të jetë paralel me "drejtësinë e Perëndisë"
2. mund t'i referohet "shenjtërisë" ose "përsosmërisë" së Perëndisë
3. mund t'i referohet imazhit të Perëndisë në të cilin u krijua njerëzimi (krh. Gen. 1:26-27; 5:1; 9:6), por që më vonë u prish nëpërmjet rebelimit (krh. Gen. 3:1-22). Është përdorur së pari për praninë e YHWH me popullin e Tij (krh. Eks. 16:7,10; Lev. 9:23; Num. 14:10).

■ **"përjetë"** Kjo është fjalë për fjalë "epoka të epokave/jetë të jetëve," një idiomë për përjetësinë (krh. Gal. 1:5; Fil. 4:20; 2 Tim. 4:18). I njëjti term është përdorur në 1 Tim. 1:16 për "jetën e përjetshme" dhe në 1 Tim. 1:17 për "Mbreti i përjetshëm."

TEMË E VEÇANTË: PËRJETË (IDIOMË GREKE)

TEMË E VEÇANTË: PËRJETË (IDIOMË GREKE)

SPECIAL TOPIC: FOREVER (GREEK IDIOM)

Një frazë idiomatike greke është “në epoka” (krh. Luka 1:33; Rom. 1:25; 11:36; 16:27; Gal. 1:5; I Tim. 1:17), e cila mund të reflektojë shprehjen hebraike *’olam*. Shih Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, faqet 319-321 dhe Temën e Veçantë të DHV: Përgjithmonë (*’Olam*).

Të tjera fraza të lidhura me të janë “në epokë” (krh. Mateu 21:19; Marku 11:14; Luka. 1:55; Gjoni 6:58; 8:35; 12:34; 13:8; 14:16; II Kor. 9:9) dhe “i epokës së epokave” (krh. Efe. 3:21). Duket sikur nuk ka dallim midis këtyre idiomave në greqisht për “përgjithmonë.” Termi “epoka” mund të jetë shumë në një kuptim figurativ të konstruksionit gramatikor rabinik të quajtur “shumësi i madhërisë” ose ai mund t’i referohet konceptit të disa “epokave” në kuptimin hebraik të “epokës së ligësisë,” “epoka e ardhshme,” ose “epoka e drejtësisë” (shih Temën e Veçantë: Kjo epokë dhe ajo që do të vijë).

■ **"Amen"** Shih Temën e Veçantë te 1 Tim. 6:16.

TEKSTI I NASB (I PËRDITËSUAR): 1 TIMOTEUT 1:18-20

¹⁸ Këtë urdhërim ta besoj ty, Timote, biri *im*, në përputhje me profecitë që u bënë më parë në lidhje me ty, që me anë të tyre të luftosh luftën e mirë, ¹⁹ duke ruajtur besimin dhe një ndërgjegje të mirë, të cilën disa e kanë hedhur poshtë dhe kanë pësuar shkatërrim në lidhje me besimin e tyre. ²⁰ Midis tyre janë Himeneu dhe Aleksandri, të cilët i kam dorëzuar te Satani, që të mësojnë të mos blasfemojnë.

1:18 "urdhërim" Pali përdor dy terma ushtarakë në këtë kapitull: (1) "urdhërim" (1 Tim. 1:3,5,18) dhe (2) "lufto luftën e mirë" (1 Tim. 1:18; krh. 2 Kor. 10:3-6; Efe. 6:10-17). Kyf paragraf (d.m.th., 1 Tim. 1:18-20) kthehet te çështja teologjike e mësuesve të rremë e 1 Tim. 1:3-7.

NASB, TEV **"besoj"**
NKJV **"ngarkoj"**
NRSV, NJB **"duke të dhënë"**

Kjo është e tashme e mesme dëftore e *paratithëmi*. Pali ia besoi punën e ungjillit Timoteut (krh. 1 Tim. 6:20; 2 Tim. 1:14, ashtu si Jezusi ia kishte besuar atij, krh. 2 Tim. 1:12) për ta përcjellë më tej te njerëzit besnikë (krh. 2 Tim. 2:2).

Ky term është përdorur për

1. Jezusin që ia besoi Vetën Perëndisë te Luka 23:46
2. besimtarët që ia besuan veten Perëndisë te Veprat 14:23
3. Pali që i besoi besimtarët te Perëndia në Veprat 20:32
4. besimtarët që ia besojnë ungjillin brezit të ri në 2 Tim. 2:2

■ **"në përputhje me profecitë që u bënë më parë në lidhje me ty"** Timoteu mori edhe dhunti frymërore, edhe konfirmim profetik nga kisha në Listra në kohën kur mbi të u vunë duart (krh. 1 Tim. 4:14). Kjo frazë mund të ketë kuptimin (1) "u bënë në lidhje me ty" (krh. NRSV) ose (2) "më drejtuan mua tek ti" (krh. RSV).

[TEMË E VEÇANTË: PROFECIA NË DHIATËN E RE](#)

TEMË E VEÇANTË: PROFECIA NË DHIATËN E RE SPECIAL TOPIC: NEW TESTAMENT PROPHECY

- I. Nuk është e njëjta gjë si profecia e DHV (BDB 611, KB 661; shih Temën e Veçantë: Profecia [DHV]), e cila ka ngjyrimin rabinik të zbulësive të frymëzuara nga YHWH (shih Veprat 3:18, 21; Rom. 16:26). Vetëm profetët mund të shkruanin Shkrimin.
 - A. Moisiu quhej profet (shih LiP. 18:15-21).
 - B. Librat historikë (Jozue-Mbretërve [përveç Ruthit]) quheshin “profetët e hershëm” (shih Veprat 3:24).
 - C. Profetët zënë vendin e Kryepriftit si burim informacioni nga Perëndia (shih Isaia-Malakia)
 - D. Ndarja e dytë e kanonit hebraik është “Profetët” (shih Mat. 5:17; 22:40; Luka 16:16; 24:25, 27; Rom.

3:21).

II. Në DHR, ky koncept përdoret në një sërë mënyrash të ndryshme.

- A. për t'iu referuar profetëve të DHV dhe mesazhit të tyre të frymëzuar (shih Mat. 2:23; 5:12; 11:13; 13:14; Rom. 1:2)
- B. për t'iu referuar një mesazhi për një individ të caktuar, jo për një grup kolektiv (p.sh., profetët e DHV i flisnin kryesisht Izraelit)
- C. për t'iu referuar, si Gjon Pagëzorit (shih Mat. 11:9; 14:5; 21:26; Luka 1:76), ashtu dhe Jezusit, si shpallës të Mbretërisë së Perëndisë (shih Mat. 13:57; 21:11, 46; Luka 4:24; 7:16; 13:33; 24:19). Po kështu, Jezusi pohoi se ishte më i lartë edhe se profetët (Mat. 11:9; 12:41; Luka 7:26).
- D. profetë të tjerë në DHR
 1. jeta e hershme e Jezusit siç na jepet te Ungjilli i Lukës (d.m.th., kujtimet e Marisë)
 - a. Elizabeta (shih Luka 1:41-42)
 - b. Zakaria (shih Luka 1:67-79)
 - c. Simeoni (shih Luka 2:25-35)
 - d. Ana (shih Luka 2:36)
 2. parashikime ironike (shih Kajafa, Gjoni 11:51)
- E. për t'iu referuar dikujt që shpall ungjillin (lista e dhuntive shpallëse te 1 Kor. 12:28-29; Efe. 4:11)
- F. për t'iu referuar një dhuntie të vazhdueshme në kishë (shih Mat. 23:34; Veprat 13:1; 15:32; Rom. 12:6; 1 Kor. 12:10,28-29; 13:2; Efe. 4:11). Nganjëherë, mund t'u referohet grave (shih Luka 2:36; Veprat 2:17; 21:9; 1 Kor. 11:4-5).
- G. për t'iu referuar librit apokaliptik të Zbulesës (shih Zbu. 1:3; 22:7, 10, 18, 19)

III. Profetët e DHR

A. Ata nuk japin zbulesë të frymëzuar në të njëjtin kuptim si profetët e DHV (pra, Shkrimi). Ky pohim është i mundshëm për shkak të përdorimit të frazës “besim” (pra, kuptimi i një ungjilli të plotësuar) në Veprat 6:7; 13:8; 14:22; Gal. 1:23; 3:23; 6:10; Fil. 1:27; Juda 3, 20).

Ky koncept është i qartë nga fraza e plotë e përdorur në Juda 3, “besimi që iu dorëzua një herë e përgjithmonë shenjtoreve”. Besimi “një herë e përgjithmonë” u referohet të vërtetave, doktrinave, koncepteve, mësimëve të botëkuptimit të krishterë. Ky theksim i dhënë një herë e përgjithmonë është baza biblike pse frymëzimin e kufizojmë teologjikisht vetëm për shkrimet e DHR, pa lejuar që shkrimet e mëvonshme ose të tjera të konsiderohen zbulesë (shih Temën e Veçantë: Frymëzimi). Ka shumë zona të paqarta, të pasigurta dhe gri në DHR (shih Temën e Veçantë: Literatura Lindore [paradokset biblike]), por besimtarët pohojnë me besim se gjithçka që “nevojitet” për besimin dhe praktikën është përfshirë me qartësi të mjaftueshme në DHR. Ky koncept është përvijuar në atë që quhet “trekëndëshi i zbulesës”

1. Perëndia e ka zbuluar veten në historinë kohë-hapësirë (ZBULESA)
 2. Ai ka zgjedhur disa shkrimtarë njerëzorë për të dokumentuar dhe shpjeguar veprat e tij (FRYMËZIMI)
 3. Ai ka dhënë Frymën e vet për të hapur mendjen dhe zemrën e njerëzve që të kuptojnë këto shkrime, jo në mënyrë absolute, por aq sa mjafton për shpëtim dhe për një jetë të krishterë të efektshme (NDRIÇIMI/[PËRNDRITJA], shih Temën e Veçantë: Ndriçimi/Përndritja). Ideja e kësaj është se frymëzimi vlen vetëm për shkruesit e Shkrimit. Nuk ka shkrime, vegime apo zbulesa të mëtejshme të autoritetshme. Kanoni është mbyllur. Ne kemi gjithë të vërtetën që na nevojitet për t'iu përgjigjur si duhet Perëndisë. Kjo e vërtetë mund të shihet më së miri në përkimin e shkrimtarëve biblike, në dallim nga mosmarrëveshjet e besimtarëve të sinqertë e të perëndishëm. Asnjë shkrimtar ose folës i sotëm nuk ka nivelin e udhëheqjes hyjnore që kishin shkrimtarët e Shkrimit.
- B. Në disa mënyra, profetët e DHR janë të ngjashëm me profetët e DHV.
1. parashikimi i ngjarjeve të ardhshme (p.sh., Pali, Veprat 27:22; Agabi, Veprat 11:27-28; 21:10-11; profetë të tjerë pa emër, Veprat 20:23)
 2. shpallin gjykimin (shih Pali, Veprat 13:11; 28:25-28)
 3. akte simbolike që portretizojnë në mënyrë të gjallë një ngjarje të caktuar (shih Agabin, Veprat 21:11)
- C. Nganjëherë, i shpallin të vërtetat e ungjillit në mënyra parashikuese (shih Veprat 11:27-28; 20:23; 21:10-1), por ky nuk është fokusi parësor. Profetizimi te 1 Korintasve, në thelb, është komunikimi i ungjillit (shih 14:24, 39).

- D. Ata janë mjeti bashkëkohor i Frymës për zbulesën e zbatimeve bashkëkohore dhe praktike të së vërtetës së Perëndisë në çdo situatë të re, kulturë, apo periudhë kohore (shih 1 Kor. 14:3).
- E. Ata ishin aktivë në kishat e hershme paliane (shih 1 Kor. 11:4-5; 12:28,29; 13:2,8,9;14:1,3,4,5,6,22,24,29,31,32,37,39; Efe. 2:20; 3:5; 4:11; 1 Thes. 5:20) dhe përmenden në *Didake* (shkruar në fund të shekullit të parë ose në shekullin e dytë, data është e paqartë) dhe në Montanizmin e shekujve të dytë e të tretë në Afrikën perëndimore.

IV. A kanë reshtur dhuntitë e DHR?

- A. Është e vështirë t'i përgjigjemi kësaj pyetjeje. Në qartësimin e kësaj çështjeje na ndihmon përcaktimi i synimit të dhuntive. A synohen dhuntitë që të mbështesin predikimin fillestar të ungjillit, apo përbëjnë mënyra të vazhdueshme sesi kisha 'i shërben vetes dhe botës së humbur?
- B. A duhet të shqyrtojmë historinë e kishës për t'iu përgjigjur kësaj pyetjeje, apo vetëm DHR? Në DHR nuk na tregohet se dhuntitë shpirtërore ishin të përkohshme. Ata që përpiqen të përdorin 1 Kor. 13:8-13 për të trajtuar këtë çështje abuzojnë me synimin autorial të pasazhit, i cili pohon se gjithçka, përveç dashurisë, do të kalojë.
- C. Tundohejmë të them se, meqë autoriteti ynë është DHR, jo historia e kishës, besimtarët duhet të pohojnë se dhuntitë vazhdojnë. Megjithatë, besoj se kultura ndikon në interpretim. Disa tekste shumë të qarta nuk janë më të zbatueshme (p.sh., puthja e shenjtë, veshja e mbulesës së kokës nga gratë, takimi i kishave nëpër shtëpi, etj). Nëse kultura ndikon në pasazhet, atëherë pse të mos bëjë të njëjtën gjë dhe historia e kishës?
- D. Kjo është thjesht një pyetje që nuk mund të marrë përgjigje përfundimtare. Disa besimtarë përkrahin "pushimin", ndërsa disa të tjerë "mospushimin". Në këtë fushë, si dhe në shumë çështje interpretuese, çelësi është zemra e besimtarit. DHR është e vagullt dhe kulturore. Vështirësia është se duhet të jemi në gjendje të përcaktojmë se cilat pasazhe preken nga kultura/historia dhe cilat janë për gjithë kohën dhe për gjithë kulturat (shih Fee dhe Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth*, f. 14-19 dhe 69-77). Pikërisht këtu janë kyçe diskutimet për lirinë dhe përgjegjësinë, që gjenden në Rom. 14:1-15:13 dhe 1 Kor. 8-10. Mënyra sesi i përgjigjemi kësaj pyetjeje është e rëndësishme në dy mënyra.
 1. Secili besimtar duhet të ecë me besim në dritën e asaj që ka. Perëndia na shqyrton zemrën dhe motivet.
 2. Secili besimtar duhet të lejojë besimtarët e tjerë që të ecin sipas kuptimit të besimit të tyre. Duhet të ekzistojë tolerancë brenda caqeve biblike. Perëndia dëshiron që ta duam njëri-tjetrin njësoj si ai.
- E. Për të përmbledhur çështjen, krishterimi është jetë besimi dhe dashurie, jo teologji e përsosur. Marrëdhënia me të, e cila ndikon në marrëdhënien tonë me të tjerët, është më e rëndësishme se informacioni absolut, apo përsosuria e kredove tona.

■ **"të luftosh luftën e mirë"** Shpesh jeta e krishterë portretizohet si një ngjarje sportive ose luftë, si në rastin e këtushëm. Profecitë në lidhje me Timoteun bënë të mundur që ai të luftonte vazhdimisht dhe me guxim luftën e mirë si Pali (e tashme e mesme lidhore, krh. 1 Tim. 6:12; 2 Tim. 2:3-4; 4:7; 2 Kor. 10:3-6; Efe. 6:10-17).

1:19 "duke ruajtur besimin dhe një ndërgjegje të mirë" Lufta e mirë përfshin të kesh dhe të vazhdosh të kesh (pjesore e kryer veprare)

1. besim
2. ndërgjegje të mirë

Të dy përmenden në 1 Tim. 1:5. Ata përmenden përsëri sepse humbja e tyre është aryeja pse disa anëtarë të kishës e kanë shkatërruar besimin e tyre. Besimi mund t'i referohet ose (1) doktrinës së krishterë, ose (2) jetesës së krishterë. Të dyja janë thelbësore. Ne mësojmë nga 2 Tim. 2:17 se Himeneu ishte i përfshirë në devijim doktrinor (duke thënë se ringjallja tashmë kishte ndodhur) dhe paperëndishmëri (krh. 2 Tim. 2:16). Personi tjetër që përmendet, Aleksandri, nuk mund të jetë remtari (*bakërpunuesi*, shën i përkth) i përmendur te 2 Tim. 4:14 dhe Veprat 19 sepse ai ishte armik i ungjillit. Kjo hedhje poshtë e së vërtetës dhe perëndishmërisë nuk ishte për shkak të mashtrimit, por ishte refuzim i vetëdijshëm (pjesore aoriste e mesme [deponente] e *apōtheō*, krh. Veprat 7:39; 13:46; Rom. 11:1). Shih shënimet mbi ndërgjegjen te 1 Tim. 1:5.

■ **"të cilën disa e kanë hedhur poshtë dhe kanë pësuar shkatërrim në lidhje me besimin e tyre"** Kjo është një temë e vështirë dhe polemike. Shih [TEMËN E VEÇANTË: APOSTAZIA/FEMOHIMI \(APHISTËMI\) te 1 Tim. 4:1](#). Ka kaq shumë shembuj apostazie/femohimi te 1 Timoteut (krh. 1 Tim. 1:19; 4:1-2; 5:14-15; 6:9-10,21;

edhe 2 Tim. 2:16-18; 3:1-8,13; 2 Pjet. 2:1,20-21; Juda 4). Shih [TEMËN E VEÇANTË: APOSTAZIA/FEMOHIMI \(APHISTËMI\)](#) te 1 Tim. 4:1.

1:20 "i kam dorëzuar te Satani" Kjo është një frazë shumë e vështirë. Precedentët biblikë janë

1. Perëndia që e përdor Satanin për të tunduar Jobin (Jobi 2:6)
2. Fryma që e drejton Jezusin që ta tundojë Satani (Marku 1:12)
3. Pali që e dorëzon një besimtar te Satani për ta pastruar atë, që ai më në fund të rimëkëmbet [në besim] (1 Kor. 5:5)

Vini re se qëllimi i shprehur në 1 Tim. 1:20 është t'i mësojë ata të mos blasfemojnë. Kjo mund t'i referohet shkishërimit/përrjashtimit nga komuniteti i besimit. Disiplina e përkohshme e Perëndisë është gjithmonë shpenguese. Perëndia e përdor Satanin për të provuar qeniet njerëzore (krh. Zanafilla 3; Jobi 1-2; Zakaria 3). Në një kuptim, Satani është një vegël e Perëndisë. Është rebelimi i Satanit kundër Perëndisë, dëshira e tij për pavarësi që e bën atë të keq, jo detyrat e tij tunduese. Shih [TEMËN E VEÇANTË: SATANI](#) te 1 Tim. 3:6. Përdorimi i kësaj fraze nënkupton që ka shpresë për këta mësues të rremë dhe ndjekësit e tyre. Megjithatë, metafora e ngjashme e përdorur për mësuesit e rremë në 1 Tim. 4:2 nënkupton që nuk ka shpresë për ta.

PYETJE DISKUTIMI

Ky është një komentuar studimor udhëzues, që do të thotë se ti je vetë përgjegjës për interpretimin e Biblës. Secili prej nesh duhet të ecë sipas dritës që ka. Ti, Bibla dhe Fryma e Shenjtë keni përparësi në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzosh këtë të drejtë komentuesit.

Këto pyetje diskutimi janë dhënë për t'ju ndihmuar të mendoni për çështjet kryesore të këtij seksioni të librit. Ato kanë si qëllim të jenë nxitëse për mendimet, jo përfundimtare.

1. Pse e pohon Pali apostullimin e tij në një letër personale ndaj Timoteut?
2. Cila ishte natyra e herezisë në Efes?
3. Si lidhen të krishterët me Ligjin e Moisiut?
4. Si e shikonte Pali shërbesën e tij? (v.12)
5. Pse e përsërit ai dëshminë e tij kaq shpesh? (1 Tim. 1:16)
6. Cilët ishin urdhrat e Timoteut? (1 Tim. 1:18)
7. A ranë nga hiri Himeneu dhe Aleksandri? (1 Tim. 1:19)
8. Çfarë është një "ndërgjegje e mirë?" (1 Tim. 1:19)
9. Çfarë do të thotë t'ia dorëzosh dikë Satanit? (1 Tim. 1:19)

Copyright © 2013 [Bible Lessons International](#)

1 TIMOTEUT 2

NDARJET NË PARAGRAFË TË PËRKTHIMEVE TË SOTME

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Udhëzime në lidhje me lutjen (2:1-3:1a)	Lutuni për të gjithë njerëzit	Rregullimi i adhurimit	Adhurimi në kishë	Lutja liturgjike
2:1-7	2:1-7	2:1-7	2:1-7	2:1-7
	Burrat dhe gratë në kishë			
2:8-3:1	2:8-15	2:8-15	2:8-15	2:8
				Gratë në asamble
				2:9-15

CIKLI TRE I LEXIMIT (nga [Udhëzues për leximin e mirë të Biblës](#))

NDJEKJA E SYNIMIT TË AUTORIT ORIGJINAL NË NIVELIN E PARAGRAFIT

Ky është një komentuar studimor udhëzues, që do të thotë se ju jeni vetë përgjegjës për interpretimin e Biblës. Secili prej nesh duhet të ecë sipas dritës që ka. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë keni përparësi në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë të drejtë komentuesit.

Lexojeni kapitullin njëherësh. Identifikoni temat. Krahasoni ndarjen tuaj të temave me pesë përkthimet e sotme. Ndarja në paragrafë nuk është e frymëzuar, por është kyç për të ndjekur synimin e autorit origjinal, gjë që është zemra e interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një temë.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

TË DHËNA KONTEKSTUALE

- A. I gjithë ky seksion, 1 Tim. 2:1-3:13, trajton temën e adhurimit publik dhe organizimit
 - a. adhurimi publik (1 Tim. 2:1-15)
 1. roli i burrave (1 Tim. 2:1-8)
 2. roli i grave (1 Tim. 2:9-15)
 - b. organizimi i kishës (1 Tim. 3:1-13)
 1. pastori (1 Tim. 3:1-7)
 2. dhjaku (1 Tim. 3:8-10,12-13)
 3. ndihmëset (1 Tim. 3:11)
- B. Fokusi i lutjeve të besimtarëve është shpengimi i "të gjithëve" (krh. 1 Tim. 2:1). Dëshira e Perëndisë është shpengimi i "të gjithëve" (krh. Gjoni 3:16; 1 Tim. 2:4; Titit 2:11; 2 Pjet. 3:9). Jezusi pagoi ndëshkimin e mëkatit për "të gjithë" (krh. Rom. 5:18-19). Çfarë inkluzivizmi i mrekullueshëm!
- C. Ky seksion mund të jetë një manual i kishës së hershme i hartuar për të ndihmuar kishat të organizoheshin dhe të drejtonin aktivitetet e tyre (krh. 1 Tim. 3:14-15).

- D. Pjesa më e vështirë e këtij pasazhi është të interpretosh 1 Tim. 2:8-15. Nuk është e vështirë ta kuptojmë, por është e vështirë të dimë si ta zbatojmë në situatën tonë kulturore. Është shumë e lehtë t'i etiketojmë si "kulturore" ato pjesë të DHR me të cilat nuk biem dakord, dhe si të tilla jo të zbatueshme për ne. Unë nuk jam fare rehat të etiketoj një tekst qartësisht të frymëzuar si "kulturore" për disa arsye
- Kush jam unë që të mohoj Shkrimet?
 - Nga ta di që nuk po ndikohem më tepër seç duhet nga kultura ime (anësi personale e lidhur me kushtëzim historik)?
 - A ka ndonjë shenjë pikësimi, ndonjë idiomë, apo diçka që të shënojë dhe të dallojë atë që mund të jetë kulturore nga ajo që është vullneti i Perëndisë për të gjitha kishat e të gjitha kohërave?

Së pari, nuk ka shenja pikësimi! Së dyti, unë duhet ta lejoj të gjithë Shkrimin t'i adresohet çështjes specifike. Nëse Shkrimi është në unitet mbi atë temë, ajo duhet të jetë një e vërtetë universale. Nëse Shkrimi duket se jep disa opsione apo situata, unë duhet të lejoj njëfarë lirie në interpretim (krh. *How to Read the Bible For All Its Worth [Si ta lexosh Biblën për gjithë vlerën e saj]* nga Fee dhe Stuart, fq. 70-76).

STUDIM FJALE DHE FRAZE

TEKSTI I NASB (I PËRDITËSUAR) 1 TIMOTEUT 2:1-7

1 Para së gjithash, atëherë, nxis që të bëhen përgjërime dhe lutje, kërkesa dhe falenderime për të gjithë njerëzit, **2** për mbretërit dhe të gjithë që janë në pushtet, që të mund të kalojmë një jetë të qetë e të paqtë me çdo perëndishmëri dhe dinjitet. **3** Kjo është e mirë dhe e pranueshme në sytë e Perëndisë Shpëtimtarit tonë, **4** i cili dëshiron që të gjithë njerëzit të shpëtohen dhe të vijnë në njohjen e së vërtetës. **5** Sepse ka një Perëndi, dhe një ndërmjetës gjithashtu midis Perëndisë dhe njerëzve, njeriu Krishti Jezus, **6** i cili e dha veten si shpërblim për të gjithë, dëshmia e dhënë në kohën e duhur. **7** Për këtë u caktova predikues dhe apostull (po them të vërtetën, nuk po gënjej) si mësues i johebrenjve në besim dhe të vërtetë.

2:1 "Para së gjithash" Kjo idiomë greke ka kuptimin "e rëndësishme parësore." Konteksti dikton që kjo ka qëllimin të kontrollojë dhe kufizojë ndikimin e mësuesve të remë.

■ **"përgjërime dhe lutje, kërkesa dhe falenderime"** Kjo është një seri prej katër fjalësh për lutjen (Fil. 4:6 ka tre prej tyre; Efesianëve 6:18 ka dy prej tyre). Kjo është mënyra e Palit për të theksuar që të gjitha format e lutjes duhen ofruar për të gjithë njerëzit, sidomos për ata që janë në pushtet. Tek Efe. 6:18 i njëjti theks i lutjes për të gjithë kufizohet ndaj besimtarëve, por këtu universalizohet.

Termi "kërkesa" (*enteuxis*) del vetëm këtu dhe në 1 Tim. 4:5.

■ **"për të gjithë njerëzit"** Termi "të gjithë" del pesë herë në vargjet 1-7, gjë që tregon shtrirjen edhe të lutjeve tona, edhe të dashurisë së Perëndisë. Disa e shohin theksin mbi të gjithë njerëzit si një kundërveprim ndaj ekskluzivizmit të mësuesve të remë.

TEMË E VEÇANTË: LUTJA NDËRMJETËSUESE

TEMË E VEÇANTË: LUTJA NDËRMJETËSUESE (SPECIAL TOPIC: INTERCESSORY PRAYER)

I. Hyrje

A. Lutja është e rëndësishme për shkak të shembullit të Jezusit

- lutja personale, Marku 1:35; Luka 3:21; 6:12; 9:29; 22:31-46
- pastrimi i tempullit, Matt. 21:13; Marku 11:17; Luka 19:46
- Lutja model, Mat. 6:5-13; Luka 11:2-4

B. Lutja vë në veprim të prekshëm besimin tonë në një Perëndi personal, të dashur i cili është i pranishëm, i gatshëm dhe i aftë të veprojë për ne dhe të tjerët, përmes lutjeve tona.

C. Perëndia e ka kufizuar personalisht veten e Tij për të vepruar në bazë të lutjeve të fëmijëve të Tij në

shumë fusha (krh. Jakobi 4:2)

- D. Qëllimi kryesor i lutjes është bashkësia dhe koha me Perëndinë Triun.
- E. Gama e lutjes është çdo gjë ose cilido që preokupon besimtarët. Ne mund të lutemi një herë, duke besuar, ose pa pushim ndërsa mendimi ose shqetësimi kthehet.
- F. Lutja mund të përfshijë disa elementë
 - 1. lavdërimi dhe adhurimi i Perëndisë Triun
 - 2. falënderime Perëndisë për praninë, bashkësinë dhe ato që Ai siguron
 - 3. rrëfimi i mëkatshmërisë sonë, si të kaluar ashtu edhe të tanishme
 - 4. kërkesë për ato që mendojmë se janë nevojat apo dëshirat tona
 - 5. ndërmjetësim ku ne ngrejmë nevojat e të tjerëve përpara Atit
- G. Lutja ndërmjetësuese është një mister. Perëndia i do ata për të cilët lutemi shumë më tepër sesa i duam ne, por lutjet tona shpesh ndikojnë në një ndryshim, përgjigje ose nevojë, jo vetëm në veten tonë, por edhe në ta.

II. Materiali biblik

A. Dhiata e Vjetër

- 1. Disa shembuj të lutjes ndërmjetësuese:
 - a. Abrahami u lut për Sodomën, Zanafilla 18:22ff
 - b. Lutjet e Moisiut për Izraelin
 - (1) Eksodi 5:22-23
 - (2) Eksodi 32:9-14,31-35
 - (3) Eksodi 33:12-16
 - (4) Eksodi 34:9
 - (5) Ligji i Përtërirë 9:18,25-29
 - c. Samueli lutet për Izraelin
 - (1) 1 Samuelit 7:5-6,8-9
 - (2) 1 Samuelit 12:16-23
 - (3) 1 Samuelit 15:11
 - d. Davidi për fëmijën e tij, 2 Samuelit 12:16-18
- 2. Perëndia po kërkon ndërmjetësues, Isaia 59:16
- 3. Mëkati i njohur dhe i parrëfyer ose një qëndrim i papenduar ndikon në lutjet tona
 - a. Psalmi 66:18
 - b. Fjalët e Urta 28:9
 - c. Isaia 59:1-2; 64:7

B. Dhiata e Re

- 1. Shërbesa ndërmjetësuese e Birit dhe Frymës
 - a. Jezusi
 - (1) Romakëve 8:34
 - (2) Hebrenjve 7:25
 - (3) 1 Gjonit 2:1
 - b. Fryma e Shenjtë, Romakëve 8:26-27
- 2. Shërbesa ndërmjetësuese e Palit
 - a. Lutet për Judenjtë
 - (1) Romakëve 9:1ff
 - (2) Romakëve 10:1
 - b. Lutet për kishat
 - (1) Romakëve 1:9
 - (2) Efesianëve 1:16
 - (3) Filipianëve 1:3-4,9
 - (4) Kolosianëve 1:3,9
 - (5) 1 Thesalonikasve 1:2-3
 - (6) 2 Thesalonikasve 1:11
 - (7) 2 Timoteut 1:3
 - (8) Filemonit, v. 4
 - c. Pali u kërkoi kishave që të luteshin për të
 - (1) Romakëve 15:30

- (2) 2 Korintasve 1:11
- (3) Efesianëve 6:19
- (4) Kolosianëve 4:3
- (5) 1 Thesalonikasve 5:25
- (6) 2 Thesalonikasve 3:1
- 3. Shërbesa ndërmjetësuese e kishës
 - a. Lutuni për njëri-tjetrin
 - (1) Efesianëve 6:18
 - (2) 1 Timoteut 2:1
 - (3) Jakobi 5:16
 - b. Kërkohet lutje për grupe të veçantë
 - (1) armiq të tanë, Mat. 5:44
 - (2) punëtorët e krishterë, Hebrenjve 13:18
 - (3) sundimtarët, 1 Timoteut 2:2
 - (4) të sëmurët, Jakobi 5:13-16
 - (5) ata që e braktisin besimin, 1 Gjonit 5:16
- III. Kushtet për lutjen që merr përgjigje
 - A. Marrëdhënia jonë me Krishtin dhe Frymën
 - 1. Të qëndrosh në Të, Gjoni 15:7
 - 2. Në emrin e Tij, Gjoni 14:13,14; 15:16; 16:23-24
 - 3. Në Frymë, Efesianëve 6:18; Jude 20
 - 4. Sipas vullnetit të Perëndisë, Mateu 6:10; 1 Gjonit 3:22; 5:14-15
 - B. Motivet
 - 1. Pa u lëkundur, Mateu 21:22; Jakobi 1:6-7
 - 2. Përlësia dhe pendimi, Luka 18:9-14
 - 3. Të kërkosh keqas, Jakobi 4:3
 - 4. Egoizmi, Jakobi 4:2-3
 - C. Aspekte të tjera
 - 1. Këmbëngulja
 - a. Luka 18:1-8
 - b. Kolosianëve 4:2
 - 2. Vazhdoni të kërkoni
 - a. Mateu 7:7-8
 - b. Luka 11:5-13
 - c. Jakobi 1:5
 - 3. Mosmarrëveshjet në familje, 1 Pjetrit 3:7
 - 4. Mospasja e ndonjë mëkati të njohur
 - a. Psalmi 66:18
 - b. Fjalët e Urta 28:9
 - c. Isaia 59:1-2
 - d. Isaia 64:7
- IV. Përfundimi teologjik
 - A. Çfarë privilegji. Çfarë mundësie. Çfarë detyre dhe përgjegjësie.
 - B. Jezusi është shembulli ynë. Fryma është udhëzuesi ynë. Ati po pret me padurim.
 - C. Mund t'ju ndryshojë ju, familjen tuaj, miqtë tuaj dhe botën.

2:2 "për mbretërit dhe të gjithë që janë në pushtet" Bibla nuk mëson të drejtën hyjnore të mbretërve, por mëson vullnetin hyjnor për qeveri të organizuar (krh. Rom. 13:1,2). Çështja teologjike nuk është nëse biem dakord me qeverinë tonë apo nëse qeveria jonë është e drejtë. Besimtarët duhet të lutën për qeveritarët sepse ata janë në vullnetin e Perëndisë në një botë të rënë. Besimtarët e dinë nga Rom.13:1,2 që çdo pushtet është dhënë nga Perëndia, prandaj, si ndjekës të Krishtit ne e respektojmë. Kjo deklaratë është edhe më e fuqishme kur e kupton që Pali po iu kërkon besimtarëve të lutën për udhëheqës si Neroni!

■ **"në pushtet"** Kjo fjalë është *huperochë*. Shih [TEMËN E VEÇANTË: PËRDORIMI NGA PALI I FJALËVE TË PËRBËRA ME HUPER](#) te 1 Tim.1:14.

TEMË E VEÇANTË: QEVERIA NJERËZORE (SPECIAL TOPIC: HUMAN GOVERNMENT)

I. HYRJE

- A. Përkufizim – Qeveria është organizimi i njerëzimit për të përmbushur dhe siguruar për nevojat e perceptuara (p.sh., Zanafilla 4 dhe 11). Njerëzit janë qenie shoqërore (edhe përpara Rënies [shih Zan. 2:18]). Familjet, fiset dhe kombet formojnë komunitetet.
- B. Qëllimi – Vullneti i Perëndisë është që rendi/rregulli është i preferueshëm ndaj anarkisë.
 - 1. Legjislacioni i Moisiut, veçanërisht Dekalogu, është vullneti i Perëndisë për njerëzimin në shoqëri. Ai ekuilibron adhurimin dhe jetën.
 - 2. Në Shkrim nuk përkrahet asnjë formë ose strukturë qeverisjeje, ndonëse teokracia e Izraelit të lashtë është ashtu si mendohet se do të jetë parajsja. As demokracia, as kapitalizmi, nuk janë e vërteta biblike. Të krishterët duhet të veprojnë siç duhet në çfarëdo sistemi qeverisës që të gjenden. Qëllimi i të krishterit është ungjillizimi dhe shërbesa, jo revolucioni. Të gjitha qeveritë janë kalimtare!
- C. Origjina e qeverisjes njerëzore
 - 1. Katolicizmi është shprehur se qeveria njerëzore është nevojë e qenësishme, madje dhe përpara Rënies. Aristoteli duket se ishte i pari që e pohoi këtë premisë. Ai thotë: “njeriu është kafshë politike”; me këtë nënkupton se qeveria “ekziston për ta bërë jetën më të mirë”.
 - 2. Protestantizmi, veçanërisht Martin Luteri, ka pohuar se qeveria njerëzore është e nënkuptuar pas Rënies. Ai e quan “dora e majtë e mbretërisë së Perëndisë”. Luteri thotë se “Mënyra e Perëndisë për të kontrolluar njerëzit e ligj është të vërë njerëz të ligj në kontroll”.
 - 3. Karl Marksi ka thënë se qeveria është mjet me anë të së cilit një elitë pakicë mban nën kontroll masat. Për të, qeveria dhe feja luajnë rol të ngjashëm.

II. MATERIALI BIBLIK

A. Dhiata e Vjetër

- 1. Izraeli është modeli që do të përdoret në qiell. Në Izraelin e lashtë, Mbret ishte YHWH. Teokracia është termi që përdoret për të përshkruar sundimin e drejtpërdrejtë të Perëndisë (shih 1 Sam. 8:4-9).
- 2. Sovraniteti i Perëndisë në qeverisjen njerëzore mund të shihet qartë në faktin se ai cakton
 - a. të gjithë mbretërit (Dan. 2:21; 4:17, 24-25)
 - b. mbretërimin mesianik (Dan. 2:44-45)
 - c. Nebukadnetsarin (neo-Babilonia) (Jer. 27:6; Dan. 5:28)
 - d. Kirin II (Persi) (2 Kro. 36:22; Esdra 1:1; Isa. 44:28; 45:1)
- 3. Populli i Perëndisë duhet të jetë i nënshtuar dhe respektues madje edhe ndaj qeverive pushtuese dhe zaptuese:
 - a. Danieli 1-4, Nebukadnetsari (neo-Babilonia)
 - b. Danieli 5, Belshatsari (neo-Babilonia)
 - c. Danieli 6, Dari (Persia)
 - d. Esdra dhe Nehemia (Persia)
- 4. Judeja e rikthyer duhet të lutej për Kirin dhe për mbretërimin e pasardhësve të tij
 - a. Esdra 6:10; 7:23
 - b. Judenjtë duhet të luteshin për autoritetet civile, Mishnah, Avot. 3:2

B. Dhiata e Re

- 1. Jezusi tregoi respekt për qeveritë njerëzore
 - a. Mateu 17:24-27; ai pagoi taksën e tempullit (autoritetet fetare dhe civile duhet të ishin një; shih 1 Pje. 2:17)
 - b. Mateu 22:15-22; Marku 12:13-17; Luka 20:20-26; ai përkrahu dhënien e taksës romake dhe, në këtë mënyrë, edhe autoritetin civil romak
 - c. Gjoni 19:11; Perëndia lejon autoritetin civil
- 2. Fjalët e Palit në lidhje me qeveritë njerëzore
 - a. Romakëve 13:1-5; besimtarët duhet t’u nënshtrohen autoriteteve civile, pasi janë caktuar nga Perëndia

- b. Romakëve 13:6-7; besimtarët duhet të paguajnë taksat dhe të nderojnë autoritetet civile
 - c. 1 Timoteut 2:1-3; besimtarët duhet të luten për autoritetet civile
 - d. Titi 3:1; besimtarët duhet t'u nënshtrohen autoriteteve civile
3. Fjalët e Pjetrit në lidhje me qeveritë njerëzore
- a. Veprat 4:1-31; 5:29; Pjetri dhe Gjoni përpara Sinedrit (kjo tregon precedentin biblik për mosbindjen civile).
 - b. 1 Pjetrit 2:13-17; besimtarët duhet t'u nënshtrohen autoriteteve civile për të mirën e shoqërisë dhe ungjillizimit
4. Fjalët e Gjoni në lidhje me qeveritë njerëzore
- a. Zbulesa 17; kurva e Babilonisë simbolizon qeverisjen njerëzore, e cila organizohet dhe funksionon veçmas Perëndisë
 - b. Zbulesa 18; kurva e Babilonisë shkatërrohet

III. PËRMBYLLJE

- A. Qeveria njerëzore (në këtë botë të rënë) është caktuar nga Perëndia. Kjo nuk është "e drejta hyjnore mbretërve", por detyra hyjnore e qeverisjes (d.m.th., rregull/rend dhe jo kaos). Asnjë formë nuk përkrahet mbi të tjerat.
- B. Detyra fetare e besimtarëve është t'i binden autoritetit civil dhe të luten për të.
- C. Detyra e besimtarëve është ta mbështesin qeverinë njerëzore me anë të taksave, duke shfaqur qëndrimin e duhur plot respekt.
- D. Qeveria njerëzore ekziston me qëllim që të ruajë rendin. Ata janë shërbëtorë të Perëndisë për këtë detyrë.
- E. Qeveria njerëzore nuk është absolute. Ajo është e kufizuar në autoritetin e vet. Besimtarët duhet të veprojnë për hir të ndërgjegjes duke refuzuar autoritetin civil kur ai i tejkalon caqet që i ka caktuar Perëndia. Siç pohoi Augustini në *Qytetin e Perëndisë*, ne jemi qytetarë të dy mbretërve, asaj të përkohshme dhe asaj hyjnore (shih Fil. 3:20). Ne kemi përgjegjësi ndaj të dyjave, por absolutja është mbretëria e Perëndisë! Ka një fokus individual dhe kolektiv në lidhje me përgjegjësinë tonë ndaj Perëndisë.
- F. Ne duhet t'i inkurajojmë besimtarët e sistemeve demokratike që të marrin pjesë aktive në procesin e qeverisjes dhe të implementojnë, aty ku është e mundur, mësimet e Shkrimit.
- G. Ndryshimi shoqëror duhet paraprirë nga kthimi individual në besim. Nuk ekziston asnjë shpresë e qëndrueshme dhe e vërtetë eskatologjike në qeverinë njerëzore. Të gjitha qeveritë e njerëzve, ndonëse të caktuara dhe të përdorura nga Perëndia, janë shprehje të mëkatshme të organizimit njerëzor pa Perëndinë. Ky koncept shprehet në përdorimin që i bën Gjoni fjalës "botë" (shih 1 Gjoni 2:15-17).

■ **"që të mund të kalojmë një jetë të qetë e të paqtë"** Kjo duket se ka kuptimin "e paqtë" në kuptimin "pa sprova të jashtme" dhe "e qetë" në kuptimin "pa shqetësime të brendshme." Besimtarët duhet ta ushtrojnë besimin me anë të një jete të qetë, që është kaq e vështirë në kohëra vështirësish dhe konfuzioni. Këta mësues të rremë e kishin prishur paqen dhe gëzimin e kishave shtëpiake në Efes. Pali i dha të njëjtën këshillë kishës në Thesaloniki, që ishte përçarë nga një krah tepër i zellshëm për kohërat e fundit (krh. 1 Thesalonikasve 4:11; 2 Thes. 3:12). Kur ka trazim në kishë, lutuni dhe jetoni me butësi dhe perëndishmëri!

■ **"me çdo perëndishmëri dhe dinjitet"** Të krishterët përndiqeshin dhe keqkuptoheshin nga shoqëria pagane. Një mënyrë për t'iu kundërpërgjigjur këtij problemi ishte mënyra e jetesës e besimtarëve.

Termi "perëndishmëri" është përdorur dhjetë herë në Letrat Pastorale (krh. 1 Tim. 2:2; 3:16; 4:7,8; 6:3,5,6,11; 2 Tim. 3:5; Titit 1:1). Ai ka ngjyrimin e respektit dhe nderimit ndaj Perëndisë të shprehur me një mënyrë jetese moralisht të duhur. Shih Temën e Veçantë të 1 Tim. 4:7.

Termi "dinjitet" gjithashtu është përdorur disa herë në Letrat Pastorale (krh. 1 Tim. 2:2; 3:4,8,11; Titit 2:2,7). Ai përkufizohet në Leksikonin e Bauer, Arndt, Gingrich, dhe Danker si "nderim, dinjitet, seriozitet, respekt, shenjtëri, integritet" (fq 47). Të krishterët duhet të tërheqin vëmendje pozitive ndaj vetes (d.m.th. "të denjë për respekt"), por jo negative (krh. 1 Tim. 2:3; 1 Pjet. 4:12-16).

2:3 "Kjo është e mirë dhe e pranueshme" Perëndishmëria është vullneti i Perëndisë për të gjithë njerëzimin. Kjo është një mënyrë për t'iu referuar restaurimit të imazhit të dëmtuar të Perëndisë të njerëzimi nga Zan. 1:26-

27. Perëndia ka dëshiruar gjithmonë një popull që të reflektojë karakterin e Tij. Pyetja gjithmonë ka qenë “si?” DHV tregoi që njerëzimi i rënë nuk mund ta prodhonte bindjen apo drejtësinë me përpjekjet e veta. Prandaj, DHR bazohet në veprimet dhe besnikërinë e Perëndisë, jo të njerëzimit (krh. Jer. 31:31-34; Ezek. 36:22-38). Perëndia i restauron dhe i motivon ndjekësit e Tij përmes Librit të Tij, Birit të Tij dhe Frymës së Tij. Ne nuk jemi në rregull me Perëndinë bazuar në performancën tonë, por pasi e njohim Atë në shpëtim, synimi i jetës sonë është shenjtëria (krh. Mat. 5:20,48; Rom. 8:29; Gal. 4:19; Efe. 1:4; 2:10). Shih [TEMË E VEÇANTË: SHENJTËRIA/SHENJTËRIMI NË DHIATËN E RE TE](#) 2 Tim. 2:2.

■ **"Perëndisë Shpëtimtarit tonë"** Shih shënimin e plotë në 2 Tim. 1:10.

2:4 "i cili dëshiron që të gjithë njerëzit të shpëtohen" Besimtarët duhet të lutën për të gjithë njerëzit, sepse Perëndia dëshiron që të gjithë njerëzit të shpëtohen. Kjo ishte një deklaratë shokuese për mësuesit e rremë ekskluzivistë (përrjashtues), qofshin Gnostikë apo Judaistë, ose siç ka më tepër të ngjarë në Letrat Pastorale, një kombinim i të dyve. Kjo është e vërteta e madhe në lidhje me dashurinë e Perëndisë për të gjithë njerëzimin (krh. 1 Tim. 4:10; Ezek. 18:23,32; Gjoni 3:16; 4:42; Titit 2:11; 2 Pjet. 3:9; 1 Gjoni 2:1; 4:14). Ky varg tregon çekuilibrin e paracaktimit dogmatik, supra-lapsarian, me dy tehe që thekson sovranitetin e Perëndisë duke përrjashtuar çdo përgjigje të nevojshme njerëzore. Të vërtetat e deklaruara të Kalvinizmit “pesë pikësh,” veçanërisht “hiri i parëzistueshëm” dhe “shlyerja e kufizuar” shkelin aspektin besëlidhor të besimit biblik. Është e pavend ta reduktosh Perëndinë në një marionetë të vullnetit të lirë njerëzor, ashtu siç është e pavend ta reduktosh njerëzimin në një marionetë të vullnetit hyjnor. Perëndia në sovranitetin e Tij ka zgjedhur të ketë të bëjë me njerëzimin e rënë me anë të besëlidhjes. Ai gjithmonë e inicijon dhe e strukturon besëlidhjen (krh. Gjoni 6:44;65), por Ai ka dekretuar që njerëzit duhet të përgjigjen dhe të vazhdojnë të përgjigjen me pendim dhe besim (krh. Mark 1:15; Veprat 3:16,19; 20:21).

Shpesh diskutimi teologjik i sovranitetit të Perëndisë (paracaktimi) dhe vullneti i lirë i njeriut degradon në një konkurs për nxjerrjen e vargjeve jashtë kontekstit. Bibla e tregon qartë sovranitetin e YHWH. Megjithatë, ajo gjithashtu zbulon që krijimit të Tij më të lartë, njerëzimit të bërë sipas imazhit të Tij, i ishte dhënë cilësia e jashtëzakonshme personale e vendimmarrjes morale. Njerëzit duhet të bashkëpunojnë me Perëndinë në çdo fushë të jetës.

Termi "shumë" është përdorur për të pohuar se Perëndia ka zgjedhur disa (të zgjedhurit) por jo të gjithë; se Jezusi vdiq për disa, jo për të gjithë. Një lexim i kujdesshëm i teksteve të mëposhtme tregon se këto përdoren në një kuptim paralel!

Isaia 53

1. "all" (1 Tim. 2:6)
2. "many" (1 Tim. 2:11-12)

Romakëve 5

1. "all" (1 Tim. 2:18)
2. "many" (1 Tim. 2:19)

■ **"të shpëtohen"** Kjo është PASKAJORE AORISTE PËSORE (Shih Temën e Veçantë në 2 Tim. 1:9). Kjo nënkupton që njerëzit e rënë nuk mund ta shpëtojnë veten e tyre, (DIATEZA PËSORE), por Perëndia është i gatshëm dhe i aftë ta bëjë këtë përmes Krishtit.

■ **"dhe të vijnë në njohjen e së vërtetës"** Kjo frazë përdoret disa herë në Letrat Pastorale (krh. 2 Tim. 2:25; 3:7; Titit 1:1). Do të thotë të kuptosh dhe t'i përgjigjesh mesazhit të ungjillit (krh. Efe. 4:13). Kjo është forma e intensifikuar greke *epi + gnōsis*, që nënkupton "njohuri të plotë dhe përjetimore." Ky inkluzivizëm (përfshirje) ishte një goditje e vërtetë për theksin e mësuesve të rremë mbi elitizmin dhe njohurinë e veçantë. Marrëdhënia e saktë midis elementëve hebraikë dhe grekë në mësuesit e rremë është e pasigurt. Ata padyshim kanë një element hebraik i cili madhëronte "mitet," "gjenealogjitë" dhe "ligjin" (Shih shënimin në 1 Tim. 1:6-7). Ka pasur shumë hamendësime që lidhen me elementin grek. Kishte patjetër një element imoraliteti që ishte më karakteristik për mësuesit e rremë grekë sesa Judaizmi. Se sa nga sistemi i mëvonshëm Gnostik i niveleve engjëlllore është i përfshirë në herezitë e Letrave Pastorale është thjesht e pasigurt. Në *Word Pictures in the New Testament*, vëll. 4, fq 567, A. T. Robertson i identifikon mësuesit e rremë si "Gnostikë."

Me zbulimin arkeologjik në Nag Hammadi në Egjipt ne tani dimë shumë më tepër rreth spekulimeve dhe teologjisë gnostike. Ekziston një përkthim në anglisht i këtyre teksteve me titull *The Nag Hammadi Library [Biblioteka Nag Hammadi]*, redaktuar nga James M. Robinson dhe Richard Smith. Ekziston edhe një interpretim interesant i këtyre teksteve në librin e Hans Jonasit, *The Gnostic Religion [Feja Gnostike.]*

■ **"e së vërtetës"** Termi "e vërteta" është përdorur në disa mënyra në Dhiatën e Re:

1. për personin e Jezusit (krh. Gjoni 8:31,32, 14:6)
2. për të përshkruar Frymën (krh. Gjoni 16:13)
3. për të përshkruar "Fjalën" (krh. Gjoni 17:17)

E vërteta e Perëndisë shihet përfundimisht në Jezu Krishtin, Fjalën e Gjallë, që na është paraqitur në mënyrë të plotë në Bibël, në Fjalën e shkruar; të dy ndriçohen për ne përmes veprimit të Frymës së Shenjtë. E vërteta për të cilën flitet këtu është paralele me "doktrinën e shëndoshë" të 1 Tim. 1:9 dhe "ungjillin e lavdishëm të të bekuarit Perëndi" të 1 Tim. 1:10. Ajo i referohet lajmit të mirë të Jezu Krishtit (krh. 1 Tim. 4:3; 2 Tim. 2:25; 3:7; Titit 1:1).

TEMË E VEÇANTË: "E VËRTETA" NË SHKRIMET E PALIT

TEMË E VEÇANTË: "E VËRTETA" NË SHKRIMET E PALIT (SPECIAL TOPIC: "TRUTH" IN PAUL'S WRITINGS)

Përdorimi nga ana e Palit e këtij termi dhe e formave të lidhura me të vjen nga barazvlerësi i tij në DHV *emet*, që do të thotë i besueshëm ose besnik (BDB 53). Në shkrimet hebreje të periudhës ndërthiore ajo përdorej për të vërtetën në kontrast me gënjeshtërinë. Ndoshta paraleli më i afërt do të ishin Rrotullat e Detit të Vdekur "Himnet e falenderimit," ku ajo përdoret për doktrinën e zbuluar. Anëtarët e Komunitetit Esen u bënë "dëshmitarë të së vërtetës."

Pali e përdor këtë term si një mënyrë për t'iu referuar ungjillit të Jezu Krishtit.

1. Romakëve 1:18,25; 2:8,20; 3:7; 15:8
2. I Korintasve 13:6
3. II Korintasve 4:2; 6:7; 11:10; 13:8
4. Galatasve 2:5,14; 5:7
5. Efesianëve 1:13; 6:14
6. Kolosianëve 1:5,6
7. II Thesalonikasve 2:10,12,13
8. I Timoteut 2:4; 3:15; 4:3; 6:5
9. II Timoteut 2:15,18,25; 3:7,8; 4:4
10. Titit 1:1,14

Pali gjithashtu e përdor këtë term si një mënyrë për të shprehur faktin që po flet me saktësi.

1. Veprat 26:25
2. Romakëve 9:1
3. II Korintasve 7:14; 12:6
4. Efesianëve 4:25
5. Filipianëve 1:18
6. I Timoteut 2:7

Ai gjithashtu e përdor atë për të përshkruar motivet dhe mënyrën e tij të jetesës te I Kor. 5:8 (gjithashtu për të gjithë të krishterët) në Efe. 4:24; 5:9; Fil. 4:8. Ai ndonjëherë e përdor atë për njerëzit.

1. Perëndia, Rom. 3:4 (krh. Gjoni 3:33; 17:17)
2. Jezusi, Efe. 4:21 (në ngjashmëri me Gjoni 14:6)
3. Dëshmitarët apostolikë, Titit 1:13
4. Pali, II Kor. 6:8

Vetëm Pali e përdor formën foljore (d.m.th., *alētheuō*) në Gal. 4:16 dhe Efe. 4:15, ku ajo i referohet ungjillit. Për studim të mëtejshëm konsultoni Colin Brown (ed), *The New International Dictionary of New Testament Theology*, vol. 3, faqet 784-902.

2:5 "ka vetëm një Perëndi" Ky theks mbi monoteizmin (krh. Rom. 3:30; 1 Kor. 8:6; Efe. 4:6) mund të gjendet te 1 Tim. 1:17, që reflekton LiP. 6:4-6. Megjithatë, Jezusi, Biri dhe Perëndia Atë duken të ndarë këtu. Është e

rëndësishme të mbajmë mend pohimin e DHR se Jezusi është hyjnor (krh. Gjoni 1:1; Kol. 1:14-16; Heb. 1:2,3) por edhe një personalitet i veçantë nga Ati. Doktrina e Trinisë (Shih Temën e Veçantë të Titit 3:6) pranon unitetin e një thelbi hyjnor dhe megjithatë, dallueshmërinë e përvetshme të tre Personave. Një mënyrë për të treguar këtë paradoks biblik është të krahasosh pasazhe nga Ungjilli i Gjonit.

1. Jezusi është një me Atin (Gjoni 1:1; 5:18; 10:30,34-38; 14:9-10; 20:28).
2. Jezusi është i veçantë nga Ati (Gjoni 1:2,14,18; 5:19-23; 8:28; 10:25,29; 14:10,11,12,13,16; 17:1-2).
3. Jezusi madje është i nënshtruar Atit (Gjoni 5:20,30; 8:28; 12:49; 14:28; 15:10,19-24; 17:8).

Koncepti i hyjnisë së Birit dhe personalitetit të Frymës është i qartë në DHR, por nuk ishte përfshirë në teologjinë ortodokse deri në shekujt e tretë dhe të katërt. Termi "trini" nuk gjendet në Bibël, por koncepti po (krh. Mat. 3:16-17; 28:19; Gjoni 14:26; Veprat 2:32-33,38-39; Rom. 1:4-5; 5:1-5; 8:1-4,8-10; 1 Kor.

12:4-6; 2 Kor. 1:21-22; 13:14; 4:4-6; 1 Thes. 1:2-5; 2 Thes. 2:13; Titit 3:4-6; 1 Pjet. 1:2; Juda 20-21).

Gramatika e 1 Tim. 2:5-6 jep arsyet teologjike të lidhura me shpëtimin përfshirës të Perëndisë.

1. Ka vetëm një Perëndi. Nga Zan. 1:26-27 ne e dimë se të gjithë njerëzit janë bërë në imazhin e Tij.
2. Ka vetëm një rrugë për të Perëndia përmes Mesias (krh. Gjoni 14:6), që ishte parashikuar në Zan. 3:15.
3. Ka vetëm një mjet shpëtimi, ofrimi flijues i përfunduar i Qengjit të pamëkat të Perëndisë, Jezusit (krh. Gjoni 1:29; 2 Kor. 5:21).

I vetmi Perëndi ka siguruar një rrugë që të gjithë të jenë në bashkësi me Të (krh. Gen. 3:15). Kushdo që do mund të vijë, por ata duhet të vijnë nga rruga e Tij, përmes asaj që Ai ka siguruar, me anë të besimit në Birin e Tij si shpresa e tyre e vetme për praninë.

TEMË E VEÇANTË: MONOTEIZMI

TEMË E VEÇANTË: MONOTEIZMI (SPECIAL TOPIC: MONOTHEISM)

Njerëzimi gjithmonë ka kuptuar se realiteti përbëhet nga më shumë sesa gjërat fizike (d.m.th., të prekur nga gjëra që janë jashtë kontrollit të tyre, siç janë stuhitë, eklipset, kometat, moti, ngjarjet, vdekja, etj.). Antropologët na thonë se ata gjejnë sende në varret e njerëzve të lashtë që siç duket janë për jetën tjetër, të cilën ata e shihnin si një zgjatje të kësaj jete.

Kultura e parë e shkruar ishte ajo Sumere (në jug të lumenjve Tigër dhe Eufrat), që filloi rreth 10,000 - 8,000 vjet para Krishtit. Ata shkruan poema për të shprehur mendimin e tyre për perënditë dhe bashkëveprimin e tyre. Ato perëndi ishin si njerëzit me të gjitha dobësitë e tyre. Traditat e tyre ekzistonin në formë gojore shumë kohë përpara se të shkruheshin.

Kishte një zhvillim teologjik nga

1. animizmi në
2. politeizëm në
3. një perëndi të lartë (ose dualizëm)

Koncepti i "monoteizmit" (një dhe vetëm një Perëndi personal, etik, pa bashkëshorte femër), jo thjesht "perëndia i lartë" i politeizmit apo perëndia i mirë i dualizmit iranian (Zoroastrianizmi), është unik për Izraelin (Abrahami dhe Jobi, etj. 2000 para Kr.). Vetëm një përjashtim i rrallë për një kohë të shkurtër në Egjipt (Amenhotepi IV, i njohur gjithashtu si Akhenateni, 1367-1350 ose 1386-1361 para Kr., i cili adhuronte *Atenin*, perëndinë e diellit, si perëndinë e vetëm). Shih J. Assmann, *The Mind of Egypt, [Mendja e Egjiptit]*, f. 216-217.

Ky koncept shprehet në disa fraza në DHV.

1. "Askush nuk është si YHWH Elohimi ynë," Eksodi. 8:10; 9:14; LiP. 33:26; 1 Mbr. 8:23
2. "s'ka tjetër përveç Tij", LiP. 4:35,39; 32:39; 1 Sam. 2:2; 2 Sam. 22:32; Isa. 45:21; 44:6,8; 45:6,21
3. "YHWH është një," LiP. 6:4; Rom. 3:30; 1 Kor. 8:4,6; 1 Tim. 2:5; Jakobit 2:19
4. "askush si Ti", 2 Sam. 7:22; Jer. 10:6
5. "Vetëm ti je Perëndia", Ps. 86:10; Isa. 37:16
6. "Para meje nuk u krijua asnjë Perëndi dhe nuk do të ketë asnjë pas meje", Isa. 43:10
7. "nuk ka asnjë tjetër; përveç meje... nuk ka asnjë tjetër", Isa. 45:5,6,22
8. "Ai është burimi i të gjitha gjërave," Isa. 45:7 (krh. Amos 3:6)
9. "nuk ka asnjë tjetër, nuk ka Perëndi tjetër," Isa. 45:14,18
10. "nuk ka asnjë përveç Meje", Isa. 45:21

11. "Nuk ka asnjë tjetër;.... nuk ka asnjë si unë", Isa. 46:9

Duhet pranuar që kjo doktrinë vendimtare është zbuluar në mënyrë progresive. Deklaratat e hershme mund të kuptoheshin si "henoteizëm" ose monoteizëm praktik (ka perëndi të tjerë, d.m.th. Joz. 24:15; 1 Mbr. 18:21), por vetëm një Perëndi për ne (krh. Eksodi 15:11; 20:2-5; LiP. 5:7; 6:4,14; 10:17; 32:12; 1 Mbr. 8:23; Ps. 83:18; 86:8; 136:1-9).

Tekstet e para që fillojnë të tregojnë një singularitet (monoteizëm filozofik) janë të hershëm (krh. Eksodi 8:10; 9:14; 20:2-3; LiP 4:35,39; 33:26). Pohimet e plota e të qarta gjenden te Isaia 43-46 (krh. 43:10-11; 44:6,8; 45:7,14,18,22; 46:5,9).

DHV i zhvlerëson perënditë e kombeve si

1. krijime njerëzore - LiP. 4:28; 2 Mbr. 19:18; Ps. 115:4-8; 135:15-18; Isa. 2:8; 17:8; 37:19; 40:19; 41:7,24,29; 44:10,12; 46:6-7; Jer. 10:3-5; Zbul. 9:10
2. demonë - LiP. 32:17; Ps. 106:37; Isa. 8:19; 19:3c; 1 Kor. 10:20; Zbulesa 9:20
3. kotësi, bosh - LiP. 32:21; 2 Mbr. 17:15; Ps. 31:6; Isa. 2:18; 41:29; Jer. 2:5; 10:8; 14:22; Jer. 2:5; 8:19
4. jo perëndi - LiP. 32:21; 2 Kron. 13:9; Isa. 37:19; Jer. 2:11; 5:7; 1 Kor. 8:4-5; 10:20; Zbulesa 9:20

DHR aludon për LiP. 6:4 në Rom. 3:30; 1 Kor. 8:4,6; Ef. 4:6; 1 Tim. 2:5; dhe Jakobi 2:19. Jezusi e citon atë si urdhërimin e parë në Mat. 22:36-37; Marku 12:29-30; Luka 10:27. DHV, si dhe DHR, pohon realitetin e qenieve të tjera shpirtërore (demonë, engjëj), por vetëm një Perëndi krijues / shpengues (YHWH, Zan. 1:1).

Monoteizmi biblik karakterizohet nga

1. Perëndia është një dhe unik (ontologjia merret e mirëqenë, nuk specifikohet)
2. Perëndia është personal (krh. Zan. 1:26-27; 3:8)
3. Perëndia është etik (krh. Eksodi 34:6; Neh. 9:17; Ps. 103:8-10)
4. Perëndia i krijoj njerëzit në imazhin e Tij (Zan. 1:26-27) për bashkësi me Të (d.m.th., # 2). Ai është një Perëndi xheloz (krh. Eksodi 20:5-6)

Nga DHR

1. Perëndia ka tre manifestime të përjetshme, personale (shih Temën e veçantë: Trinia)
2. Perëndia është zbuluar në mënyrë të përsosur dhe plotësisht në Jezusin (krh. Gjoni 1:1-14; Kol. 1:15-19; Hebr. 1:2-3)
3. Plani i përjetshëm i Zotit për shpengimin e njerëzimit të rënë është oferta sakrifikuuese e Birit të Tij të vetëm (Isaia 53; Marku 10:45; 2 Kor. 5:21; Fil. 2:6-11; Hebrenjve)

■ **"dhe një ndërmjetës gjithashtu midis Perëndisë dhe njerëzve"** Ky është një shembull i pohimit të DHR se besimi në personin dhe veprën e Jezusit është e vetmja rrugë për të qenë në marrëdhënie të drejtë me Atin (krh. Gjoni 10:1-18; 14:6). Kësaj shpesh i referohen si "skandali i ekskluzivizmit të ungjillit." Kjo e vërtetë duket kaq e pavend në kohën tonë të tolerancës (pa absolute), por nëse Bibla është vetë-zbulesa e Perëndisë, atëherë besimtarët duhet të pohojnë ekskluzivizmin. Ne nuk po themi se një denominacion është e vetmja rrugë, por po themi që besimi te Jezusi është e vetmja rrugë për te Perëndia.

Përdorimi i termit "ndërmjetës" ka ngjyrimë priftërore (krh. Heb. 8:6; 9:15; 12:24). Një prift qëndronte midis një populli nevojtar dhe një Perëndie të shenjtë. Jezusi është Kryeprifti ynë (krh. Heb. 7-9). Jezusi është për ne

1. Shpëtimtar
2. Zëvendësues
3. Ndërmjetës
4. Ndërmjetësues

■ **"njeriu Krishti Jezus"** Theksi i këtij vargu është që Jezusi është plotësisht njerëzor dhe është ende i vetmi ndërmjetës midis Perëndisë dhe njerëzimit (krh. Gjoni 14:6). Mësuesit e rremë Gnostikë do ta kishin mohuar anën njerëzore të Jezusit (krh. Gjoni 1:14; 1 Gjoni 1:1-3).

Është e mundur që sfondi të mos jetë Gnostikët, por tipologjia e Palit Adam-Krisht (krh. Rom. 5:12-21; 1 Kor. 15:21-22,45-49; Fil. 2:6). Jezusi shihej si Adami i dytë, origjina e një race të re, jo hebreje, jo greke, jo mashkull, jo femër, jo skllav, jo i lirë, por i krishterë (krh. 1 Kor. 12:13; Gal. 3:28; Efe. 2:11-3:13; Kol. 3:11).

Është gjithashtu e mundur që 1 Tim. 2:5 dhe 6 të jenë një përkufizim teologjik i termit "e vërteta," që gjendet te 1 Tim. 2:4.

2:6 "i cili e dha Vetën" Ati e dërgoi, por Jezusi erdhi me dëshirë dhe dha jetën e Tij (krh. Mat. 20:28; Mark 10:45; Gjoni 10:17,18).

■ **"shpërblim për të gjithë"** Kjo reflekton të vërtetën e madhe të Isaia 53 (sid. 1 Tim. 2:6). Termi "shpërblim" vinte nga tregtia e skllavëve dhe përdorej për blerjen e një miku apo të afërmi nga skllavëria apo robëria. Gramatika e kësaj fraze është jashtëzakonisht e rëndësishme: (1) është një kompozitë e pazakontë e fjalës "shpërblim," me parafjalën *anti* (në vend të), (2) parafjala "për" është parafjala greke *hyper*, që ka kuptimin "në emër të" (krh. Titit 2:14). Theksi teologjik është shlyerja përfaqësuese, zëvendësuese e Jezu Krishtit në emrin tonë (krh. 2 Kor. 5:21).

TEMË E VEÇANTË: SHPËRBLEJ/SHPENGOJ

TEMË E VEÇANTË: SHPËRBLEJ/SHPENGOJ (SPECIAL TOPIC: RANSOM / REDEEM)

I. DHIATA E VJETËR

A. Ka kryesisht dy terma ligjorë hebraikë që e përcjellin këtë koncept.

1. *Ga'al* (BDB 145, I), i cili pak a shumë do të thotë "të çliroh dikë duke paguar një çmim." Një formë e termit *go'el* i shton konceptit një ndërmjetës personal, zakonisht një anëtar i familjes (d.m.th. një i afërm shpengues). Ky aspekt kulturor i të drejtës për të riblerë objekte, kafshë, tokë (krh. Levitiku 25,27), ose të afërm (krh. Ruthi 4:15; Isa. 29:22) i transferohet teologjikisht çlirimit nga YHWH të Izraelit nga Egjipti (krh. Eks. 6:6; 15:13; Ps. 74:2; 77:15; Jer. 31:11). Ai bëhet "shpenguesi" (krh. Jobi 19:25; Ps. 19:14; 78:35; Fja. 23:11; Isa. 41:14; 43:14; 44:6,24; 47:4; 48:17; 49:7,26; 54:5,8; 59:20; 60:16; 63:16; Jer. 50:34).
2. *Padah* (BDB 804), i cili pak a shumë ka kuptimin "të çliroh" ose "të shpëtosh nga rreziku"
 - a. Shpengimi i të parëlindurve (Eks. 13:13,14 dhe Num. 18:15-17)
 - b. Shpengimi fizik kontrastohet me shpengimin shpirtëror (Ps. 49:7,8,15)
 - c. YHWH do ta shpengojë Izraelin nga mëkati dhe rebelimi i tij (Ps. 130:7-8)

B. Koncepti teologjik përfshin disa çështje të lidhura me njëra-tjetrën.

1. Ekziston një nevojë, një robëri, një humbje, një burgosje.
 - a. Fizike
 - b. Shoqërore
 - c. Shpirtërore (krh. Ps. 130:8)
2. Duhet paguar një çmim për liri, çlirim dhe rikthim.
 - a. Të kombit të Izraelit (krh. LiP 7:8)
 - b. Të individit (krh. Jobi 19:25-27; 33:28)
3. Dikush duhet të veprojë si ndërmjetës dhe mirëbërës. Në *gaal* ai është zakonisht një anëtar i familjes ose i afërm (d.m.th. *go'el*, BDB 145).
4. YHWH shpesh e përshkruan veten në terma familjarë.
 - a. Atë
 - b. Bashkëshort
 - c. I afërm shpengues/hakmarrës Shpengimi u sigurua përmes ndërhyrjes personale të YHWH; u pagua një çmim dhe u realizua shpengimi!

II. DHIATA E RE

A. Ka disa terma që përdoren për të përçuar konceptin teologjik.

1. *Agorazō* (krh. I Kor. 6:20; 7:23; II Pjet. 2:1; Zbu. 5:9; 14:3-4). Ky është një term tregtar i cili reflekton një çmim që paguhet për diçka. Ne jemi njerëz të blerë me gjak që nuk i kemi në kontroll

vetë jetët tona. Ne i përkasim Krishtit.

2. *Exagorazō* (krh. Gal. 3:13; 4:5; Efe. 5:16; Kol. 4:5). Edhe ky është term tregtar. Ai reflekton vdekjen zëvendësuese të Jezusit në vendin tonë. Jezusi mbarti “mallkimin” e një ligji të bazuar te performanca (d.m.th. Ligji i Moisiut. Krh. Efe. 2:14-16; Kol. 2:14), të cilin njerëzit mëkatarë nuk mund ta mbanin. Ai mbarti mallkimin (krh. LiP 21:23) për të gjithë ne (krh. Marku 10:45; II Kor. 5:21)! Në Jezusin, drejtësia dhe dashuria e Perëndisë bashkohen në falje, praninë dhe akses të plotë!
3. *Luō*, “të çlirosh”
 - a. *Lutron*, “një çmim i paguar” (krh. Mat. 20:28; Marku 10:45). Këto janë fjalë të fuqishme nga goja e vetë Jezusit në lidhje me qëllimin e ardhjes së Tij, për të qenë Shpëtimtari i botës duke paguar një borxh-mëkati që nuk ishte i Tiji (krh. Gjoni 1:29).
 - b. *Lutroō*, “të lësh të lirë”
 - (1) për të shpenguar Izraelin (Luka 24:21)
 - (2) për të dhënë Vetën për të shpenguar dhe pastruar një popull (Titi 2:14)
 - (3) për të qenë një zëvendësues pa mëkat (I Pjet. 1:18-19)
 - c. *Lutrōsis*, “shpengim,” “çlirim,” ose “lirim”
 - (1) Profecia e Zakarias në lidhje me Jezusin, Luka 1:68]
 - (2) Lavdërimi i Anës ndaj Perëndisë për Jezusin, Luka 2:38
 - (3) Flijimi më i mirë, një herë e përgjithmonë, i Jezusit, Heb. 9:12
4. *Apolytrōsis*
 - a. Shpengimi në Ardhjen e Dytë (krh. Veprat 3:19-21)
 - (1) Luka 21:28
 - (2) Romakëve 8:23
 - (3) Efesianëve 1:14; 4:30
 - (4) Hebrenjve 9:15
 - b. Shpengimi në vdekjen e Krishtit
 - (1) Romakëve 3:24
 - (2) I Korintasve 1:30
 - (3) Efesianëve 1:7
 - (4) Kolosianëve 1:14
5. *Antilytron* (krh. I Tim. 2:6). Ky është një tekst kyç (si edhe Titi 2:14) që e lidh çlirimin me vdekjen zëvendësuese të Jezusit në kryq. Ai është i vetmi flijim i pranueshëm, ai që vdes për “të gjithë (krh. Gjoni 1:29; 3:16-17; 4:42; I Tim. 2:4; 4:10; Titit 2:11; II Pjet. 3:9; I Gjonit 2:2; 4:14).

B. Koncepti Teologjik në DHR.

1. Njerëzimi është i skllavëruar nga mëkati (krh. Gjoni 8:34; Rom. 3:10-18; 6:23).
2. Skllavëria e njerëzimit ndaj mëkatis është zbuluar nga Ligji i Moisiut në DHV (krh. Galatasve 3) dhe nga Predikimi në Mal i Jezusit (krh. Mateu 5-7). Performanca njerëzore është bërë dënim me vdekje (krh. Kol. 2:14).
3. Jezusi, qengji i patëmetë i Perëndisë ka ardhur dhe ka vdekur në vendin tonë (krh. Gjoni 1:29; II Kor. 5:21). Ne jemi blerë nga mëkati që t’i shërbejmë Perëndisë (krh. Romakëve 6).
4. Në mënyrë të nënkuptuar, edhe YHWH, edhe Jezusi janë “i afërmi ynë i afërt” që veprojnë për ne. Kjo i vazhdon metaforat familiare (d.m.th. baba, bashkëshort, bir, vëlla, i afërm i afërt).
5. Shpengimi nuk ishte një çmim që iu pagua Satanit (siç thuhet në Teologjinë Mesjetare), por ishte pajtimi i fjalës së Perëndisë dhe drejtësisë së Perëndisë me dashurinë dhe asaj që Perëndia siguroi plotësisht në Krishtin. Në kryq u rivendos paqja, u fal rebelimi njerëzor, shëmbëllimi/imazhi i Perëndisë tek njerëzimi tani është përsëri plotësisht funksional në bashkësi intime!
6. Por ekziston edhe një aspekt i ardhshëm i shpengimit (krh. Rom. 8:23; Efe. 1:14; 4:30), që përfshin trupat tanë të ringjallur dhe intimitetin personal me Perëndinë Triun. Trupat tanë të ringjallur do të jenë si i Tiji (krh. I Gjonit 3:2). Ai pati një trup fizik, por me një aspekt ekstra-dimENSIONAL. Është e vështirë ta përkuqizosh paradoksin e I Kor. 15:12-19 me I Kor. 15:35-58. Me sa duket ekziston një trup fizik, tokësor dhe do të ekzistojë një trup qiellor, frymëror. Jezusi i pati të dy!

■ **"për të gjithë"** Faleminderit Perëndisë për fjalën "të gjithë" të përdorur pesë herë në 1 Tim. 2:1-7! Është jashtëzakonisht e rëndësishme që të kuptojmë se vdekja e Jezusit mbuloi mëkatet e të gjithë botës (krh. Gjoni 1:29; 3:16,17; 1 Tim. 4:10; Titit 2:11; Heb. 2:9; 2 Pjet. 3:9; 1 Gjoni 2:2; 4:14). E vetmja gjë që pengon këdo dhe çdonjërin të shpëtohet nuk është mëkati i tyre, por mosbesimi i tyre në punën e përfunduar të Jezu Krishtit (krh. Gjoni 1:12; Veprat 17:30; 1 Tim. 4:10; 1 Gjoni 5:10-13). Kjo e vërtetë duhet të ekuilibrojë paacaktimin (Shih Temën e Veçantë të Titit 2:11).

NASB "dëshmia e dhënë në kohën e duhur"
 NKJV "për t'u dëshmuar në kohën e caktuar"
 NRSV "kjo u vërtetua në kohën e duhur"
 TEV "prova në kohën e duhur"
 NJB "kjo ishte dëshmia e dhënë në kohën e përcaktuar"

Kjo frazë është paralele me 1 Tim. 6:15 dhe Titit 1:3. Perëndia është në kontroll të ngjarjeve historike. Krishti erdhi në kohën e përcaktuar për të shpënguar të gjithë njerëzimin (krh. Rom. 5:18-19).

Mundësia tjetër është që ajo mund të lidhet me Rom. 5:6; Gal. 4:4; Efe. 1:10, ku kushte historike të caktuara të botës greko-romake të shekullit të parë siguronin kohën ideale:

1. *Pax Romana*, ose paqja e Romës, i lejonte njerëzit të lëviznin lirshëm nga një vend në tjetrin.
2. Një gjuhë e përbashkët (*Koinē Greek*) i lejonte të gjithë personat e botës së Mesdheut ta kuptonin njëri-tjetrin.
3. Falimentimi i qartë i feve greke dhe romake bëri që njerëzit të kërkonin për kuptim në jetë. Ata donin një aspekt më personal për jetën shpirtërore (Kjo duket edhe në shfaqjen e feve të misterit).

2:7 "Për këtë u caktova" Ky është theksim për zgjedhjen dhe thirrjen e Palit nga Perëndia (ngjarja e rrugës së Damaskut), ashtu si edhe 1:1. Perëndia dëshiron që johebrenjtë ta kuptojnë ungjillin e Tij përfshirës.

■ **"predikues dhe apostull. . . si mësues"** Disa herë këto listohen si dhunti të veçanta të Frymës, si te 1 Kor.12:28 apo Efe. 4:11. Në këto lista termi "profet" mund t'i referohet predikuesit (veçanërisht përdorimi i "profeci" te 1 Korintasve, krh. 1 Kor. 11:4,5; 13:9; 14:1,3,4,5,24,31,39). Në një kuptim secila nga këto dhunti udhëheqësie shpall të njëjtin ungjill, por me theks të ndryshëm. Pali i përdor saktësisht të njëjtët tre terma përsëri te 2 Tim. 1:11 për të përshkruar shërbesën e Tij.

■ **"(po them të vërtetën, nuk po gënjej)"** Shumë komentues kanë thënë që kjo nuk do të ishte e përshtatshme në një letër personale të shkruar nga Pali drejtuar bashkëpunëtorit të tij të dashur, Timoteut. Por ne duhet të kujtojmë që këto letra ishin për t'u lexuar publikisht në kishë (krh. 1 Tim. 6:21b; 2 Tim. 4:22b; Titit 3:15b). Kjo letër ishte letra e rekomandimit e Palit dhe transferimi i autoritetit të përfaqësuesi i tij i ri apostolik që ishte dërguar te kishat e Efesit, që kishin luftë me mësuesit e rremë.

■ **"si mësues i johebrenjve"** Pali kuptoi që Perëndia e kishte thirrur atë specifikisht për t'ua shpallur ungjillin e Jezu Krishtit johebrenjve (krh. Veprat 9:15; 22:21; 26:17; Rom. 1:5; 11:13; 15:16; Gal. 1:16; 2:7; Efe. 3:1-2,8; 2 Tim. 4:17). Ky është një tjetër konfirmim i universalitetit të dashurisë së Perëndisë dhe shpengimit të Krishtit.

■ **"në besim dhe të vërtetë"** Kjo mund t'i referohet (1) qëndrimit të shpallësit ose (2) përmbajtjes së mesazhit. Te 1 Tim. 1:14 "besimi" është i lidhur me "dashurinë." Të dy këta terma përshkruajnë Jezusin dhe duhet të imitohen nga ndjekësit e Tij.

TEKSTI I NASB (I PËRDITËSUAR): 1 TIMOTEUT 2:8-15

⁸ Prandaj dua që burrat në çdo vend të lutën, duke ngritur lart duar të shenjta, pa zemërim dhe grindje. ⁹ Në mënyrë të ngjashme, dua që gratë të vishen me veshje të përshtatshme, me modesti dhe urtësi, jo me gërsheta dhe ar apo perla apo veshje të shtrenjta, ¹⁰ por përkundrazi me anë veprash të mira, siç u ka hije grave që e mbajnë veten për të perëndishme. ¹¹ Një grua duhet të marrë mësim në heshtje dhe me nënshtrim të plotë. ¹² Por nuk e lejoj një grua të japë mësim apo të ushtrojë autoritet mbi një burrë, por të rrijë në heshtje. ¹³ Sepse ishte Adami ai që u krijua i pari, dhe pastaj Eva. ¹⁴ dhe nuk ishte Adami ai që u mashtrua, por gruaja duke u mashtruar ra në shkelje. ¹⁵ Por gratë do të ruhen përmes lindjes së fëmijëve nëse vazhdojnë në besim dhe dashuri dhe shenjtëri me vetë-përmbajtje.

2:8 "Prandaj dua që burrat në çdo vend të luten" Pali kërkon dinjitet dhe seriozitet si në jetën publike (krh. 1 Tim. 2:1-7), edhe në adhurim (krh. 1 Korintasve 11-14). Frazja "në çdo vend" ndoshta u referohet kishave shtëpiake në Efes ose afër tij. Lutja e pranueshme përkufizohet në tri mënyra në vargun 8.

1. të ngresh duar të shenjta
2. të panjolllosura nga zemërimi
3. pa grindje

Këto kualifikime tregojnë qartë që Pali po u flet besimtarëve besnikë dhe po përjashton mësuesit e rremë, folëset zëvendësuese të tyre (ndoshta vejushat e reja), dhe ndjekësit e tyre.

Pali e përdor këtë frazë, "në çdo vend," shpesh (krh. 1 Kor. 1:2; 2 Kor. 2:14; 1 Thes. 1:8; 1 Tim. 2:8). Ajo mund të jetë një aluzion ndaj DHV, Mal. 1:11, që profetizon një adhurim mbarëbotëror të Mesias. Kjo përkon me përdorimin e përsëritur të "të gjithë" te 1 Tim. 2:1-7.

■ **"duke ngritur lart duar të shenjta"** Ky ishte pozicioni normal i lutjes së hebrenjve. Kjo kërkon që fjalët dhe veprat e besimtarëve të përkojnë me njëra-tjetrën (krh. Jakobi 4:8).

■ **"pa zemërim"** Ky është termi grek *orgē*, që ka kuptimin "kundërshtim i vendosur" (krh. Mat. 5:23-24; 6:15). Zemërimi me të tjerët e ndikon marrëdhënien tonë me Perëndinë (krh. Mat. 5:21-24; Mark 11:25; 1 Gjoni 2:9,11; 4:20-21).

NASB "grindje"
NKJV "dyshime"
NRSV, TEV,
NJB "zënka"

Filozofët grekë e përdornin këtë term për një sesion mësimor apo një dialog. Në DHR ai ka një ngjyrim negativ (krh. Mat. 15:19; Mark 7:21). Këtu, ai i referohet ose kontekstit të mësimëve, ose qëndrimit të papërshtatshëm, të zemëruar dhe përcarës të mësuesve të rremë.

TEMË E VEÇANTË: LUTJA, E PAKUFIZUAR, POR EDHE E KUFIZUAR

TEMË E VEÇANTË: LUTJA, E PAKUFIZUAR, POR EDHE E KUFIZUAR (SPECIAL TOPIC: PRAYER, UNLIMITED, YET LIMITED)

A. Ungjijtë sinoptikë

1. besimtarët inkurajohen që të këmbëngulin në lutje dhe Perëndia do t'ju sigurojë "gjëra të mira" (Mateu), ose "Frymën e tij" (Luka); Mat. 7:7-11; Luka 11:5-13
2. në kontekstin e disiplinës së kishës, besimtarët (dy të tillë) inkurajohen që të bashkohen në lutje (Mat. 18:19)
3. në kontekstin e gjykimit të judaizmit, besimtarëve u kërkohet të luten me besim, pa dyshuar (Mat. 21:22; Marku 11:23-24)
4. në kontekstin e dy shëmbëlltyrave (Luka 18:1-8; gjykatësi i padrejtë dhe Luka 18:9-14, fariseu dhe mëkatari), besimtarët inkurajohen që të veprojnë ndryshe nga gjykatësi i paperëndishëm dhe nga fariseu arrogant. Perëndia e dëgjon të përlurur dhe të penduarin (Luka 18:1-14)

B. Shkrimet e Gjoni

1. Në kontekstin e njeriut të lindur të verbër, të cilin Jezusi e shëron, zbulohet verbëria e vërtetë e farisenjve. Lutjet e Jezusit (ashtu si të kujtudo tjetër) marrin përgjigje sepse Ai e njihnte Perëndinë dhe jetonte në përputhje me Të (Gjoni 9:31).
2. Fjalimi i Jezusit në dhomën e sipërme (Gjoni 13:17)
 - a. 14:12-14 – lutja besimtare karakterizohet nga si më poshtë
 - 1) vjen nga besimtarët
 - 2) bëhet në emër të Jezusit
 - 3) dëshirohet që të lavdërohet Ati

- 4) zbatohen urdhërimet (v. 15)
- b. 15:7-10 – lutja e besimtarëve karakterizohet nga si më poshtë
 - 1) qëndrojnë në Jezusin
 - 2) fjala e tij qëndron në ta
 - 3) dëshirojnë që të lavdërohet Ati
 - 4) japin shumë fryte
 - 5) zbatojnë urdhërimet (v. 10)
- c. 15:15-17 – lutja e besimtarëve karakterizohet nga si më poshtë
 - 1) ygjedhja e tyre
 - 2) ata japin fryte
 - 3) luten në emër të Jezusit
 - 4) zbatojnë urdhërimin e dashurisë për njëri-tjetrin
- d. 16:23-24 – lutja e besimtarëve karakterizohet nga si më poshtë
 - 1) luten në emër të Jezusit
 - 2) dëshirojnë që gëzimi t'u bëhet i plotë
- 3. Letra e parë e Gjonit (1 Gjonit)
 - a. 3:22-24 – lutja e besimtarëve karakterizohet nga si më poshtë
 - 1) zbatojnë urdhërimet e Tij (v. 22, 24)
 - 2) jetojnë siç duhet
 - 3) besojnë në Jezusin
 - 4) duan njëri-tjetrin
 - 5) qëndrojnë në Të, ashtu si Ai në ne
 - 6) kanë dhuratën e Frymës
 - b. 5:14-16 – lutja e besimtarëve karakterizohet nga
 - 1) siguria në Perëndinë
 - 2) sipas vullnetit të Tij
 - 3) besimtarët luten për njëri-tjetrin

C. Jakobi

- 1. 1:5-7 – besimtarëve, që përballen me sprova të ndryshme, u bëhet thirrje që të kërkojnë urtësi pa dyshuar
- 2. 4:2-3 – besimtarët duhet të kërkojnë për arsyet e duhura
- 3. 5:13-18 – inkurajohen dhe besimtarët me probleme shëndetësore
 - a. që t'u kërkojnë pleqve të luten
 - b. që të luten me besim, që të shpëtohen
 - c. të luten që mëkatet t'u falen
 - d. t'i rrëfejnë mëkatet njëri-tjetrit dhe të luten për njëri-tjetrin (e ngjashme me 1 Gjonit 5:16)

Çelësi për lutjen e efektshme është ngjashmëria me Krishtin. Këtë kuptim ka "lutja në emër të Jezusit". Gjëja më e keqe që mund të bënte Perëndia për shumicën e të krishterëve do të ishte t'u përgjigjej lutjeve të tyre egoiste! Në njëfarë kuptimi, të gjitha lutjet marrin përgjigje. Aspekti më i vyer i lutjes është se besimtari ka kaluar kohë me Perëndinë, duke i besuar Perëndisë.

2:9

NASB	"në mënyrë të ngjashme"
NKJV	"në të njëjtën mënyrë"
NRSV, TEV	"gjithashtu"
NJB	"po ashtu"

Kjo tregon se konteksti është "si duhet të përfshihen burrat dhe gratë në adhurimin publik" (d.m.th., në kishat shtëpiake, krh. 1 Kor. 11-14). Ka një diskutim të mirë mbi këtë fjalë në F. F. Bruce, *Answers to Questions*, [Përgjigje pyetjeve] fq. 114-115.

■ "**dua që gratë të vishen me veshje të përshtatshme**" Rrobat zbulojnë zemrën dhe mendjen. Besimtarët duhet të vishen siç duhet, jo vetëm në kishë, por në të gjitha vendet dhe në të gjitha kohërat, sepse ata janë të krishterë. Theksi i këtij pasazhi nuk është vetëm në pamjen e jashtme, por edhe në përëndishmërinë (krh. 1 Tim. 2:10; 1

Pjet. 3:3,4). Në çdo fushë të jetës besimtarët janë drita e botës dhe kripa e tokës (krh. Mat. 5:13-16). Ne nuk duhet të harrojmë se kë përfaqësojmë!

Megjithatë, kjo nuk nënkupton që besimtarët duhet të vishen keq. Ne duhet të vishemi në mënyrë të tillë që të mos biem në sy në çfarëdo shoqërie jetojmë. Ji i rregullt, i pastër dhe në modë, por mbi të gjitha ji i krishterë.

■ **"me urtësi"** Shih shënimin e plotë te 1 Tim. 3:2.

■ **"jo me gërsheta dhe ar apo perla apo veshje të shtrenjta"** Kjo nënkupton që të paktën një përqindje e besimtarëve ishin relativisht të pasur. Modelet e flokëve për hebrenjtë dhe romakët në atë kohë ishin shumë të ndërlikuar, ekstravagantë dhe të kushtueshëm. Me sa duket, gratë e krishtera po indoktrinoheshin me idetë e botës ose të lirisë personale (ndoshta të rrëmbyera në lëvizjen e çlirimit/emancipimit të grave, që kishte filluar në kulturën romake, krh. 1 Kor. 11:2-16). Kjo mund të reflektojë ekskluzivizmin e mësuesve të rremë që synonin të pasurit, intelektualët dhe njerëzit me ndikim.

2:10 "me anë veprash të mira" Besimtarët duhet të kujtojnë që nuk janë shpëtuar prej veprave të mira, por për vepra të mira (krh. Efe. 2:8-10; Titit 3:8; Jakobi 2:14-26). Jeta jonë i jep besueshmëri shpalljes sonë të besimit, gjë që është tema e gjithë letrës së Jakobit dhe asaj të 1 Gjonit.

Në këtë kontekst "vepra të mira" lidhet me pritshmëritë normale kulturore të vendit (krh. 1 Tim. 5:10; Titit 2:5).

■ **"siç u ka hije grave që e mbajnë veten për të perëndishme"** Kjo e kufizon qartësisht kontekstin për gratë e shpëtuar. Ky nuk është një udhëzim i përgjithshëm për shoqërinë. Veshja e duhur e fëmijëve të Perëndisë është perëndishmëria. Bukuria nuk është një veshje e caktuar, por një zemër e ndryshuar. Gratë vërtet të bukura dhe tërheqëse janë gratë e perëndishme (në të gjitha fushat e jetës së tyre).

2:11 "Një grua" Kjo mund t'iu referohet të gjitha vajzave apo grave të krishtera (krh. Përkthimin e Charles B. Williams, "një grua e martuar" te 1 Tim. 2:11-12). Konteksti duhet të qartësojë kuptimin e synuar të autorit.

■ **"marrë mësim"** Kjo është URDHËRORE E TASHME VEPRORE. Në pamje të parë kjo duket shumë negative, por (1) gratë nuk mund ta studionin Ligjin në Judaizëm dhe as të ndiqnin shkollë në botën greko-romake. Prandaj, në një kuptim ky është një hap pozitiv drejt trainimit të grave në Fjalën e Perëndisë, (2) ky tekst duhet parë në dritën e mësuesve të rremë që po shënjestronin gratë (krh. 1 Tim. 5:13; Veprat 20:30; 2 Tim. 3:5-9; Titit 1:11). Është e mundur që disa gra të ishin folëse të caktuara nga mësuesit e rremë në vend të tyre në adhurimin publik në kishat shtëpiake (Gordon Fee, *New International Biblical Commentary, [Komentari Biblik Ndërkombëtar i Ri]* vëll. 13).

■ **"me nënshtrim të plotë"** Edhe kjo duket negative për kohën e sotme, por le të kujtojmë

1. Termi "nënshtrim" u përdor për Jezusin. Ai ishte i nënshtruar ndaj Atit (krh. 1 Kor. 15:28); Ai iu nënshtrohej prindërve të Tij tokësorë (krh. 1 Thes. 5:21). Me fjalë të tjera Ai i përmbushi detyrat e Tij shoqërore dhe fetare me qëndrimin e duhur.
2. "Të qenit i nënshtruar" është vullneti i Perëndisë për të gjithë besimtarët (krh. Efe. 5:21). Është një nga pesë pjesoret e tashme që përshkruajnë se çfarë do të thotë të jesh "i mbushur me Frymën" (krh. Efe. 5:18)
3. Në po të njëjtin pasazh tek Efesianëve Pali përdor tre shembuj shtëpiakë për të treguar nënshtrimin e ndërsjellë brenda shtëpisë (1) gratë ndaj burrave të tyre; (2) fëmijët ndaj prindërve; dhe (3) skllëverit ndaj zotërinjve.
Pjesa radikalisht pozitive e këtij konteksti (d.m.th. Efe. 5:18-6:9) është që Pali e kufizon pushtetin e atyre që në atë shoqëri kishin të gjithë pushtetin (d.m.th., burrat, prindërit dhe zotërinjtë). Në kohën e tij, shkrimet e Palit për gratë, fëmijët dhe skllëverit ishin radikalisht pozitive.
4. Pali nuk e sulmoi skllavërinë si një çështje sepse e dinte se ishte në çështje që do ta shkatërronte efektivitetin e kishës dhe dëshminë e saj në atë periudhë të historisë. Mendoj e njëjta gjë është e vërtetë për statusin shoqëror të grave. Pali pohon barazinë e tyre shpirtërore (krh. Gal. 3:28; Kol. 3:11), dhuntitë e tyre (krh. 1 Kor. 12:7-13), dhe rolin e tyre në përhapjen e ungjillit (krh. Romakëve 16). Por ai e dinte që gratë në role udhëheqëse do të (1) keqkuptoheshin për shkak të kulteve të pjellorisë dhe (2) do të refuzoheshin nga një shoqëri ekskluzivisht patriarkale, e mbizotëruar nga meshkujt.

2:12 "të ushtrorë autoritet mbi një burrë" Kjo folje *authenteō* është përdorur vetëm këtu në DHR. Ajo përkufizohet si "dikush që vepron mbi autoritetin e vet" (*authentēs*, zotëri) ose "një që mbizotëron." Shih diskutimin në Moulton dhe Milligan, *Vocabulary of the Greek Testament*, [Fjalor i Dhiatës së Re në Greqisht] fq 91. A do të thotë kjo që gratë mund të jenë në udhëheqje nëse nuk mbizotërojnë? Konteksti i menjëhershëm nuk e mbështet me anë të frazës së shtuar "por të rrijë në heshtje" (krh. 1 Kor. 14:34). Deklaratat e Palit për gratë në role nënshtrimi nuk mund të shpjegohen nga përdorimi i këtij *hapax legomenon*. Kjo duhet parë nga një këndvështrim kulturor. Perëndia zgjodhi ta zbulojë Vetën në një sfond specifik kulturor. Jo çdo gjë në atë kulturë ishte apo është vullneti i Perëndisë për të gjithë besimtarët në të gjitha kulturat në të gjitha kohërat (Shih Gordon Fee, *Gospel and Spirit [Ungjilli dhe Fryma]* dhe *How to Read the Bible For All Its Worth*, [Si ta lexosh Biblën për gjithë vlerën e saj] fq. 83-86). E vërteta dhe fuqia e ungjillit e ndryshon rrënjësisht kulturën njerëzore (d.m.th. skllavërinë, mbizotërimin mashkullor). Mbizotërimi arrogant, shfrytëzues është i keq qoftë kur vjen nga burrat, qoftë kur vjen nga gratë. Ka dy ekstreme që duhen shmangur: (1) gratë nuk mund të bëjnë asgjë (kultura e lashtë e Lindjes së Afërme) dhe (2) gratë mund të bëjnë gjithçka (individualizmi modern perëndimor). Besimtarët (meshkuj dhe femra) shërbejnë brenda kulturës së tyre për të maksimizuar ungjillizimin dhe dishepullizimin, jo axhendat personale!

TEMË E VEÇANTË: GRATË NË BIBËL

TEMË E VEÇANTË: GRATË NË BIBËL (SPECIAL TOPIC: WOMEN IN THE BIBLE)

- I. Dhiata e Vjetër
- A. Nga ana kulturore, gratë konsideroheshin prona
1. përfshiheshin në listën e pronave (Eks. 20:17)
 2. trajtimi i skllaveve (Eks. 21:7-11)
 3. betimet e grave ishin të anulueshme nga meshkujt që kishin përgjegjësi për to (Numrat 30)
 4. gratë si plaçka lufte (Ligji i Përtërirë 20:10-14; 21:10-14)
- B. Praktikisht, ekzistonte një reciprocitet
1. meshkujt dhe femrat të krijuara në shëmbëllimin e Perëndisë (Zan. 1:26-27)
 2. nderoni babanë dhe nënën (Levitiku 19:3; 20:9)
 3. burrat dhe gratë mund të ishin naziritë (Num. 6:1-2)
 4. bijat kishin të drejtë trashëgimie (Num. 27:1-11)
 5. pjesë e popullit të besëlidhjes (Ligji i Përtërirë 29:10-12)
 6. zbato mësimin e babait dhe nënës (Fja. 1:8; 6:20)
 7. bijtë dhe bijat e Hemanit (familje levite) drejtonin muzikën në tempull (1 Kron. 25:5-6)
 8. bijtë dhe bijat do të profetizojnë në epokën e re (Joeli 2:28-29)
- C. Gratë ishin në role udhëheqjeje
1. motra e Moisiut, Miriami, quhej profeteshë (Eks. 15:20-21, shih dhe Mikea 6:4)
 2. gratë që kishin dhunti nga Perëndia për të endur materiale për tabernakullin (Eks. 35:25-26)
 3. një grua, Debora, që ishte edhe profeteshë (shih Gjyq. 4:4), u priu gjithë fiseve (Gjyq. 4:4-5; 5:7)
 4. Hulda ishte profeteshë, të cilës mbreti Josia i bëri thirrje të lexonte dhe të interpretonte "Librin" e sapogjetur "të Ligjit" (2 Mbret. 22:14; 2 Kro. 34:22-27)
 5. mbretëresha Ester, një grua e perëndishme, shpëtoi judenjtë në Persi
- II. Dhiata e Re
- A. Nga ana kulturore, si në judaizëm ashtu dhe në botën romake, gratë ishin qytetare të dorës së dytë, me pak të drejta apo privilegje (me përjashtim të Maqedonisë).
- B. Gratë në role udhëheqjeje
1. Elizabeta dhe Maria, gra të perëndishme në dispozicion të Perëndisë (Luka 1-2)
 2. Ana, gruaja e perëndishme që shërbente në tempull (Luka 2:36)
 3. Lidia, besimtare dhe drejtuese e një kishe shtëpiake (Veprat 16:14, 40)
 4. Katër bijat e virgjra të Filipit ishin profeteshë (Veprat 21:8-9)
 5. Feba, dhjake e kishës në Kenkrea (Rom. 16:1)
 6. Priska (Prishila), bashkëpunëtorja e Palit dhe mësuesja e Apollos (Veprat 18:26; Rom. 16:3)
 7. Maria, Trifena, Trifoza, Persida, Julia, motra e Nereut, një sërë grash bashkëpunëtoreshë të Palit (Rom. 16:6-16)
 8. Junia (KJV), ndoshta një grua apostull (Rom. 16:7)

9. Evodia dhe Sintika, bashkëpunëtore të Palit (Fil. 4:2-3)

III. Si t'i drejtpeshojë shembujt e ndryshëm biblikë besimtari i kohës së sotme?

- A. Si të përcaktojmë të vërtetat historike ose kulturore, që vlejné vetëm për kontekstin fillestar, dhe të vërtetat e përgjithshme që vlejné për të gjitha kishat, për të gjithë besimtarët e të gjitha kohëve?
1. Duhet të marrim shumë seriozisht synimin e autorit të frymëzuar fillestar. Bibla është Fjala e Perëndisë dhe i vetmi burim për besimin dhe praktikën.
 2. Duhet të ballafaqohemi me pasazhet e frymëzuara që, dukshëm, janë të kushtëzuara nga ana historike.
 - a. Kulti (pra, rituali dhe liturgjia) e Izraelit (shih Veprat 15; Gal. 3)
 - b. Judaizmi i shekullit të parë
 - c. Thëniet e kushtëzuara historikisht të Palit në 1 Korintasve
 - (1) sistemi ligjor i Romës pagane (1 Kor. 6)
 - (2) qëndrimi në skllavëri (1 Kor. 7:20-24)
 - (3) beqaria (1 Kor. 7:1-35)
 - (4) virgjëreshat (1 Kor. 7:36-38)
 - (5) ushqimi që u flijohet idhujve (1 Kor. 8; 10:23-33)
 - (6) veprime të padenja në Darkën e Zotit (1 Kor. 11)
 3. Perëndia e zbuloi plotësisht dhe qartazi veten në një kulturë të veçantë dhe në një kohë të veçantë. Ne duhet të marrim seriozisht zbuluesën, por jo çdo aspekt të përshtatjes së saj historike. Fjala e Perëndisë u shkrua me fjalë njerëzore dhe iu drejtua një kulture të caktuar në një kohë të caktuar.
- B. Interpretimi biblik duhet të kërkojë synimin e autorit fillestar. Çfarë po i thoshte ai kohës së vet? Kjo është themelore dhe kyçe për interpretimin e saktë. Por, më tej, këtë duhet ta zbatojmë në kohën tonë. Tani, këtu qëndron problemi me gratë në udhëheqje (problemi i vërtetë interpretues mund të jetë përcaktimi i termit. A kishte shërbesa të tjera përveç pastorëve që konsideroheshin udhëheqje? A shiheshin si drejtuese dhjaket ose profeteshat? Është shumë e qartë se Pali, në 1 Kor. 14:34-35 dhe 1 Tim. 2:9-15, po pohon se gratë nuk duhet të marrin drejtimin në adhurimin publik! Por si ta zbatoj këtë në kohën time? Nuk dua që kultura e Palit, apo e imja, t'i mbyllë gojën Fjalës dhe vullnetit të Perëndisë. Ndoshta, koha e Palit ishte tepër kufizuese, por ndoshta koha ime mund të jetë tepër e hapur. S'ndihem fare rehat të them se fjalët dhe mësimet e Palit janë të vërteta të kushtëzuara, situatore, lokale të shekullit të parë. Kush jam unë që t'i lejoj mendjes ose kulturës sime të mohojnë një autor të frymëzuar?!

Nga ana tjetër, si t'ia bëj kur gjej shembuj biblikë për gratë drejtuese (edhe në shkrimet e Palit, shih Romakëve 16)? Një shembull i qartë i kësaj është diskutimi që i bëri Pali adhurimit publik në 1 Korintasve 11-14. Në 11:5, ai duket se lejon predikimin dhe lutjen e grave në adhurimin publik, por me koka të mbuluara, ndërsa në 14:34-35 kërkon që ato të qëndrojnë në heshtje! Kishte dhjake (shih Rom. 16:1) dhe profetesha (shih Veprat 21:9). Është pikërisht kjo larmi që më jep lirinë t'i identifikoj komentet e Palit (në lidhje me kufizimet për femrat) si tipare që vlenin vetëm për Korintin dhe Efesin e shekullit të parë. Në të dyja ato vende kishte probleme me femrat që ushtronin lirinë e tyre të sapogjetur (shih Bruce Winter, *After Paul Left Corinth [Pasi Pali la Korintin]*), gjë që mund të ketë shkaktuar vështirësi për kishën që të ungjillizonte shoqërinë për Krishtin. Liria e tyre duhej kufizuar në mënyrë që ungjilli të ishte më i efektshëm.

Koha ime është plotësisht e kundërt me atë të Palit. Në kohën time, ungjilli mund të kufizohet nëse grave të trajnuara, elokumente, nuk u lejohej të ndajnë ungjillin ose të drejtojnë! Cili është synimi absolut i adhurimit publik? A nuk është ungjillizimi dhe dishepullizimi? A mund të nderohet dhe kënaqet Perëndia nga gratë drejtuese? Bibla në tërësi duket se thotë "po"!

Unë dua t'i nënshtrohem Palit; teologjia ime është kryesisht paliane. Nuk dua që të ndikohem ose manipulohem nga feminizmi modern! Megjithatë, mendoj se kisha ka qenë e ngadaltë për të reaguar ndaj të vërtetave të qarta biblike, si papranueshmëria e skllavërisë, racizmit, fanatizmit dhe seksizmit. Po kështu, ajo ka reaguar shumë me vonesë ndaj abuzimit të femrave në botën e sotme. Perëndia, në Krishtin, e çliroi skllavin dhe femrën. Unë nuk guxoj që të lejoj një pasazh të kufizuar nga ana kulturore që t'i fusë sërish nën pranga.

Dhe një pikë e fundit: si interpretues, unë e di se Korinti ishte një kishë shumë problematike. Dhuntitë karizmatike vlerësoheshin dhe përdorshin për t'u mburrur. Në këtë gjë mund të jenë përfshirë dhe femrat. Po kështu, besoj se Efesi po ndikohej nga mësuesit e remë, të cilët po përfitonin nga gratë dhe po i përdornin si folëse zëvendësuese në kishat shtëpiake të Efesit.

C. Sugjerime për lexime të mëtejshëm

How to Read the Bible For All Its Worth [Si të lexosh Biblën për gjithë vlerën që ka], Gordon Fee dhe Doug Stuart (f. 61-77)

Gospel dhe Spirit: Issues in New Testament Hermeneutics [Ungjilli dhe Fryma: Çështje në hermeneutikën e Dhiatës së Re], Gordon Fee

Hard Sayings of the Bible [Thënie të vështira në Bibël], Walter C. Kaiser, Peter H. Davids, F. F. Bruce, dhe Manfred T. Branch (f. 613-616; 665-667)

2:13-15 Argumenti i Palit në këtë konteks është i lidhur teologjikisht me Zanafillën 3. Ai është gjithashtu i lidhur me eksetet e mësuesve të rremë (krh. 1 Tim. 1:3-11; 4:1-5; 5:11-13). Pali përdor Zanafillën 3 për të bërë analogjinë që ashtu si Eva u josh nga gjarpri për mëkat, rebelim dhe pavarësi, ashtu ishin të mashtruara edhe disa nga gratë prej mësuesve të rremë (krh. 1 Tim. 5:13; 2 Tim. 3:6-9).

Pasojat e Rënies janë të lidhura drejtpërdrejt me nënshtrimin e gruas ndaj dëshirës për burrin e saj (krh. Zan. 3:16). Veprimi i saj i pavarur ishte dhe është çështja teologjike. A mbetet kjo ende sot? A i ka larguar Ungjilli plotësisht të gjitha aspektet e Rënies së Zanafillës 3? A i anulon kultura jonë moderne me gratë e saj udhëheqëse të trainuara dhe elokumente deklaratat e qarta të Palit? Shih Temën e Veçantë në fillim të 1 Tim. 2:12.

2:14 "ra në shkelje" Evës i caktohen dy pasoja për shkak të shkeljes së saj: (1) dhimbje në lindje dhe (2) nënshtrim ndaj burrit të saj. Koha e FOLJES është E KRYER, që nënkupton se këto janë ende efektive. Jezusi përuroi epokën e re, por besimtarët jetojnë ende edhe në epokën e vjetër.

2:15 "Por gratë do të ruhen përmes lindjes së fëmijëve" Ky është një pasazh shumë i vështirë dhe i ndërlikuar. Është ndoshta më i vështiri në të gjithë shkrimet e Palit. Ne duhet të kujtojmë

1. lidhjen e tij me Zan. 3:13,16
2. mësimet e mësuesve të rremë
3. kontrastin (d.m.th. "Por"), që lidhet me mashtrimin e mësuesve të rremë

Termi "ruhen" ose "shpëtohen" mund të lidhet ose me çlirimin fizik nga përvoja e lindjes (krh. New American Standard Version), që duhet se mbështetet nga përdorimi i fjalës në 1 Tim. 4:16 për abuzimin e mësuesve të rremë (disa prej të cilëve me sa duket propagandonin beqarinë si një gjendje shpirtërore më e lartë, krh. 1 Tim. 4:3), ose në kuptimin shpirtëror eskatologjik që përbën pjesën më të madhe të përdorimit të saj në DHR.

Një interpretim interesant bazohet në një detaj të gramatikës greke ku nyja shquese në frazën "përmes lindjes së fëmijëve," ka mundësi që i referohet mishërimit të Jezu Krishtit:

1. ky kontekst lidhet me Zan. 3:15
2. PARAFJALA *dia* mund të përkthehet "me anë të"
3. ka një NYJE SHQUESE me "lindjen e fëmijëve"
4. është përdorur edhe njëjësi, edhe shumësi "gruaja . . .ato"

Kështu Eva bëhet përfaqësuesja e të gjitha grave që shpëtohen me anë të premtimit të Perëndisë për një lindje të veçantë (d.m.th., Jezusi, që është teologjikisht e ngjashme me tipologjinë Adam-Krisht të Rom. 5:12-21; 1 Kor. 15:21-22,44-48; Fil. 2:6-7).

Konteksti i menjëheshëm duket se thekson që pritshmëria shoqërore e kohës së Palit, dhe për pjesën më të madhe të shoqërive, të lashta dhe moderne, është që gratë të jenë shtëpiake. Shpëtimi i gruas nuk vjen nga udhëheqja në adhurimin publik, ose nga një liri e papritur kulturore.

Në të vërtetë ajo nuk vjen as nga rolet shoqërore të përcaktuara, por përmes besimit dhe fryteve të tij (krh. 1 Tim. 2:15b). Shpëtimi është në Krishtin dhe përmes Krishtit. Gratë e perëndishme i besojnë Atij dhe nuk kërkojnë të tërheqin vëmendje të panevojshme te vetja. Megjithatë, në kulturën tonë "vëmendja e panevojshme" ndodh kur gratë kufizohen. Ashtu si të humburit në shekullin e parë do të ishin penguar për t'u afruar nga gratë e krishtera tepër aktive, sot të humburit pengohen nga ai që duket si seksizëm dhe legalizëm i krishterë. Synimi është gjithmonë ungjillizimi dhe dishepullizimi, jo liritë apo preferencat personale (krh. 1 Kor. 9:19-23).

■ **"nëse vazhdojnë në besim dhe dashuri dhe shenjtëri me vetë-përmbajtje"** Kjo është një FJALI KUSHTORE E KLASIT TË TRETË që ka kuptimin veprim i mundshëm i kushtëzuar. Kushtëzimi është vazhdimi i grave besimtare në besim, dashuri, shenjtëri dhe vetë-përmbajtje. Shih Temën e Veçantë: Këmbëngulja në 2 Tim. 2:11.

Për "vetë-përmbajtje" shih shënimin e plotë në 1 Tim. 3:2.

PYETJE DISKUTIMI

Ky është një komentar studimor udhëzues, që do të thotë se ti je vetë përgjegjës për interpretimin e Biblës. Secili prej nesh duhet të ecë sipas dritës që ka. Ti, Bibla dhe Fryma e Shenjtë keni përparësi në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzosh këtë të drejtë komentuesit.

Këto pyetje diskutimi janë dhënë për t'ju ndihmuar të mendoni për çështjet kryesore të këtij seksioni të librit. Ato kanë si qëllim të jenë nxitëse për mendimet, jo përfundimtare.

1. Si lidhen të vërtetat e këtij seksioni me mësuesit e rremë?
2. A duhet të lutemi për qeveritarë që nuk janë të krishterë dhe që veprojnë me padrejtësi dhe paperëndishmëri?
3. A do vërtet Perëndia që të gjithë njerëzit të shpëtohen? A vdiq Jezusi vërtet për të gjithë mëkatet?
4. Përkufizoni fjalën "shpengoj."
5. Pse është veshja e krishterë temë e përshtatshme diskutimi në botën tonë moderne?
6. Si lidhen veprat e mira me besimin shpëtues?
7. Cili është vendi i grave në kishën e sotme nën dritën e vargjeve 11-14?
8. Çfarë kuptimi ka vargu 15 nën dritën e pjesës tjetër të mësimeve të DHR?

Copyright © 2013 [Bible Lessons International](#)